

Begroting 2018 - 2021

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	4
Inleiding.....	5
Programma 1. Sociaal, welzijn en educatie.....	7
Programma 2. Ruimtelijke ordening, economie en wonen	19
Programma 3. Buitenruimte	27
Programma 4. Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen	33
Paragrafen.....	41
1. Weerstandsvermogen en risicoparagraaf	42
2. Financiering	52
3. Lokale heffingen	61
4. Onderhoud kapitaalgoederen	74
5. Grondbeleid	91
6. Verbonden partijen	96
7. Bedrijfsvoering	114
Financiële begroting.....	116
Bijlagen	136
1. Overzicht baten en lasten op taakveld - programma.....	137
2. Bestuurlijke structuur.....	138
3. Gebruikte afkortingen	140
4. Beleidskader begroting	143

Inleiding

Inleiding

Voor u ligt de programmabegroting 2018-2021. De programmabegroting is een belangrijk sturingsinstrument voor de raad en is het richtinggevend kader voor het college voor de ontwikkeling en uitvoering van beleid in het komende begrotingsjaar. De raad stuurt en autoriseert het college op het niveau van de productgroepen. Het college is met het vaststellen van de programmabegroting gemachtigd tot het uitvoeren van het uitgestippelde beleid en het doen van uitgaven.

Financieel perspectief

- = voordeel	2018	2019	2020	2021
Saldo meerjarenbegroting 2017	-85.246	-49.413	-204.321	-421.000
Kadernota 2018-2021	31.827	-34.607	6.319	120.172
Saldo Kadernota	-53.419	-84.020	-198.002	-300.828
Saldo 2017-2020	-136.466	-67.565	-12.543	-110.011

Samen maken we het waar

Op twee maanden na valt de planperiode van deze meerjarenbegroting in de nieuwe bestuursperiode. We zijn daarom terughoudend met het in gang zetten van inhoudelijke ambities die over onze collegeperiode heen gaan. De focus zal liggen op het afronden van acties en beleidsvoornemens uit ons coalitieakkoord. We leggen een evaluatie aan u voor van het collegeprogramma over deze bestuursperiode. Wat we zien, is dat het publieke domein verandert. De kern van die transitie zit hem vooral in andere rollen voor inwoners, bedrijven, maatschappelijke instellingen en overheid. Deze verandering is al ingezet in het sociale domein. Met de Omgevingswet gebeurt dit ook in de ruimtelijke kolom. Wat van evident belang blijft, is een goede samenwerking tussen al deze partijen. "Samenwerken", het kernwoord van ons coalitieprogramma blijkt alleen maar in belang en betekenis toe te nemen. Ook de komende jaren.

Economie

De landelijke, maar gelukkig ook de regionale economie trekt inmiddels weer aan. Die groei is structureel en robuust. Werkgelegenheid blijft voor ons een speerpunt. We investeren daar ook in. De ontwikkelingen rondom de bedrijventerreinen Ambachtsezoom en Antoniapolder Plus zijn daar mooie voorbeelden van. Ook het nieuwe waterbusplein is bij uitstek een goed en mooi voorbeeld van onze inspanningen op dit gebied.

Sociaal domein

Na de transitie in 2015 is de transformatie in het sociaal domein in 2017 ingezet. Doel van die transformatie is om met minder geld goede zorg en hulp aan te kunnen bieden. We merken dat dit daadwerkelijk een forse klus is, omdat de budgetten door het rijk zijn gekort en tegelijkertijd de zorgvraag niet afneemt. Om de transformatieslag te maken is een goede samenwerking met partners vereist. Maar het vraagt ook monitoring en strakke sturing, om de nieuwe manier van werken binnen de financiële kaders te laten plaatsvinden.

Voorzieningen

De bouw van het Jeugdspeelpark zal eind 2017 gereed zijn. De oude locatie van het Jeugdspeelpark komt dan beschikbaar voor de bouw van een school. In de loop van 2018 is het bouwplan gereed en besteden we de bouw aan. Het jaar 2018 staat ook in het teken van de bouw van het nieuwe zwembad.

Financiële positie en risicomanagement

Ten opzichte van de Kadernota pakt de meicirculaire 2017 voor ons positief uit. Onze reserves nemen langzaam toe en ook de verkopen in onze grote grondexploitatie De Volgerlanden vertonen een stijgende lijn. Daarmee hebben we een solide financiële basis. De budgetten in het sociale domein (met name inkomensvoorziening en jeugd) bij onze verbonden partijen staan echter onder druk. Daar sluiten we de ogen niet voor. Ook de komende jaren zullen we de vinger aan de pols moeten houden. Toch kunnen we ook dit jaar, voor het derde begrotingsjaar op rij, de nullijn hanteren voor onze lokale belastingen.

Leeswijzer

De begroting is opgebouwd uit programma's, paragrafen en een financiële begroting. Deze indeling is gelijk aan de begroting van vorig jaar.

Per programma geven we kort en helder aan wat de actualiteiten zijn binnen een programma en welke concrete acties u in 2018 kunt verwachten. U vindt aan het eind van elk programma een infographic waarin de begrote uitgaven in dit programma overzichtelijk worden samengevat. De programma's worden gevolgd door een zevental paragrafen. Het is een wettelijke eis dat elke gemeente een aantal voorgeschreven paragrafen in de begroting opneemt. Deze paragrafen vormen een dwarsdoorsnede van de begroting op diverse terreinen. De financiële begroting volgt hierop. Hierin schetst het college de financiële positie van de gemeente. Ook in deze begroting vindt u in de digitale versie hyperlinks naar belangrijke documenten. Deze zijn bedoeld als achtergrondinformatie.

Programma 1. Sociaal, welzijn en educatie

We kennen in Hendrik-Ido-Ambacht een goed voorzieningenniveau op het gebied van welzijn, onderwijs, zorg, sport en recreatie. Voor onze inwoners zijn er ruime mogelijkheden tot ontmoeting, ontwikkeling, ontspanning en ondersteuning. Dit willen we op peil houden met betaalbare en bereikbare voorzieningen voor jong en oud. Door de toegenomen verantwoordelijkheid op het sociale domein werken wij actief aan de versterking van de bereikbaarheid en effectiviteit van deze voorzieningen. Hierbij zoeken we de balans met een gezond financieel beleid.

Actualiteiten en acties

Actualiteiten

In 2018 richten wij ons op de verdere ontwikkeling van het brede jeugdteam en het sociaal wijkteam, welke wij in de afgelopen jaren hebben gerealiseerd. Deze verdere ontwikkeling houdt niet alleen een versterking van de teams in, maar vooral het inzetten op de gewenste transformatie in het sociale domein. Het stimuleren van de lokale verbindingen tussen professionele en niet-professionele organisaties is daar onderdeel van. Ook het ondersteunen van lokale, innovatieve projecten, die de zelfredzaamheid van onze inwoners kunnen versterken, hoort daarbij. Tot slot is het verbinden van wonen, zorg en ondersteuning, maar ook van bijvoorbeeld sport en jeugdhulp, van groot belang om de deelname van alle inwoners aan de samenleving te kunnen (blijven) waarborgen en waar nodig, te bevorderen. Op die manier maken we werk van de transformatie.

Actualiteiten en acties

Acties

Wat gaan we daarvoor doen?

Cultuureducatie

We vinden het belangrijk dat jongeren zich breed kunnen ontwikkelen, ook op het gebied van cultuur. Onder regie van Hi5Ambacht worden met veelal lokale aanbieders cultuureducatie en muzieklessen verzorgd zowel binnen schools als buiten schools.

In het Baxhuis zoeken Hi5Ambacht, de Ambachtse Muziekschool en het jongerenwerk samenwerking.

Portefeuillehouder: Giessen Patrick, van der

Dagbesteding

Op het nieuwe Jeugdspeelpark (JSP) gaan vier zorgaanbieders aan de slag met verschillende vormen van dagbesteding. Dit start zodra de bouw van het zorggebouw is afgerond. Het jaar 2018 zal in het teken staan van het optimaliseren van de dagbesteding per zorgaanbieder en de samenwerking met het JSP en de zorgaanbieders onderling. Dit is de verantwoordelijkheid van het JSP en de zorgaanbieders. De gemeente faciliteert indien gewenst of nodig.

Portefeuillehouder: Giessen Patrick, van der

Drechtwerk

Eind 2014 heeft de Drechtraad het Participatiebeleid voor de Drechtsteden vastgesteld. In dat beleid is onder andere een transitiestrategie voor Drechtwerk uitgezet. De strategie houdt in dat de BV's van Drechtwerk zo veel mogelijk in de markt worden gezet of afgebouwd. Uitgangspunt is dat de GR Drechtwerk werkgever blijft van de SW geïndiceerde medewerkers. Drechtwerk bestaat medio 2017 nog uit de onderdelen DrechtstedenActief en DrechtwerkGroen. Daarnaast heeft Drechtwerk nog een minderheidsaandeel in FrisFacilitair.

In lijn met de gekozen koers is het afgelopen jaar onderzocht of DrechtstedenActief (DSA) in een stichting ondergebracht kan worden. Op die wijze wordt DSA qua governance vergelijkbaar met andere organisaties die in de regio op het werkveld van participatie actief zijn. Daarnaast is voor DrechtwerkGroen gezocht naar een strategie waarin de modellen van DrechtwerkGroen, marktpartijen en gemeenten meer geïntegreerd worden. De optie is verkend om werkzaamheden van DrechtwerkGroen onder te brengen bij aannemers in de regio, waarbij deze aannemers via een coöperatief verband SW-medewerkers in hun organisatie laten meewerken,

Het Algemeen Bestuur (AB) heeft in juli 2017 de tussenstand van de transitiestrategie van Drechtwerk besproken en daaraan gerelateerd de ontwikkelingen in het participatiebeleid. Daarbij is het AB tot de conclusie gekomen dat de ingezette strategie, het min of meer opheffen van de organisatie, moet worden herijkt binnen de uitgangspunten die de Drechtraad eind 2014 heeft vastgesteld. Gerelateerd aan dit besluit heeft het AB de keuze gemaakt de onderzoekstrajecten voor de verzelfstandiging van DSA en DrechtwerkGroen te stoppen. Ook blijven de resterende aandelen van FrisFacilitair in eigendom. De directie van Drechtwerk heeft een bestuursopdracht gekregen om de herijking van de strategie verder uit te werken. De directeur zal voor het einde van 2017 rapporteren over de voortgang, waarbij ook meer duidelijkheid ontstaat over de effecten voor 2018

Portefeuillehouder: Flach André

Inkomensondersteuning

Het herstel van de economie vertaalt zich sinds de zomer van 2017 in een voorzichtige daling van het aantal bijstandsgerechtigden in de Drechtsteden. In de primaire begroting 2018 van de GR Drechtsteden, gaat de Sociale Dienst Drechtsteden (SDD) vooralsnog uit van een toename van het bestand. Dit uitgangspunt wordt mogelijk bijgesteld in de geactualiseerde begroting 2018 van de GR Drechtsteden, die eind 2017 aan de Drechtraad wordt aangeboden.

Dankzij de aantrekkende economie neemt het aantal vacatures toe. Tegelijkertijd is de tendens dat het steeds moeilijker wordt om een goede match te maken tussen de uitkeringsgerechtigde en de vacature. De SDD zet een breed instrumentarium in om het aantal bijstandsgerechtigden niet verder op te laten lopen. Zo wordt ingezet op preventie, bijvoorbeeld door schoolverlaters actief te ondersteunen. Daarnaast wordt op verschillende manieren de uitstroom naar werk gestimuleerd. Omdat statushouders over het algemeen een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben, is de SDD in 2017 gestart met de Impuls Statushouders, wat de integratie en participatie van statushouders moet versnellen. Deze impuls loopt nog door in 2018.

In de onderstaande tabel is de ontwikkeling van het aantal uitkeringsgerechtigden weergegeven voor de periode 2014 t/m juni 2017.

Aantal uitkeringsgerechtigden	1-jan-14	1-jan-15	1 jan 16	1 jul 16	1-jan-17	1 jun 17
Regio DS	5.463	6.053	6293	6639	6670	6657
HIA	242	270	290	295	315	319

De Rijksbudgetten zijn onvoldoende om de stijgende kosten van inkomensondersteuning te dekken. Het macrobudget is al jaren onvoldoende om de kosten van de bijstand te dekken. Ook zijn er oneffenheden in het objectieve verdeelmodel wat voor de Drechtsteden financieel nadelig uitvalt. Voor gemeenten met een tekort is er wel een Vangnetregeling om deze tekorten gedeeltelijk te kunnen compenseren met incidentele budgetten vanuit het Rijk waar wij gebruik van maken. De Drechtsteden nemen deel aan een landelijk onderzoek naar de (positieve en negatieve) uitschieters van het verdeelmodel. De resultaten van dit onderzoek worden eind 2017 verwacht.

Wanneer de situatie op de arbeidsmarkt niet substantieel verbetert en vanuit andere budgetten geen compensatie wordt gevonden, moeten gemeenten de extra kosten van inkomensondersteuning uit de eigen begroting bekostigen. Op basis van de medio februari 2017 beschikbare gegevens geeft de berekening voor 2018 aan dat het tekort kan doorstijgen naar circa € 13,8 mln. De verwachting is echter dat de rijksuitkering hoger wordt, en dat de kosten lager kunnen uitvallen. Daarom is in de begroting van de GR Drechtsteden een gemeentelijke bijdrage aan het tekort opgenomen voor € 9,8 miljoen, wat voor Hendrik-Ido-Ambacht uitkomt op € 380.000.

Portefeuillehouder: Giessen Patrick, van der

Jeugdhulp

Met de decentralisatie van de jeugdzorg is het lokale aanbod van jeugd- en opvoedhulp in Hendrik-Ido-Ambacht sterk uitgebreid. De spil in het lokale aanbod van jeugd- en opvoedhulp is het jeugdteam. Het jeugdteam in Hendrik-Ido-Ambacht is een netwerkorganisatie waarin partners op het gebied van jeugd- en opvoedhulp samenwerken. Ook verzorgt het jeugdteam de toegang tot het tweedelijns hulp- en ondersteuningsaanbod. Het jeugdteam verzorgt de hulp en ondersteuning dichtbij de jeugdigen en gezinnen. Op die manier worden jeugdigen, opvoeders en gezinnen steeds meer in staat gesteld om de regie te voeren over de eigen opvoedsituatie en ontwikkeling.

Het jeugdteam werkt intensief samen met onderwijs, kinderopvang en peuterspeelzaalwerk, jongerenwerk, Hi5Ambacht, het sociaal wijkteam en huisartsen. In 2018 wordt ingezet op een extra lokale impuls om het lokale aanbod op het gebied van jeugd- en opvoedhulp verder te versterken en wordt een begin gemaakt met het sterker betrekken, verbinden en faciliteren van alle partijen rondom jongeren in Ambacht.

Portefeuillehouder: Giessen Patrick, van der

Jongeren in de openbare ruimte

Het realiseren van voorzieningen in De Volgerlanden voor jongeren is een speerpunt. De Volgerlanden is immers een wijk waarin veel jonge gezinnen zich vestigen en kinderen opgroeien tot jongeren. Jongeren moeten gebruik kunnen maken van een plaats voor ontmoeting en ontplooiing in de openbare ruimte. De ervaring in de voorgaande jaren leert dat realisatie van een jongerenontmoetingsplek (JOP) een complexe opgave is en een zorgvuldige voorbereiding vraagt. Na de informatieavond van 9 maart 2017 over de voorkeurslocatie aan de Laan van Welhorst van de JOP en de reacties van de bewoners heeft het college besloten om de realisatie van de JOP op te schorten en eerst nader in gesprek te gaan met bewoners uit het centrumgebied De Volgerlanden teneinde het probleem volledig inzichtelijk te krijgen. Er wordt gezocht naar een plek in Volgerlanden-oost waar jongeren kunnen sporten en elkaar ontmoeten. In 2018 wordt gestart met een integrale preventieve aanpak op jeugdoverlast in de buitenruimte om situaties zoals nu in De Volgerlanden en eerder aan de Weteringsingel in de toekomst proberen te voorkomen.

Portefeuillehouder: Giessen Patrick, van der

Maatwerkvoorzieningen Wmo

In 2018 gaat de SDD verder met de transformatie en implementatie van het nieuw maatwerkvoorzieningenaanbod Wmo zoals praktische thuisondersteuning en nieuwe extramurale arrangementen in het kader van beschermd wonen en opvang. Ook zal de SDD met voorstellen komen om de kostenstijging bij de producten begeleiding en dagbesteding beheersbaar te houden.

Portefeuillehouder: Giessen Patrick, van der

Onderwijshuisvesting

De gemeenteraad heeft in juli 2017 het voorgenomen besluit genomen om het bouwheerschap over te nemen van de VVOGG voor de bouw van de Willem de Zwijgerschool in Kruiswiel. Het ziet er naar uit dat de bouw van de school gereed is voor het schooljaar 2019/2020. Samen met de schoolbesturen worden plannen uitgewerkt voor de overige schoolgebouwen in het centrum van Hendrik-Ido-Ambacht.

Portefeuillehouder: Giessen Patrick, van der

Participatie statushouders

Met de toename van het aantal statushouders in onze gemeente hebben wij de opdracht om de integratie van statushouders succesvol te laten verlopen. Het doel is om statushouders met hulp van maatschappelijke partners in het veld en vrijwilligers zo snel mogelijk zelfredzaam te maken. De ambitie is om in maximaal 18 maanden te bereiken dat de statushouders de weg kennen in Ambacht.

Hiervoor wordt in 2018 ingezet op de intensivering van het onderlinge contact tussen direct betrokken maatschappelijke partners. Het Sociaal Wijkteam is de 'spin in het web'. Het SWT kan daarbij bouwen op een actief netwerk van lokale vrijwilligers die worden ingezet als dorpsgids, taalmaatje en budgetcoach. Dit vrijwilligersnetwerk wordt in 2018 geborgd. Betrokken partners zijn onder andere: Sociale Dienst, Vluchtelingenwerk, Bibliotheek, Ambacht Samen, de kindpartners en Hi5Ambacht.

Portefeuillehouder: Giessen Patrick, van der

Sociaal wijkteam

Het jaar 2018 zal in het teken staan van de acties uit de evaluatie van het Sociaal Wijkteam. Hierbij staat aandacht voor preventieactiviteiten en verbetering van de communicatie van het Sociaal Wijkteam centraal. Ook kijken we in 2018 naar de uitkomsten van de effectmeting bij cliënten via de Effectenster in 2017.

Portefeuillehouder: Giessen Patrick, van der

Volksgezondheid

Het gezondheidsbeleid is gericht op de bevordering van de gezondheid van onze inwoners, jong en oud, met bijzondere aandacht voor laagopgeleiden en kwetsbare burgers. Door de gezondheid van de kwetsbare inwoners te bevorderen, kunnen zij ook beter en actiever deelnemen aan de maatschappij. Hierbij kiezen wij voor preventie gericht op het voorkomen van gezondheidsproblemen en maatschappelijke problemen en het bevorderen van een gezonde leefstijl. In 2018 wordt de uitvoering van de regionale en lokale nota gezondheidsbeleid 2016-2019 voortgezet. Hiermee geven wij invulling aan de wettelijke taak op basis van de Wet publieke gezondheid. Deze wettelijke taak bestaat onder meer uit gezondheidsbescherming, ziektepreventie en gezondheidsbevordering en wordt uitgevoerd door de Dienst Gezondheid en Jeugd. Het gezondheidsbeleid geven wij vorm via de Jeugdgezondheidszorg en de preventieve ouderengezondheidszorg. Op basis daarvan kunnen regionale, sub-regionale en lokale interventies worden ingezet met als doel de mentale weerbaarheid van kwetsbare groepen te versterken, de gezonde leefstijl bij jeugd te stimuleren, de eigen kracht en vitaliteit te bevorderen en een gezonde leefstijl bij zwangere vrouwen te stimuleren.

Portefeuillehouder: Giessen Patrick, van der

Vrijwillige inzet

We realiseren ons dat de overheid bij een hulpvraag van een inwoner steeds vaker een beroep doet op de eigen kracht en het sociale netwerk van mensen. Waar mogelijk willen we als gemeente vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties daarom zo goed mogelijk ondersteunen. Het budget voor vrijwilligersondersteuning zetten we in voor de financiering van structurele en incidentele initiatieven van maatschappelijke organisaties. Per initiatief kijken we of het bijdraagt aan de ondersteuning van kwetsbare inwoners in Hendrik-Ido-Ambacht.

Portefeuillehouder: Giessen Patrick, van der

Waardering mantelzorgers

In onze samenleving bieden veel mensen structureel zorg en hulp aan kwetsbare familieleden en/of vrienden. Mantelzorgers zijn dan ook ontzettend belangrijk. Als gemeente willen we onze waardering uiten naar mantelzorgers. Tegelijkertijd willen we eraan bijdragen dat mantelzorgers niet overbelast raken. In 2018 geven wij uitvoering aan de nota 'Waarderen en ondersteunen mantelzorgers 2016-2018', die in 2016 is vastgesteld. In het eerste kwartaal van 2018 verschijnt een evaluatie van het mantelzorgbeleid 2017. Op basis daarvan kan het beleid van 2018 op onderdelen aangepast worden. Als dat het geval is, dan wordt de raad hierover in dezelfde evaluatie geïnformeerd.

Portefeuillehouder: Giessen Patrick, van der

Zwembad

De realisatie van een nieuw zwembad is één van de prioriteiten van ons college. In 2015 hebben wij gesprekken gevoerd met de stichting CAI-fonds over de toekomst van zwembad De Louwert en een mogelijke financiële bijdrage van het CAI-fonds daarin. Dankzij de financiële bijdrage van het CAI-fonds hebben we in 2016 een start kunnen maken met de realisatie van een nieuw te bouwen binnenzwembad en de renovatie van het buitenbad. In 2016 zijn de kaders hiervoor door de raad vastgesteld. In 2017 zijn de bouw en de exploitatie van het zwembad gegund, is het gewijzigde bestemmingsplan in procedure gegaan, is het krediet toegekend door de raad en is samen met de exploitant en bouwer een start gemaakt met het ontwerp. Tegen het ontwerpbestemmingsplan zijn geen zienswijzen ingediend, zodat het plan zeer binnenkort ter vaststelling aan de raad zal worden aangeboden. Het komend jaar staat in het teken van de bouw.

Portefeuillehouder: Giessen Patrick, van der

Actualiteiten en acties

Verbonden partijen - ontwikkelingen

Wat gaan we daarvoor doen?

Dienst Gezondheid en Jeugd

De Dienst Gezondheid & Jeugd (DG&J) is de gemeentelijke basisvoorziening voor publieke gezondheid. De dienst draagt bij aan het vitaal houden van onze samenleving en aan de gezondheid van onze inwoners. Ook borgt de dienst het recht op onderwijs. De dienst voert in dit kader zowel een aantal wettelijke als preventieve taken uit. Ook de Regionale Ambulance Voorziening (RAV) is nog onderdeel van DG&J. DG&J is na roerige jaren in (financieel) rustiger vaarwater gekomen. Om de organisatie toekomstbestendig te maken is in samenwerking met alle gemeenteraden het meerjarenbeleidsplan 2016-2019 opgesteld. Hierin ligt de ontwikkelkoers voor de organisatie vast. Het Meerjarenbeleidsplan geeft richting aan de wijze waarop DG&J samenwerkt met gemeenten, zorgorganisaties, onderwijsinstellingen en andere partners.

De inhoudelijke agenda van DG&J voor 2018 ligt vast in de regionale nota gezondheidsbeleid. In de begroting 2018 is dit beleid vertaald naar concrete doelstellingen en acties. Een belangrijke inhoudelijke opgave voor 2018 is het beheersen van antibioticaresistentie. Een andere grote ontwikkeling is het onderbrengen van Veilig Thuis in een definitieve organisatievorm. Ook wordt in 2018 het coöperatiemodel voor de Regionale Ambulance Voorziening (RAV) uitgewerkt en geïmplementeerd.

Portefeuillehouder: Giessen Patrick, van der

Uitvoering decentralisaties Wmo en Jeugd: transformatie en financiën

De Serviceorganisatie Jeugd (SOJ) en de Sociale Dienst Drechtsteden (SDD) voeren vanaf 1 januari 2015 respectievelijk de Jeugdwet en een deel van de Wmo taken uit. Het jaar 2015 was een overgangsjaar waarin veel praktische problemen zijn opgelost. Vanaf 2016 is de focus verschoven naar transformatie en innovatie van zorgtaken; dit is een meerjarige opgave. Innovatie is noodzakelijk om binnen de gedaalde budgetten toch te kunnen voorzien in de zorgvraag van onze inwoners.

De transformatie is erop gericht de beweging naar voren te maken en aansluiting te vinden op andere onderdelen van het sociaal domein. Dit vraagt om een goede samenhang tussen lokale en regionale voorzieningen, en daarmee ook tussen lokale en regionale organisaties. Op regionaal niveau wordt de transformatie in het WMO-domein onder andere gestimuleerd via de Alliantie Zorgvernieuwing. Ook worden andere vormen van contractvorming aangegaan zoals bij de uitvoering van het WMO-vervoer dat via een eigen mobiliteitsplatform wordt geregisseerd. Om innovaties in het jeugddomein te stimuleren, heeft de Serviceorganisatie een Transformatieberaad ingesteld die bestaat uit vertegenwoordigers van organisaties uit alle verschillende sectoren van jeugdhulp. Het beraad doet voorstellen voor besteding van het innovatiebudget dat de Serviceorganisatie heeft.

De budgetten voor jeugdzorg zijn de afgelopen jaren met 15% gedaald, waarbij het aantal cliënten met 15% is toegenomen. Dit heeft dit de afgelopen jaren geleid tot een continue druk op de budgetten. Signalen vanuit de Serviceorganisatie wijzen erop dat het rijksbudget ook in 2018 te laag is om in de continuïteit van de jeugdzorg te voorzien, zodat een extra financiële bijdrage vanuit de gemeenten nodig is. Ook op de WMO groeit de druk op het budget, waarbij het gebruik van enkele voorzieningen een dalende trend laten zien (bijvoorbeeld Huishoudelijke Ondersteuning). Bij andere voorzieningen neemt het gebruik toe, met name bij individuele begeleiding en dagbesteding.

Portefeuillehouder: Giessen Patrick, van der

Indicatoren

Sociaal

Verplichte indicatoren	0-waarde (2015)	Actuele waarden (2016)	Ambitie 2018 t.o.v. 0-waarde	Bron
Gezinssituatie tot 18 jaar				
Kinderen in uitkeringsgezin	3.10% (2014)	3.37% (2015)	Daling	VJI
Netto arbeidsparticipatie	70.7%	70.8%	Gelijk	CBS
Personen met een bijstandsuitkering (18 jaar e.o. Per 10.000 inwoners)	172	180	Daling	CBS
Lopende re-integratievoorzieningen Per 10.000 inwoners 15-64jr)	49	32	Gelijk	CBS
Jongeren				
Jongeren met jeugdhulp	10.3%	10.6%	Daling	CBS
Jongeren met jeugdbescherming	0.7%	0.9%	Gelijk	CBS
Jongeren met jeugdreclassering	0.2%	Onbekend	Gelijk	CBS
Werkloze jongeren 16 t/m 22 jaar	0.42%	0.42%	Gelijk	VJI
Clienten				
Clënten met een maatwerkarrangement WMO Per 10.000 inwoners	250	200	Gelijk	GMSD

Welzijn

Vrijwillige indicatoren	0-waarde (2015)	Actuele waarde (2017)	Ambitie 2018 t.o.v. 0-waarde	Bron

Oordeel inwoners over voorzieningen				
Gezondheidsvoorzieningen	79%	79%	Stijging	OCD
Welzijnsvoorzieningen	58%	54%	Stijging	OCD

Educatie

Vrijwillige indicatoren	0-waarde (2015)	Actuele waarde (2017)	Ambitie 2018 t.o.v. 0-waarde	Bron
Verzuim en schoolverlaters				
Absoluut verzuim <i>Per 1.000 leerlingen</i>	0.39	0	Gelijk	DUO
Relatief verzuim <i>Per 1.000 leerlingen</i>	16.18	15.66	Gelijk	DUO
Percentage vroegtijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv'ers)	1.8% (2013)	1.4% (2014)	Daling	DUO
Sportdeelname				
Percentage sporters	55% (2014)	54% (2015)	Stijging	OCD
Vrijwillige indicatoren	0-waarde (2015)	Actuele waarde (2017)	Ambitie 2018 t.o.v. 0-waarde	Bron
Oordeel inwoners over voorzieningen				
Onderwijs in het algemeen	80%	70%	Stijging	OCD
Culturele voorziening	55%	53%	Gelijk	OCD
Sportvoorziening	80%	83%	Stijging	OCD

Wat mag het kosten?

Bedragen x1000

Exploitatie				
Lasten	Prim.begrot.2018	2018 Jaarsch.2019	2018 Jaarsch.2020	2018 Jaarsch.2021
4.2 - Onderwijshuisvesting	1.323	1.339	1.350	1.230
4.3 - Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.258	1.331	1.331	1.331
5.1 - Sportbeleid en activering	987	987	987	987
5.2 - Sportaccommodaties	1.157	1.147	1.136	1.132
5.3 - Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	1.079	1.080	1.081	1.082
5.6 - Media	539	539	539	539
5.71 - (openlucht) recreatie	554	555	551	545
6.1 - Samenkracht en burgerparticipatie	1.544	1.567	1.577	1.578
6.2 - Wijkteams	1.620	1.534	1.534	1.534
6.3 - Inkomensregelingen	6.012	5.917	5.822	5.727
6.4 - Begeleide participatie	1.145	1.108	1.108	1.108
6.5 - Arbeidsparticipatie	607	535	535	535

6.6 - Maatwerkvoorzieningen (WMO)	264	264	264	264
6.71 - Maatwerkdienstverlening 18+	3.028	3.000	3.000	3.002
6.72 - Maatwerkdienstverlening 18-	3.741	3.741	3.741	3.741
6.81 - Geëscaleerde zorg 18+	50	50	50	50
6.82 - Geëscaleerde zorg 18-	684	684	684	684
7.1 - Volksgezondheid	1.422	1.422	1.422	1.422
Totaal lasten	27.015	26.800	26.713	26.493

Baten	Prim.begrot.2018	2018 Jaarsch.2019	2018 Jaarsch.2020	2018 Jaarsch.2021
4.2 - Onderwijshuisvesting	-28	-28	-28	-28
4.3 - Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	-51	-51	-51	-51
5.1 - Sportbeleid en activering	-518	-518	-518	-518
5.2 - Sportaccommodaties	-63	-63	-63	-63
5.3 - Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-615	-615	-615	-615

6.1 - Samenkracht en burgerparticipatie	-30	-30	-30	-30
6.2 - Wijkteams	-59	-59	-59	-59
6.3 - Inkomensregelingen	-4.255	-4.255	-4.255	-4.255
Totaal baten	-5.619	-5.619	-5.619	-5.619
<hr/>				
Resultaat	21.396	21.181	21.094	20.874

Programma 2. Ruimtelijke ordening, economie en wonen

Hendrik-Ido-Ambacht is een gemeente met een dorps karakter en goede voorzieningen in een rustige woon- en leefomgeving in een stedelijke regio. Onze inwoners ervaren de gemeente als aangenaam om in te wonen. Om dit prettige woonklimaat ook voor de toekomst te behouden, is het van belang om de voorzieningen op peil te houden en te zorgen voor een goed en aantrekkelijk werkklimaat. Daarbij gaat het niet alleen om de mensen met wie we onze huidige gemeenschap vormen, maar ook om de mensen die de samenleving na ons voort moeten zetten. Daarom willen we op een duurzame manier met onze leefomgeving omgaan.

Actualiteiten en acties

Actualiteiten

Wat gaan we daarvoor doen?

Omgevingswet

We zijn gestart met de implementatie van de Omgevingswet in Hendrik-Ido-Ambacht. In 2017 is gewerkt aan een Routekaart waarin een aantal keuzes is gemaakt die richtinggevend zijn voor de verdere implementatie en uiteindelijk het werken met de Omgevingswet. In 2018 gaan we aan de slag met een plan van aanpak voor de Omgevingsvisie. Dit doen we op basis van de Routekaart. Vanaf medio 2018 verkennen we ook het nieuwe instrument van de omgevingsplannen. De verwachting is dat de Omgevingswet in 2019 in werking treedt.

Wij zullen onze organisatie goed moeten voorbereiden op de komst van de Omgevingswet, zodat we goed gesteld staan als de wet in werking treedt. Structureel zijn middelen nodig voor bijvoorbeeld het hervormen van processen, opleidingen en het opstellen van omgevingsplannen. Hierover zullen verdere voorstellen worden gedaan.

Portefeuillehouder: Velde Floor, van de

Wonen

De regionale woonvisie die in 2017 is geactualiseerd werken we in 2018 lokaal verder uit. We doen dit in goed overleg met onze partners en de regiogemeenten. We dragen bij aan de groeiambitie van de regio Drechtsteden en zorgen voor voldoende en geschikte woningen voor de woningzoekenden in onze gemeente. We hebben extra aandacht voor de doelgroepen die het op dit moment moeilijk hebben op de woningmarkt. De woonvisie biedt een kader voor de op te stellen omgevingsvisie. De woonvisie en de lokale uitwerking daarvan zijn de basis voor de jaarlijkse prestatieafspraken met onze corporaties. We maken deze afspraken in goed overleg met de corporaties in onze gemeente en een vertegenwoordiging van huurders. Op basis van ons beleid actualiseren we jaarlijks het woningbouwprogramma en stemmen dit regionaal af. Dit programma wordt beoordeeld door de provincie en is daarna uitgangspunt voor nieuwbouw.

Statushouders

Ons land kent sinds 2015 een sterk verhoogde instroom van asielzoekers. De huisvesting van statushouders is een grote opgave voor alle gemeenten en is niet geheel op te vangen binnen de reguliere sociale woningvoorraad. In 2017 stemde de raad in met het collegevoorstel om woningen aan te laten kopen voor de huisvesting van statushouders door Rhiant. Dit in aanvulling op de huisvesting in de sociale huurwoningvoorraad. De raad heeft inhoudelijke en financiële kaders gesteld waarbinnen aan de taakstelling zal worden voldaan. Daarnaast zetten we ook in 2018 als gemeente extra in op het gebied van onderwijs, participatie en gezondheidsbevordering van statushouders.

Economie

We investeren in het aantrekken van werkgelegenheid. De ontwikkeling van het bedrijvenpark Ambachtsezoom en de revitalisering van het bedrijventerrein Antoniapolder Plus zijn daarvoor van belang. Antoniapolder krijgt een forse kwaliteitsimpuls. De Antoniuslaan wordt doorgetrokken tot aan het Noordeinde en sluit aan op het toekomstig waterbusplein. De Nijverheidsweg wordt helemaal opnieuw ingericht. Verschillende bedrijven investeren in nieuwbouw. Er wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een waterbusplein met onder meer horeca; een plek waar inwoners echt aan de Noord kunnen komen en verblijven. De uitvoering van het actieplan lokale economie wordt in samenwerking met de ondernemers voortgezet.

Duurzaamheid

Zoals afgesproken maken wij bij ruimtelijke ontwikkelingen en bij de inrichting en het beheer van de openbare ruimte zorgvuldige en duurzame afwegingen in het belang van onze inwoners en bedrijven. Duurzaamheid is onderdeel van ons handelen. Verschillende bedrijven in Antoniapolder realiseren hun nieuwbouw volgens Breeam-keurmerk, hét keurmerk om nieuwbouwprojecten en grootschalige renovaties te beoordelen op duurzaamheidsprestatie. Daarmee dragen ze bij aan de duurzaamheidsdoelstellingen van onze gemeente. Voor wat betreft het onderdeel energie werken we sinds 2017 meervoudig lokaal samen aan de Energiestrategie Drechtsteden. De uitwerking van de regionale Energiestrategie Drechtsteden leidt in 2018 tot een samenwerkingsagenda met ambities, doelen en aanpak om te komen tot een energie neutrale regio in 2050. Het actieplan Duurzaamheid is in juni 2015 vastgesteld door de raad. Direct daarna is gestart met de uitvoering. Ook in 2018 maken wij een evaluatie van het actieplan Duurzaamheid en bieden dit aan de raad aan.

Actualiteiten en acties

Acties

Wat gaan we daarvoor doen?

Project bedrijventerrein Antoniapolder Plus

Een deel wordt ingevuld met het nieuwe waterbusplein. Het bestemmingsplan hiervoor wordt in 2018 in procedure gebracht. Ook wordt een inrichtingsplan voor dit plein gemaakt. De realisatie van het waterbusplein vindt plaats in 2018 en 2019. Op het gebied van infrastructuur wordt waarschijnlijk nog in 2017 de doortrekking van de Antoniuslaan voltooid.

Portefeuillehouder: Flach André

Project bouw scholen Kruiswiel

Naar verwachting zal de gemeente het bouwheerschap op verzoek van de VVOGG overnemen. In de loop van 2018 wordt het bouwplan voor een school op de oude locatie van het Jeugdspaelpark opgesteld en aanbesteed. Daarna vindt de daadwerkelijke bouw plaats. De realisatie van de aanpassingen in de infrastructuur, de parkeerterreinen en andere aanpassingen loopt gelijk op met de bouw van deze school. Het streven is om deze school uiterlijk in mei 2019 op te leveren.

Portefeuillehouder: Giessen Patrick, van der

Project Jeugdspaelpark

De bouw van het nieuwe jeugdspaelpark in het gebied Sandelingen-Ambacht is gestart. Het bestuur van het Jeugdspaelpark verwacht de gebouwen eind 2017 op te leveren.

Portefeuillehouder: Giessen Patrick, van der

Project ontwikkelen bedrijventerrein Ambachtsezoom

Naar verwachting zal de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State in de 2e helft van 2017 uitspraak doen over het vastgestelde bestemmingsplan Ambachtsezoom en over de beroepschriften die zijn ingediend tegen dit bestemmingsplan en tegen het besluit Hogere Grenswaarde Wet geluidhinder.

In 2018 wordt de verkaveling verder uitgewerkt. De gesprekken met diverse gegadigden voor een bedrijfsvestiging worden voortgezet. Onze inzet is erop gericht om het thema duurzaamheid uit te werken tot concrete maatregelen voor dit bedrijventerrein.

Portefeuillehouder: Flach André

Project versterking winkelcentrum De Schoof

Het college heeft besloten om de planologische procedure van het ontwerpbestemmingsplan (dat voorziet in het bijbouwen van circa 5.500 m2 bij De Schoof en het aanbrengen van een 'knip' in de Graaf Willemlaan) stop te zetten. Het maatschappelijk draagvlak voor dit plan ontbreekt. Het nieuwe college en de nieuwe raad zullen – na de verkiezingen van maart 2018 – een nieuwe Detailhandelsstructuurvisie maken. Daarbij zullen ook de inwoners en winkeliers worden betrokken. Tot die tijd ligt de verantwoordelijkheid om De Schoof aantrekkelijker te maken bij de eigenaren van de winkels in De Schoof, waarbij geen stappen kunnen worden gezet die de uitvoering van de toekomstige planvorming in de weg staan.

Portefeuillehouder: Flach André

Project Zuidwende-Zuid

In het kader van de besluitvorming van de nieuwe Omgevingsvisie (als opvolger van de huidige gemeentelijke Structuurvisie uit 2009) wordt een uitspraak gedaan over de hoofdlijnen voor de toekomstige ruimtelijke invulling van Zuidwende-Zuid.

Portefeuillehouder: Velde Floor, van de

Actualiteiten en acties

Verbonden partijen - ontwikkelingen

Wat gaan we daarvoor doen?

Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid

OZHZ programmeert de uitvoering van de milieutaken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving (de zgn. VTH-taken) sinds enige jaren op basis van het door de colleges van de gemeenten (exclusief Dordrecht, Alblasserdam, Leerdam en Giessenlanden waarvoor een integraal kader is ontwikkeld) vastgestelde Regionale UitvoeringsNiveau, oftewel het RUN. Het RUN richt zich op de thema's veiligheid, gezondheid, duurzaamheid en leefbaarheid, waardoor het mogelijk is de VTH-taken doelgericht en met optimaal rendement uit te voeren. Samen met de gemeenten is gewerkt aan een evaluatie van het RUN. De uitkomsten hebben tot wat kleine aanpassingen geleid in risicocategorisering van branches en zijn verwerkt in de jaarprogramma's van de gemeenten.

Daarnaast wordt advies aangeboden op het gebied van o.a. geluid, bodem, lucht en energie. Het is de ambitie van OZHZ om een zo breed mogelijk pakket aan omgevingstaken uit te voeren. Dit leidt tot grotere efficiency en een robuustere taakuitvoering. Er wordt nu al een breed takenpakket (naast milieutaken op het gebied van bouwen en wonen en soms ook Apv) uitgevoerd voor de gemeenten Alblusserdam, Dordrecht, Giessenlanden en Leerdam en voor de provincie Zuid-Holland. OZHZ ziet deze ontwikkelingen als wenselijk en passend in de oorspronkelijke gedachtegang die geleid heeft tot de landelijke vorming van omgevingsdiensten, en voorziet daarom in samenspraak met de gemeenten in een soepele en solide transitie. De maatwerkafspraken tussen gemeente en OZHZ worden gemaakt binnen de financiële en beheersmatige kaders, zoals opgenomen in de Nota Bedrijfsvoering 2016 – 2019 die door het algemeen bestuur in maart 2016 is vastgesteld. De wijze van samenwerking met het (regionale of lokale) loket is onderdeel van de maatwerkafspraken. Daarnaast is er ook sprake van verschuiving van taken tussen de verschillende omgevingsdiensten. De taken voor BRZO en RIE4-bedrijven, die door de OZHZ in onder mandaat werden uitgevoerd, zijn vanaf 1 juli 2017 volledig belegd bij de DCMR .

Anderzijds voert onze omgevingsdienst taken uit in opdracht van de provincie op zowel het terrein van groenwetgeving als ook bouwen. Tot slot wordt steeds meer bekend over de inhoud en reikwijdte van de nieuwe Omgevingswet. Inmiddels is daarvoor een regiobrede implementatiestructuur in het leven geroepen waarin gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en andere overheden samenwerken. Voor OZHZ wordt het nog belangrijker om vroegtijdig betrokken te worden bij trajecten van ontwikkeling van en normstelling in de fysieke ruimte, in het bijzonder het gemeentelijke omgevingsplan. Hierin benadrukt OZHZ nogmaals zijn rol als verlengde ambtelijke organisatie van gemeente en provincie van wiens expertise optimaal gebruik zou moeten worden gemaakt.

Portefeuillehouder: Velde Floor, van de

Indicatoren

Milieu

Verplichte indicatoren	0-waarde (2015)	Actuele waarde (2016)	Ambitie 2018 t.o.v. 0-waarde	Bron
Omvang huishoudelijk restafval <i>KG/inwoner</i>	251 (2014)	249 (2015)	Daling	CBS
Hernieuwbare elektriciteit	0.8% (2014)	1.1% (2015)	Stijging	RWS

Economie

Verplichte indicatoren	0-waarde (2015)	Actuele waarde (2016)	Ambitie 2018 t.o.v. 0-waarde	Bron

Banen*	439.2	449.4	Stijging	LISA
Vestigingen (van bedrijven) <i>Per 1.000 inwoners</i>	108.2	onbekend	Stijging	LISA
Bruto Gemeentelijk Product <i>Verhouding tussen verwacht en gemeten product</i>	142 (2013)	onbekend		Atlas voor gemeenten
Functiemenging	41.1%	41.8%	Gelijk	LISA

* De verplichte indicatoren vestigingen van bedrijven per 1000 inwoners (economie) en aantal banen per 1000 inwoners (sociaal) vervangen de indicatoren aantal bedrijven en aantal werkzame personen uit de voorgaande begroting.

Wonen

Verplichte indicatoren	0-waarde (2015)	Actuele waarde (2016)	Ambitie 2018 t.o.v. 0-waarde	Bron
Gemiddelde WOZ waarde	208	215	n.v.t.	CBS
Nieuw gebouwde woningen <i>Per 1.000 woningen</i>	9 (2013)	7.4 (2014)	Stijging	BAG
Demografische druk (15-64 jr)	58.1%	58.6%	Daling	CBS
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	675 (2016)	678 (2017)	Daling	COELO
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	797 (2016)	799 (2017)	Daling	COELO

Wat mag het kosten?

Bedragen x1000

Exploitatie				
Lasten	Prim.begrot.2018	2018 Jaarsch.2019	2018 Jaarsch.2020	2018 Jaarsch.2021
0.3 - Beheer overige gebouwen en gronden	287	288	289	291
3.1 - Economische ontwikkeling	350	350	350	350
3.2 - Fysieke bedrijfsinfrastructuur	4.998	4.278	3.522	3.567
3.3 - Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	96	96	96	96
5.5 - Cultureel erfgoed	12	12	12	12
7.4 - Milieubeheer	613	613	613	613
8.1 - Ruimtelijke ordening	268	268	268	268
8.2 - Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	7.859	9.396	16.771	16.284
8.3 - Wonen en bouwen	943	943	943	943
Totaal lasten	15.428	16.246	22.865	22.425
Baten	Prim.begrot.2018	2018 Jaarsch.2019	2018 Jaarsch.2020	2018 Jaarsch.2021

0.3 - Beheer overige gebouwen en gronden	-211	-211	-211	-176
3.2 - Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-4.998	-4.278	-3.522	-3.567
3.3 - Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-49	-49	-49	-49
8.1 - Ruimtelijke ordening	-22	-22	-22	-22
8.2 - Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	-7.847	-9.384	-16.759	-16.272
8.3 - Wonen en bouwen	-494	-305	-388	-445
Totaal baten	-13.621	-14.249	-20.950	-20.531
Resultaat	1.807	1.997	1.915	1.895

Programma 3. Buitenruimte

De openbare ruimte is een belangrijke plek om elkaar te ontmoeten. Onze inwoners voelen zich prettig in een veilige, schone en groene omgeving. We richten ons op veiligheid, participatie, verkeer en vervoer, het niveau van onderhoud, groen en speelvoorzieningen.

Actualiteiten en acties

Actualiteiten

Wat gaan we daarvoor doen?

Afvalinzameling

De afvalscheidingsresultaten van onze gemeente blijven achter op de resultaten van de Drechtstedengemeenten en vergelijkbare gemeenten. Vanuit het Rijk worden de milieudoelstellingen steeds verder aangescherpt. Door maatregelen als extra afvalstoffenbelasting op het restafval stimuleert de overheid om afval zoveel mogelijk te scheiden. De milieudoelstellingen worden op dit moment gedeeltelijk en in langzaam tempo behaald en de kosten van afvalinzameling en verwerking stijgen. De druk tot het bijsturen van het afvalbeleid neemt daardoor toe. Het geactualiseerde Grondstoffenbeleidsplan staat geagendeerd voor het tweede kwartaal van 2018.

Uit de sorteeraanlyse blijkt dat er nog veel herbruikbare grondstoffen in de restafvalfractie aanwezig zijn. Om gescheiden afvalinzameling te blijven stimuleren, communiceren wij hier regelmatig over via de reguliere kanalen, waarbij er gedurende een bepaalde periode aandacht is voor één grondstoffractie. Deze ingezette communicatielijn zetten wij voort in 2018.

Portefeuillehouder: Velde Floor, van de

Actualiteiten en acties

Acties

Wat gaan we daarvoor doen?

Bereikbaarheid via de A15 en A16 en de bereikbaarheid met het openbaar vervoer

De bereikbaarheid van de gemeente van/naar de A16 wordt verbeterd door een aanpassing op de Sandelingenknoop (de toerit naar de rijksweg in de richting van Rotterdam) aan te brengen. Om dit te kunnen realiseren werken we samen met provincie, Rijkswaterstaat, regio en waterschap. In 2017 hebben we samen met Rijkswaterstaat de uitvoering van de maatregel voorbereid. In het eerste en gedeeltelijk het tweede kwartaal van 2018 vindt de uitvoering onder leiding van Rijkswaterstaat plaats.

De bereikbaarheid van de rijksweg A15 kunnen we verbeteren door een aantal maatregelen te treffen. In 2017 is een start gemaakt door het verwijderen van de busbaan en het aanpassen van de verkeersinstallatie ter hoogte van het kruispunt Noordeinde/N915. In 2018 vindt een complete reconstructie plaats van het wegvak vanaf de rotonde aan het Noordeinde tot aan de verkeerslichten bij de N915. Hiermee realiseren we een toekomstbestendige ontsluiting van de gemeente van en naar de A15.

In het derde/vierde kwartaal van 2017 vindt door de provincie de aanbesteding plaats van de concessie van het openbaar vervoer binnen het DAV-gebied (Drechtsteden, Alblasserwaard en Vijfheerenlanden). In 2018 zal de routing binnen dit gebied met de betrokken gemeenten verder worden uitgewerkt en zal voorts het nieuwe materieel worden aangeschaft. Volgens de planning zal de nieuwe concessiehouder per 1-1-2019 het openbaar vervoer binnen het concessiegebied gaan verzorgen.

Portefeuillehouder: Velde Floor, van de

De openbare ruimte moet voor iedereen toegankelijk te zijn

In de beleid- en beheerplannen staat vermeld hoe wij de buitenruimte onderhouden. Veiligheid en begaanbaarheid van de openbare ruimte is hierbij de basis. De plannen worden met regelmaat geactualiseerd waarbij aandacht is voor toegankelijkheid. De Stichting adviesraad gehandicaptenbeleid Hendrik-Ido-Ambacht wordt o.a. betrokken bij herinrichtingsplannen in de buitenruimte. Tijdens presentaties van herinrichtingsplannen en inloopavonden kijkt zij mee en eventuele adviezen worden verwerkt in definitieve plannen. In het uitvoeringsprogramma toegankelijkheid van de openbare ruimte staan de pijlers van een toegankelijke buitenruimte benoemd.

Daarnaast is op 14 juli 2016 het VN-verdrag voor de rechten van personen met een beperking in de Eerste Kamer aangenomen. Het VN-verdrag bestaat uit een opsomming van bestaande rechten van personen met een handicap met een nadere uitwerking van die rechten en omvat tevens de verplichting dat verdragsstaten alle passende maatregelen nemen om te waarborgen dat redelijke aanpassingen worden verricht. Het VN-verdrag verplicht ons als gemeente om aan de slag te gaan met een aantal uitgangspunten. Resultaat / waar staan we in 2018:

Als gemeente dienen wij een integraal plan te maken. Hierin zullen wij als laten gemeente zien hoe de uitvoering van het VN verdrag er in de gemeente concreet uit gaat zien. Het plan wordt geleidelijk ingevoerd. De Stichting adviesraad gehandicaptenbeleid Hendrik-Ido-Ambacht wordt ook bij de uitvoering van het VN-verdrag nauw betrokken.

Portefeuillehouder: Velde Floor, van de

Het kwaliteitsniveau van de openbare ruimte

In de paragraaf kapitaalgoederen, die opgenomen is in de begroting, staan onze beleid- en beheerplannen vermeld die gelden voor de openbare ruimte. In deze meerjarenbeleidsplannen stelt de raad het kwaliteitsniveau per onderdeel vast.

Portefeuillehouder: Velde Floor, van de

Ontwikkelingen regionaal

Daar waar samenwerking meerwaarde oplevert, zoeken wij deze samenwerking actief op. Samenwerking binnen de openbare ruimte wordt vooral gezocht wanneer er kennis gedeeld kan worden die de kwaliteit van dienstverlening kan verbeteren, kwetsbaarheid van eenmansfuncties kan worden opgelost en als er door samenwerking geld kan worden bespaard. In 2018 wordt het delen van kennis ondersteund door de uitrol van het regionale beheersysteem.

Portefeuillehouder: Velde Floor, van de

Participatie

Bewoners willen meer betrokken worden bij het onderhoud van hun leefomgeving. Hier spelen wij op in door bewoners van jong tot oud zoveel mogelijk te betrekken bij onderwerpen die hun directe leefomgeving raken. Bij herinrichten van de openbare ruimte betrekken we bewoners bij de initiatieffase, planvorming, realisatie en de uitvoering. In 2017 hebben we onze werkwijze van het betrekken van bewoners bij grote reconstructies geëvalueerd. De bewoners van de Aelbert Cuyplaan hebben ons het rapportcijfer 7 gegeven en een aantal tips die we in 2018 in praktijk gaan brengen. Daarnaast gaan we onze samenwerking met marktpartijen verder uitbouwen gezien de positieve ervaring die we hebben opgedaan in de samenwerking in het bouwteam bij de Nijverheidsweg.

Portefeuillehouder: Velde Floor, van de

Verkeersveiligheid

Het programma 'duurzaam veilig' wordt verder uitgevoerd: verkeersveiligheid speelt in alle projecten een rol, met name bij de betrokken partijen.

Veiligheid in het verkeer is belangrijk, in het bijzonder wanneer het gaat om verkeersveiligheid rondom scholen en schoolroutes. De uitvoering van de principes van het programma 'duurzaam veilig' vraagt per situatie om maatwerk. Bij elke schoolomgeving bekijken wij dan ook de specifieke problemen en mogelijkheden. Dit krijgt in 2018 concreet uitvoering bij de ontwikkeling van het nieuwe scholencluster, maar ook bij bestaande schoolomgevingen bekijken we dit.

Portefeuillehouder: Velde Floor, van de

Indicator

Verplichte indicatoren	0- waarde (2015)	Actuele waarde (2016)	Ambitie 2018 t.o.v. 0- waarde	Bron
Verkeersongevallen				

Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig	8% (2014)	8% (2015)	Gelijk	VeiligheidNL
Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser	8% (2014)	6% (2015)	Gelijk	VeiligheidNL
Fysieke voorzieningen				
Vernielingen en beschadiging (in de openbare ruimte) <i>Per 1.000 inwoners</i>	5.1	4.9	Gelijk	CBS
Verplichte indicatoren	0-waarde (2015)	Actuele waarde (2016)	Ambitie 2018 t.o.v. 0-waarde	Bron
Bereikbaarheid				
Oordeel ondernemers over...*				
Bereikbaarheid per auto	7.4 (2010)	7.4 (2011)	Stijging	
Bereikbaarheid per openbaar vervoer	6.1 (2011)	Onbekend	Stijging	
Oordeel inwoners over...**				
Bereikbaarheid buurt met auto	7.9 (2013)	8 (2015)	Stijging	Omnibusonderzoek
Bereikbaarheid buurt vanaf de snelweg	8.3 (2013)	8.4 (2015)	Stijging	Omnibusonderzoek
Doorstroming op hoofdwegen in gemeente	7 (2013)	7.2 (2015)	Stijging	Omnibusonderzoek
Bereikbaarheid gemeentelijke voorzieningen per fiets	8.4 (2013)	8.3 (2015)	Stijging	Reg. Omnibus
Het openbaar vervoer	6.5	6.8 (2015)	Stijging	Meting in 2016 via nog op te

	(2013)			zetten Ondernemerspanel
Fysieke voorzieningen **				
Score fysieke voorzieningen in buurt	13 (2011)	6 (2013)	Daling	Politie ZHZ
Overlast hondenpoep	6.5 (2014)	6.5 (2015)	Gelijk	Veiligheidsmonitor
Overlast rommel op straat	21.3% (2014)	17.6% (2015)	Gelijk	Veiligheidsmonitor

* Oordeel ondernemers wordt niet meer gemeten

** Deze indicatoren worden later dit jaar aan de inwoners voorgelegd via het bewonerspanel; actualisering cijfers komend najaar

Wat mag het kosten?

Bedragen x1000

Exploitatie

Lasten	Prim.begrot.2018	2018 Jaarsch.2019	2018 Jaarsch.2020	2018 Jaarsch.2021
2.1 - Verkeer en vervoer	3.786	3.803	3.825	3.819
2.5 - Openbaar vervoer	118	118	118	118
5.73 - Groen en waterhuishouding	1.847	1.807	1.820	1.927
7.2 - Riolering	1.815	1.976	1.967	1.955
7.3 - Afval	3.504	3.264	3.135	3.144
7.5 - Begraafplaatsen en	401	403	403	403

crematoria				
8.13 - RO Vastgoedregistratie	147	147	147	147
Totaal lasten	11.619	11.518	11.414	11.513
Baten	Prim.begrot.2018	2018 Jaarsch.2019	2018 Jaarsch.2020	2018 Jaarsch.2021
2.1 - Verkeer en vervoer	-53	-53	-53	-53
7.2 - Riolering	-2.271	-2.432	-2.422	-2.411
7.3 - Afval	-3.557	-3.557	-3.557	-3.557
7.5 - Begraafplaatsen en crematoria	-502	-502	-502	-502
Totaal baten	-6.383	-6.544	-6.534	-6.523
Resultaat	5.236	4.974	4.879	4.990

Programma 4. Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen

Hendrik-Ido-Ambacht kent een prettig woon- en leefklimaat. Zo 'n klimaat is er niet van zelf. Daar moeten we met elkaar hard aan werken. Veiligheid in wijk en straat, stabiele en gezonde gemeentefinanciën, een gemeentebestuur dat transparant handelt, benaderbaar en daadkrachtig is en een professionele en respectvolle dienstverlening aan onze inwoners, bedrijven en instellingen vormen daarvoor het fundament.

Actualiteiten en acties

Actualiteiten

Wat gaan we daarvoor doen?

Dienstverlening Drechtsteden

De inzet op groei van de digitale dienstverlening wordt voortgezet. Na een vertraging op rijksniveau gaat de pilot van outsourcing van de rijbewijzen in 2018 daadwerkelijk van start. De ontwikkelingen op het gebied van outsourcing paspoorten en identiteitsbewijzen worden nauwlettend gevolgd, net als de ontwikkelingen op het gebied van e-ID.

Het customer management systeem (cms) levert steeds meer informatie op. Hiermee wordt de tevredenheid over de dienstverlening doorlopend gemonitord. Verbeterpunten kunnen daardoor eenvoudiger en sneller gesignaleerd en doorgevoerd worden.

Dienstverlening Drechtsteden heeft een roadmap opgesteld die zowel de doorontwikkeling van de dienstverlening in kaart brengt als de terugval van paspoorten en identiteitsbewijzen vanaf 2019. Deze roadmap wordt jaarlijks bijgesteld en aangescherpt. In de eerste helft van 2018 geven we hierover een presentatie aan de raad.

Portefeuillehouder: Giessen Patrick, van der

Regionale samenwerking

Algemeen

Wij vinden samenwerking in onze regio belangrijk. De samenwerkingsverbanden waarin we participeren helpen ons immers onze ambities als gemeente waar te maken. We vragen ons daarbij wel steeds kritisch af of de samenwerking ons brengt wat wij ervan verwachten en of de samenwerking meerwaarde heeft voor onze inwoners. Als eigenaar van de verbonden partijen blijven we dan ook steeds goed sturing geven aan de verbonden partijen. De Nota Verbonden partijen is onze basis daarvoor.

Ontwikkelingen

Per verbonden partij geven we hieronder aan welke ontwikkelingen we verwachten.

Drechtsteden

Het Drechtstedenbestuur heeft in juni 2017 de Groeiagenda 2030 gepresenteerd. Een agenda die direct is afgeleid uit het rMJP en het Bestuursakkoord met de provincie. Uit de Groeiagenda blijkt de overtuiging dat er veel potentie is om de regio nog sterker te maken en dat dit nodig is om niet achter te raken op gebieden om ons heen. 'Goed leven in de Drechtsteden' is het motto. De Groeiagenda is geen nieuw beleid. Het heeft als doel om meer dan voorheen keuzes te maken en deze uit te voeren in een aanpak met meer focus en effect. Hiervoor zijn drie sleutels benoemd: goed wonen, goede bereikbaarheid en goed werken. De ambitie die hiermee is neergelegd is de basis voor een uitvoeringsprogramma. In het najaar van 2017 is gestart met de uitwerking van dit programma. Het is een gezamenlijk programma, waarin regio, gemeenten, bedrijven en instellingen ieder vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid betrokken is. De provincie heeft bereidheid uitgesproken investeringsgeld vrij te maken voor deze regio. De gemeenten blijven verantwoordelijk voor de lokale projecten. Waar nodig, is de verantwoordelijkheid regionaal. Het is daarbij belangrijk scherpe regie te houden op het totaal. In 2018 zal de uitwerking verder gestalte krijgen en zullen wij daar een bijdrage aan leveren met Ambachtse projecten die de Groeiagenda dragen en die een aandeel zullen leveren aan het motto 'Goed leven in de Drechtsteden'. Wij zien én nemen de kansen om met deze Groeiagenda de ambities van onze regio waar te maken. De samenwerking zetten we op deze manier in om de kracht van Hendrik-Ido-Ambacht te versterken.

In het voorjaar van 2017 heeft de Drechttraad de uitgangspunten voor de vernieuwde systematiek Trap op Trap Af vastgesteld. Deze zijn toegepast op de begroting 2018 en zullen ook worden gebruikt voor de geactualiseerde begroting. In 2018 wordt hier dan ook verder invulling aan gegeven.

De gemeente Hardinxveld-Giessendam wordt op 1 januari 2018 deelnemer van de GRD. In de actualisering van de begroting 2018 zullen de financiële consequenties van de toetreding worden opgenomen.

Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid

De gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid is opgericht door en werkt voor de 17 gemeenten in de regio. Conform de Wet Veiligheidsregio's draagt de VRZHZ zorg voor een efficiënte en kwalitatief hoogwaardige organisatie van de brandweezorg, geneeskundige hulpverlening, rampenbestrijding en crisisbeheersing onder één regionale bestuurlijke regie.

Op basis van de missie en de visie van de organisatie en gegeven het regionaal risicoprofiel is door de organisatie een meerjarenbeleidsplan opgesteld, waarin de strategische beleidsdoelen van de organisatie voor de jaren 2017 tot en met 2020 zijn opgenomen. Dit meerjarenbeleidsplan is eind 2016 door het bestuur vastgesteld. Het jaar 2018 zal zich vooral kenmerken in de uitwerking en implementatie van de nieuwe kostenverdeelssystematiek, die naar verwachting eind 2017 wordt vastgesteld. Daarnaast wordt het project vernieuwde brandweezorg geïmplementeerd.

Portefeuillehouder: Flach André, Giessen Patrick, van der, Heijkoop Jan, Velde Floor, van de

Veiligheid

Eind 2017 ronden we het meerjarig beleidsplan Integrale Veiligheid 2014-2017 af. Tegelijkertijd zijn de voorbereidingen gestart voor de realisatie van een nieuw vier-jarig beleidsplan Integrale Veiligheid. Na de verkiezingen in maart 2018 krijgt het plan verder vorm met input vanuit het collegeprogramma. Hierna volgt de vaststelling door de gemeenteraad.

Portefeuillehouder: Heijkoop Jan

Actualiteiten en acties

Acties

Wat gaan we daarvoor doen?

CAI projecten

De Stichting CAI heeft enkele jaren geleden het kabelnetwerk verkocht waardoor ze de beschikking heeft gekregen over een vermogen. Deze middelen worden ingezet om voorzieningen voor onze inwoners te realiseren. Samen met de stichting hebben we afspraken gemaakt over de inzet van deze middelen. Met elkaar geven we zo een flinke stimulans aan de Ambachtse samenleving. De meeste projecten uit de eerste reeks projecten zullen in 2018 zijn uitgevoerd. Het grootste project, het zwembad, volgt in 2019. Inmiddels zijn met de stichting ook afspraken gemaakt over een tweede reeks projecten. Een extra bijdrage aan het zwembad en een bijdrage aan fontein in het dorp zijn daar onderdeel van. Dit laatste project wordt in 2018 verder voorbereid.

Portefeuillehouder: Flach André, Giessen Patrick, van der, Heijkoop Jan, Velde Floor, van de

Indicatoren

Veiligheid

Verplichte indicatoren	0-waarde (2015)	Actuele waarde (2016)	Ambitie 2018 t.o.v. 0-waarde	Bron
Jongeren				
Verwijzing half 12-17 jaar <i>Per 10.000 inwoners</i>	144.3	208.7	Gelijk	Bureau Halt
Harde kern jongeren 12 t/m 24 jaar <i>Per 10.000 inwoners</i>	0.2 (2013)	0.2 (2014)	Gelijk	KLPD
Criminaliteit				
Winkeldiefstallen <i>Per 1.000 inwoners</i>	0.7	0.7	Gelijk	CBS
Geweldsmisdrijven	2.1	1.9	Gelijk	CBS

<i>Per 1.000 inwoners</i>				
Diefstallen uit woning	2.4	2.6	Gelijk	CBS
<i>Per 1.000 inwoners</i>				

Vrijwillige indicatoren	0-waarde (2015)	Actuele waarde (2016)	Ambitie 2018 t.o.v. 0- waarde	Bron
Onveiligheidsgevoel in de buurt*	11.1% (2012)	13.4% (2015)	Gelijk	Veiligheidsmonitor
Slachtofferschap vermogensdelicten*	11% (2012)	9.9% (2015)	Gelijk	Veiligheidsmonitor
Overlast door groepen jongeren (% veel overlast)*	3.8% (2012)	4,9% (2015)	Gelijk	Veiligheidsmonitor
Aantal aangiften en meldingen				
- Absoluut	716	728	Gelijk	Veiligheidsmonitor
- % t.o.v. totale bevolking	3.2%	2.4%	Gelijk	Politie eenheid Rotterdam

* Deze indicatoren worden later dit jaar gemeten vanuit de Veiligheidsmonitor

Dienstverlening

Vrijwillige indicatoren	0- waarde (2015)	Actuele waarde (2016)	Ambitie 2018 t.o.v. 0-waarde	Bron

Oordeel inwoners over				
Kwaliteit van de dienstverlening	6.8	7	Stijging	Reg. Omnibus
Hun betrokkenheid bij de totstandkoming van gemeentelijke plannen	0.2 (2013)	0.2 (2014)	Stijging	Reg. Omnibus
Hun betrokkenheid bij de uitvoering van gemeentelijke plannen	6	5.5	Stijging	Reg. Omnibus
Positief oordeel van de inwoners over de besteding van belastinggeld door de gemeente	6.3	6.5	Stijging	Reg. Omnibus

Bestuur en ondersteuning

Verplichte indicatoren	0-waarde <i>Inwoners 2016: 29.413</i>	Actuele waarde <i>Inwoners 2017: 29.729</i> <i>Inwoners 2018: 30.342</i>	Ambitie 2018 t.o.v. 0-waarde	Bron
Formatie <i>Fte per 1.000 inwoners</i>	2.68	2.74	Gelijk	Eigen gegevens
Bezetting <i>Fte per 1.000 inwoners</i>	2.62	2.57	Gelijk	Eigen gegevens
Apparaatskosten <i>Kosten per inwoner</i>	€ 320	€ 307	Gelijk	Eigen begroting
Externe inhuur (waarvan meer dan de helft regio)	13.6%	13.2%	Gelijk	Eigen begroting

Overhead <i>Kosten die samenhangen met sturing en ondersteuning</i>	8.1%	9.6%	Gelijk	Eigen begroting
--	------	------	--------	-----------------

Wat mag het kosten?

Bedragen x1000

Exploitatie				
Lasten	Prim.begrot.2018	2018 Jaarsch.2019	2018 Jaarsch.2020	2018 Jaarsch.2021
0.1 - Bestuur	2.224	2.242	2.243	2.243
0.10 - Mutaties reserves	16	6	6	6
0.2 - Burgerzaken	1.037	1.002	992	992
0.4 - Overhead	5.556	5.644	5.642	5.644
0.5 - Treasury	-158	-65	165	196
0.61 - OZB woningen	40	40	40	40
0.62 - OZB niet-woningen	160	160	160	160
0.64 - Belastingen overig	9	9	9	9

0.7 - Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	244	256	281	336
0.8 - Overige baten en lasten	163	157	102	199
1.1 - Crisisbeheersing en brandweer	1.740	1.854	1.974	1.974
1.2 - Openbare orde en veiligheid	293	293	293	293
Totaal lasten	11.324	11.598	11.906	12.090
<hr/>				
Baten	Prim.begrot.2018	2018 Jaarsch.2019	2018 Jaarsch.2020	2018 Jaarsch.2021
0.1 - Bestuur	97	201	305	409
0.10 - Mutaties reserves	-349	-192	-192	-172
0.2 - Burgerzaken	-571	-534	-501	-501
0.4 - Overhead	-10	-10	-10	-10
0.5 - Treasury	-678	-676	-618	-616
0.61 - OZB woningen	-3.631	-3.631	-3.631	-3.631
0.62 - OZB niet-woningen	-1.544	-1.544	-1.544	-1.544
0.64 - Belastingen overig	-675	-675	-675	-675

0.7 - Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-32.364	-32.651	-32.890	-33.070
<hr/>				
1.2 - Openbare orde en veiligheid	-38	-38	-38	-38
<hr/>				
Totaal baten	-39.763	-39.750	-39.795	-39.849
<hr/>				
Resultaat	-28.439	-28.153	-27.888	-27.759
<hr/>				

Paragrafen

1. Weerstandsvermogen en risicoparagraaf

Voor de beoordeling van de financiële positie van de gemeente zijn niet alleen de in deze begroting gepresenteerde cijfermatige gegevens van belang, zoals het eigen vermogen, de voorzieningen en de onbenutte belastingcapaciteit. Het college wil de raad ook inzicht geven in de risico's die niet in de begroting kunnen worden verwerkt. Deze paragraaf geeft inzicht in (mogelijke) risico's voor de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht en de weerstandscapaciteit om die risico's op te vangen.

Het weerstandsvermogen kan worden omschreven als het vermogen om financiële risico's op te kunnen vangen. De weerstandsratio wordt gedefinieerd als weerstandscapaciteit gedeeld door de omvang van de risico's.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit algemene reserves en onbenutte belastingcapaciteit.

Bestemmingsreserves en voorzieningen

De bestemmingsreserves en voorzieningen zijn in feite niet vrij beschikbaar. Vanwege deze beperkingen wordt slechts de Algemene reserves ingezet als component voor de weerstandscapaciteit.

Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit richt zich op de gemeentelijke heffingen: de OZB, de afvalstoffenheffing, het reinigingsrecht en het rioolrecht. Er is sprake van onbenutte belastingcapaciteit wanneer het gemeentelijke OZB-tarief lager is dan het normtarief voor artikel 12-gemeenten en/of wanneer de ander genoemde tarieven niet kostendekkend zijn. Voor een toelichting op de kostendekkendheid wordt verwezen naar de paragraaf lokale heffingen.

Weerstandscapaciteit	2017	2018	Per inwoner
Algemene reserves	14.550.603	15.941.701	525
Incidenteel beschikbaar	14.550.603	15.941.701	525
Beschikbaar voor "onvoorzien"	25.000	25.000	1
<u>Onbenutte belastingcapaciteit</u>			
Afvalstoffenheffing	215.556	491.984	16
Riolering	0	0	0
<u>OZB</u>			

Opbrengst volgens art. 12 norm	6.170.254	6.496.646	
Opbrengst volgens tarief HIA	5.189.000	5.189.000	
Vrije ruimte	981.254	1.321.646	44
Marktgeden	62.566	54.608	2
Begraafplaatsen	0	117.183	4
Wabo	599.434	859.182	28
Totaal vrije ruimte belastingen	1.858.810	2.844.604	63
Totaal weerstandsvermogen (Incidenteel + Structureel)	<u>16.434.413</u>	<u>18.811.305</u>	620

Risicobeleid

In de nota reserves en voorzieningen 2011 is het beleid voor het gewenste weerstands-vermogen vastgesteld. Voor de bepaling van het gewenste niveau van het weerstands-vermogen is inzicht in de benodigde weerstandscapaciteit als gevolg van risico's noodzakelijk.

De doelstellingen voor risicomanagement zijn:

- Tijdig inzicht krijgen in de risico's en het beheersen van deze risico's
- Beperken van de gevolgen van risico's;
- Het risicobewust maken, ter voorkoming van risico's of het beperken van de gevolgschade;
- Beoordeling van het weerstandsvermogen in het kader van de BBV.

Definitie: In dit kader gaat het om financiële risico's: de mogelijkheid dat zich een gebeurtenis voordoet die de middelen voor het realiseren van onze doelen positief of negatief beïnvloedt. Het risico wordt daarbij nader geconcretiseerd door middel van "kans x impact".

Risico's met een regulier/structureel karakter moeten van structurele maatregelen worden voorzien, zoals het afsluiten van verzekeringen, het treffen van voorzieningen, het inrichten van de administratieve organisatie, het aanpassen van beleid en de begroting etc. Tegenvallers met een structureel karakter kunnen incidenteel opgevangen worden met het weerstandsvermogen, maar moeten van structurele maatregelen worden voorzien. Exploitatierisico's die samenhangen met de recessie worden daarom (incidenteel) gerekend tot de risico's die relevant zijn voor het weerstandsvermogen: het risico op lagere rijksbijdragen, bijstandsverlening, bouwleges etc., maar moeten structureel worden aangepakt. De bepaling van risico's is altijd een momentopname en moet daarom regelmatig herijkt worden (lieft binnen de P&C cyclus).

Bij de inventarisatie van de risico's in deze paragraaf betreft het de actuele risico's die relevant zijn voor het weerstandsvermogen, dit zijn risico's:

- die niet op een andere manier zijn te ondervangen;
- die een financieel nadelig gevolg kunnen hebben;
- die relevant zijn (lees: risico van materieel belang);
- die met redelijke zekerheid zich gaan voordoen en
- niet direct beïnvloedbaar zijn.

Voor de inventarisatie van de risico's gelden de volgende criteria:

- In het kader van het weerstandsvermogen zijn in principe alleen de financiële risico's van toepassing waarvoor vooralsnog geen of onvoldoende beheersmaatregelen aanwezig zijn.
- Voor invulling van het begrip 'risico van materiële betekenis' is gekozen voor een norm van 0,5% van de totale uitgaven van de gemeente, t.w. € 0,3 mln. Dus richten we ons op risico's die redelijkerwijs een financiële impact kunnen hebben van € 0,3 miljoen of meer. Door clustering van een aantal kleinere risico's binnen een programma, kan eventueel al te rigide hantering van het materialiteitsbegrip worden ondervangen.
- Voor de beschouwing van de risico's wordt een tijdshorizon gehanteerd van 4 jaar.

De risicoberekening

Per risico wordt op hoofdlijnen toegelicht wat het risico inhoudt. Vervolgens vindt op basis van de beschikbare informatie daar waar mogelijk een inschatting plaats over de omvang van het risico en de mate van zekerheid dat het risico zich gaat voordoen. De mate van zekerheid wordt geduid met laag (30%), gemiddeld (50%) en hoog (80%). Daarnaast wordt bezien of het risico structurele of incidentele gevolgen heeft. Daar waar er structurele gevolgen zijn, moeten als dit risico zich voordoet, structurele beheersmaatregelen genomen worden. Eventuele incidentele gevolgen kunnen afgezet worden tegen incidentele beheersmaatregelen (onder andere de reserves).

Risico verbonden partijen

Voor onze grotere verbonden partijen maken we een inschatting welk risico wij als eigenaar van de verbonden partijen op getrapte wijze de effecten van hun risico's in onze eigen risicoparagraaf moeten opnemen.

- De GRD kent een totaal van inwonerbijdragen van 262 miljoen en eigen vermogen van 5 miljoen. Onze bijdrage is circa 14 miljoen (5,2%) en 9 miljoen na aftrek doeluitkering inkomensvoorziening.
- OZHZ kent een omzet van 21 miljoen met een eigen vermogen van 3 miljoen, onze bijdrage is circa 4 ton (1,9%).
- De VRZHZ heeft een omzet van 39 miljoen, eigen vermogen 7 miljoen en onze bijdrage is circa 1,6 mln (4,1%).
- Dienst Gezondheid & Jeugd heeft een omzet van 119 miljoen (excl RAV) en een eigen vermogen van 5 mln. Onze inwonerbijdrage is zo'n 6,3 mln (5,3%).
- Drechtwerk kent een totale omzet van zo'n 46 miljoen, 6 miljoen gemeentelijke bijdragen en een eigen vermogen van 1 miljoen, onze bijdrage is circa 2 ton (3,4% van de inwonerbijdragen).

De risico's zijn in de begrotingen van voornoemde partijen niet altijd gekwantificeerd en zeker niet opgeteld tot een gewogen gemiddelde o.i.d. Inhoudelijk zijn vele risico's gerelateerd aan rijksmaatregelen en/of decentralisaties, m.n. op het gebied van sociale zekerheid / werkvoorziening. Hierbij moet in ogenschouw worden genomen dat wij voor de drie decentralisaties een risicovoorziening van €1,5 miljoen hebben gevormd. Extra aandacht gaat daarbij uit naar de (prognose van de) tekorten op de inkomensvoorziening bij de GRD/SDD en de verwachte tekorten bij de Serviceorganisatie van de DG&J. Voor de bepaling van ons risico wordt daarom met name onze bijdrage als vertrekpunt gehanteerd. Hierbij gaat bijna de helft onze bijdrage aan verbonden partijen naar de SDD, die voor een flink deel uit doeluitkeringen wordt bekostigd.

Conclusie verbonden partijen

Wanneer we uit gaan van een maximaal risico van 10% van onze (netto)bijdrage resulteert een cumulatief bedrag van ongeveer € 1,8 miljoen (i/s) met een hoge kans van optreden (80%). Beheersmaatregel: Actief bewaken in de ambtelijk en bestuurlijke overlegvormen.

Risico Grondexploitaties

Voor de Grondbedrijf complexen geldt daarbij dat het niet alleen om negatieve, maar ook om positieve risico's gaat. Immers, de geprognoseerde eindwaarde door marktrisico kan zowel nadeliger als voordeliger uitvallen dan geprognoseerd. Daarnaast zijn er verschillende mogelijkheden tot bijsturing, bijv. in tempo, programmering etc. Ook eventuele subsidies kunnen een positief risico met zich meebrengen. Jaarlijks worden de risico's van de lopende grondexploitaties ter kennis van de raad gebracht in de geactualiseerde GREX'en en wordt in geval van een voorzien verlies een 'voorziening' gevormd. Voor de algemene en specifieke risico's is een algemene reserve Grondbedrijf gevormd (en een 'voorziening' voor ons aandeel in het voorziene verlies De Volgerlanden). Grondexploitaties kennen algemene risico's zoals rente- en prijsmutaties, tijdsplanningen en afzetrisico's enerzijds en specifieke projectrisico's anderzijds. Daarnaast geldt dat in zo'n grex op basis van onderzoek zo goed mogelijk, plus enigszins voorzichtig, wordt geraamd zodat zowel voor- als nadelen kunnen optreden. Voor een uitgebreide toelichting op de grex'en en risico's wordt verwezen naar de paragraaf grondbeleid en de grex'en zelf.

Volgerlanden:

Deze grex kent een negatief verwacht saldo op eindwaarde dat door middel van een voorziening is afgedekt. Op basis van de laatste actualisatie en de door ons daarbij gehanteerde risicobeheersingsmethodiek, is voor de korte termijn (3 jaar) met 90% zekerheid een risicobuffer van 4,1 miljoen afdoende. Daarnaast geldt dat in de met de gemeente Zwijndrecht gemaakte afspraken is opgenomen dat van het eventuele exploitatietekort tot € 20 miljoen beide partijen ieder de helft voor hun rekening nemen. Het bedrag dat boven de € 20 miljoen uitkomt, komt voor 2/3 deel voor rekening van Hendrik-Ido-Ambacht en 1/3 deel voor rekening van Zwijndrecht.

Ambachtsezoom:

De grex 2017 fase 1 kent een maximale risicobuffer van 1,7 miljoen (met 90% zekerheid). Voor fase 1a geldt een minimaal risico van 0,03 miljoen.

Centrum gebied:

Voor deze (kleine) grex gaan we uit van een licht positieve exploitatie met een gering risico van 1,1 mln.

Conclusie grondexploitaties

Voor de bepaling van het gecombineerde risico moet ook rekening worden gehouden met het nog niet in de boeken opgenomen positieve resultaat Ambachtsezoom. Dit positieve resultaat minus risicobuffer is momenteel groter dan ons aandeel in het risico op De Volgerlanden en het resterend risico Centrumgebied.

Risico Algemene uitkering en doeluitkering / decentralisaties

De effecten van rijksmaatregelen zijn voor de middellange termijn allermintst zeker. De macro-economische ontwikkelingen zijn moeilijk te voorspellen, laat staan de bestuurlijke vertaling door het rijk naar de uitkeringen voor gemeenten en/of verdeelmodellen. Dat geldt in het bijzonder voor de drie grote decentralisaties. Vanaf 1 januari 2015 zijn de drie decentralisaties Jeugdhulp (inclusief Passend Onderwijs), WMO en Participatiewet doorgevoerd. Voor de decentralisaties plus hun kortingen, zijn de effecten onzeker. Ook de herverdelingen kunnen voor een individuele gemeente zowel positief als negatief uitpakken (het objectieve verdeelmodel). We zullen dit de komende periode actief monitoren. Bij deze taken gaat het om grote budgetten, alleen voor onze gemeente is de integratie uitkering sociaal domein al 8,7 miljoen in 2018:

- Jeugdzorg 5,0 mln
- WMO (nw) 2,6 mln
- Participatiewet 1,1 mln

Voor deze onderdelen geldt dat ze op basis van solidariteit worden opgepakt, zodat voor- en nadelen allereerst op regionaal niveau worden vereffend. Daarnaast heeft de gemeente een algemene risicoreservering ingesteld voor deze taken met een huidig saldo van € 1,5 miljoen. In deze risico-paragraaf wordt voor deze onderdelen rekening gehouden met een rest risico van 10% van onze bijdragen.

Conclusie algemene en doeluitkeringen

In onze Kadernota wordt zo goed mogelijk geanticipeerd op rijksplannen (taakstellingen). Dat geldt ook voor eventuele herverdelingseffecten. Voor deze risicoparagraaf houden we rekening met een nadelig restrisico ter grootte van 1% van onze Algemene Uitkering, is € 0,2 miljoen en 10% van onze bijdragen in de drie decentralisaties, is € 0,9 miljoen met een gemiddelde (50%) kans van optreden.

Beheersmaatregelen: Actief volgen en indien noodzakelijk maatregelen nemen tot bijsturing, met name bij Kadernota of begroting.

Recapitulatie

Omdat de risico's van verbonden partijen en rijksuitkeringen semi structureel zijn worden deze tweemaal meegeteld in de hierna opgenomen totaal telling.

SAMENVATTING (x €1.000)	2017	2018
<u>Programma 1 - Sociaal, Welzijn en Educatie</u>	900	2.880
Verbonden partijen		
<u>Programma 2 - Ruimtelijke ORdening, Economie en Wonen Grondexploitaties</u>	400	-
<u>Algemene uitkering en overige rijksbijdragen</u>	500	1.100
Totaal risico's	1.800	3.980
Weerstandscapaciteit	16.434	18.811
Weerstandratio	9,1	4,7

Financiële kengetallen in relatie tot de financiële positie

Hierna wordt een overzicht gegeven van financiële kengetallen zoals die sinds 2015 verplicht zijn voorgeschreven voor alle gemeenten met het oog op onderlinge vergelijkbaarheid. Zoals bekend is onze schuldquote door onze relatief grote grondexploitatie Volgerlanden hoog, hoewel in dit soort getallen de deelname in het risico door Zwijndrecht niet tot uitdrukking komt. Tegelijkertijd is zichtbaar dat door ons voorzichtige, solide financieel beleid de trend van alle financiële kengetallen positief is, dat geldt ook voor onze hiervoor berekende weerstandratio.

Wanneer we de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie bezien, kunnen we concluderen dat de gemeente financieel gezond is.

KENGETALLEN (x €1.000)

Recapitulatie	2018	2019	2020	2021
----------------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Netto schuldquote	217%	230%	202%	181%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	206%	219%	195%	175%
Solvabiliteitsratio	13%	12%	13%	14%
Grondexploitatie	130%	134%	119%	100%
Structurele exploitatieruimte	0%	0%	0%	0%
Belastingcapaciteit	111%	111%	111%	111%
1A. Netto schuldquote				
Vaste schulden (cf. art. 46 BBV)	122.50 0	135.00	132.41 7	123.53 3
Netto vlottende schuld (cf. art. 48 BBV)	26.399	24.616	22.120	15.460
Overlopende passiva (cf. art. 49 BBV)	4.000	4.000	4.000	4.000
Financieel activa (cf. art. 36 lid d, e, f en g)	0	0	0	0
Uitzetting < 1 jaar (cf. art. 39 BBV)	9.000	9.000	9.000	9.000
Liquide middelen (cf. art. 40 BBV)	500	500	500	500
Overlopende activa (cf. art. 40a BBV)	2.500	2.500	2.500	2.500
Totale baten (excl. mutaties reserves)	65.037	65.970	72.705	72.349
Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	217%	230%	202%	181%

1B. Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen				
Vaste schulden (cf. art. 46 BBV)	122.50 0	135.00 0	132.41 7	123.53 3
Netto vlottende schuld (cf. art. 48 BBV)	26.399	24.616	22.120	15.460
Overlopende passiva (cf. art. 49 BBV)	4.000	4.000	4.000	4.000
Financiële activa (cf. art. 36 lid d, e, f en g)	6.932	6.881	4.624	4.576
Uitzetting < 1 jaar (cf. art. 39 BBV) Overlopende activa (cf. art. 40a BBV)	9.000	9.000	9.000	9.000
Liquide middelen (cf. art. 40 BBV) Totale baten (excl. mutaties reserves)	500	500	500	500
Overlopende activa (cf. art. 40a BBV)	2.500	2.500	2.500	2.500
Totale baten (excl. mutaties reserves)	65.037	65.970	72.705	72.349
Netto schuldquote gecorrigeerd verstrekte leningen (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	206%	219%	195%	175%
2. Solvalibeleitsratio				
Eigen vermogen (cf. art. 42 BBV)	23.944	23.612	23.426	23.239
Balanstotaal	180.69 4	191.08 5	185.64 6	169.75 3
Solvabiliteitsratio (A/B) x 100%	13%	12%	13%	14%

3. Kengetal grondexploitatie				
Niet in exploitatie genomen bouwgronden (art. 38a)	0	0	0	0
Bouwgronden in exploitatie (cf. art. 38 lid b BBV)	84.546	88.262	86.751	72.365
Totale baten (excl. mutaties reserves)	69.037	65.970	72.705	72.349
Grondexploitatie (A+B)/C x 100%	130%	134%	119%	100%
4. Structurele exploitatieruimte				
Totale structurele lasten excl reserves en incidenteel	64.816	66.088	72.879	72.406
Totale structurele baten excl reserves en incidenteel	64.879	65.970	72.705	72.349
Totale structurele toevoegingen aan de reserves (tabel 7)	6	6	6	6
Totale structurele onttrekking aan de reserves (tabel 7)	190	191	192	172
Totale baten excl mutaties reserves	65.037	65.970	72.705	72.349
Structurele exploitatieruimte ((B-A)+(C-D))/(E) x	0,4%	0,1%	0,0%	0,2%
5. Belastingcapaciteit				
OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	301	301	301	301
Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	177	177	177	177
Afvalstoffenheffing voor een gezin	321	321	321	321
Eventuele heffingskorting	0	0	0	0

Totale woonlasten gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	799	799	799	799
Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in t-1	723	723	723	723
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar ervoor	111%	111%	111%	111%

2. Financiering

De financieringsfunctie van de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht dient uitsluitend de publieke taak. Het prudente beleid valt binnen de kaders die zijn gesteld in de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido). Centraal in deze wet staan transparantie en risicobeheersing. Om inzicht te geven in de wijze waarop de gemeente dit doet en beeld te geven van de stand van zaken wordt in deze paragraaf ingegaan op het risicobeheer (met name rente- en kredietrisico), de financierings- en schuldpositie, het kasbeheer en de informatievoorziening.

Algemeen

Het op 8 december 2015 in werking getreden Financieringsstatuut, vormt het kader voor beleid en uitvoering van de treasuryfunctie. Afhankelijk van de hoogte en de verwachte duur van het liquiditeitstekort of -overschot, wordt vermogen tijdelijk of langdurig aangetrokken of uitgezet bij de Schatkist. Het uitgangspunt bij het aantrekken van vermogen is dat de kasgeldlimiet optimaal benut wordt en zoveel mogelijk kort vermogen wordt aangetrokken. Benadrukt wordt dat de financieringsfunctie van de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht uitsluitend de publieke taak dient en dat een prudent beleid gevoerd wordt binnen de kaders die zijn gesteld in de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido).

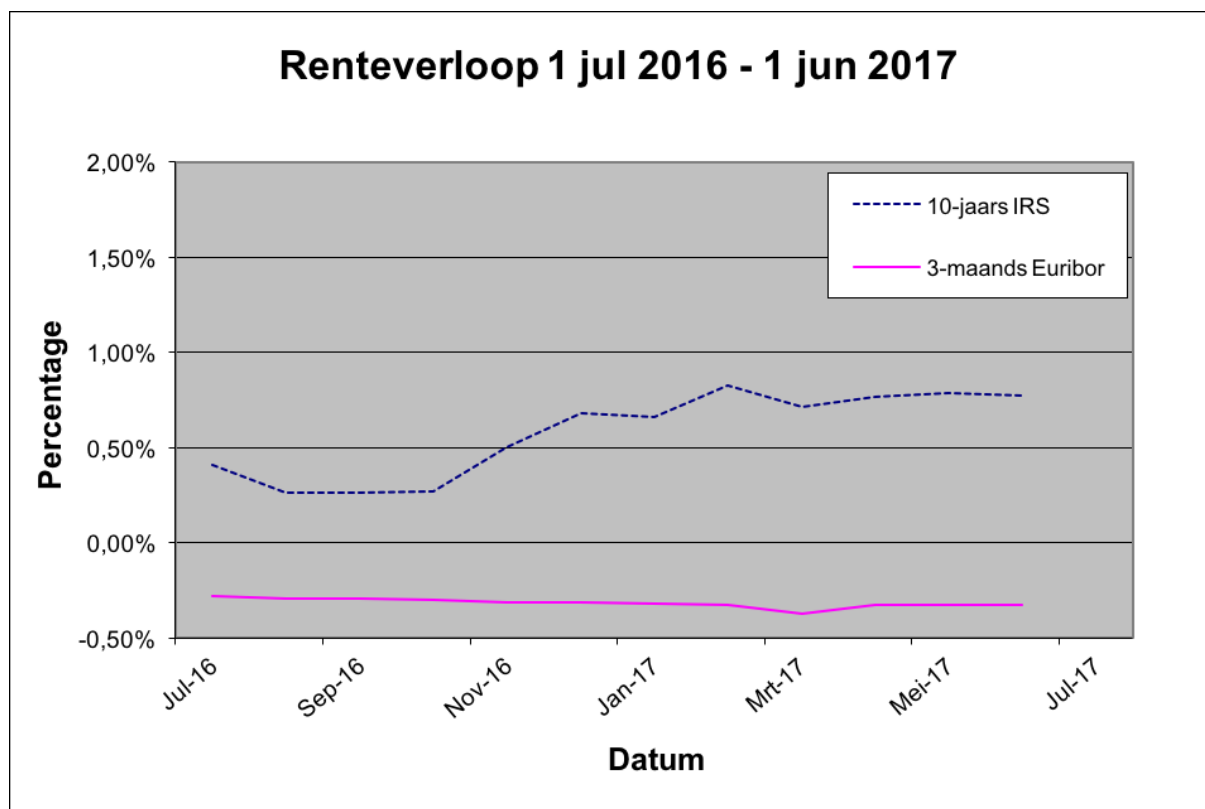
Binnen de financiële functie van de gemeente is het van belang om onderscheid te maken tussen treasury- en de controlfunctie. Treasury zorgt voor de beschikbaarheid van geldmiddelen; de controlfunctie is belast met het toezicht en de bewaking van de aanwending ervan. Vanuit deze rollen is de focus bij treasury gericht op feitelijke in- en uitgaande kasstromen, terwijl de controlfunctie veelal redeneert in termen van baten en lasten. In deze paragraaf staan voornamelijk de feitelijke kas- en financieringsstromen centraal.

Rente ontwikkelingen

De rente op de geld- en kapitaalmarkten geven nog steeds lage niveaus aan. De rente van 1- maandskasgeldleningen zijn vanaf 2015 negatief en ook voor 2018 wordt (nog) geen substantiële stijging tot boven de 0% verwacht. Wel wordt verwacht dat de ECB het opkoopprogramma dat in maart 2016 is gestart in 2018 zal afbouwen. Dit zal naar verwachting tot een stijging van de geldmarkttarieven leiden tot ongeveer het nulniveau.

De rente op de kapitaalmarkt lijkt de bodem die in 2016 is bereikt definitief te hebben verlaten. Bewoog de 10-jarige staatsleningenrente zich medio 2016 nog op niveaus van ongeveer 0,30%, op het moment van het opstellen van deze financieringsparagraaf (juni 2017) is deze rente opgelopen tot ongeveer 0,80%. De marktverwachting is dat de kapitaalmarktrente voor 2018 nog verder zal stijgen. Vanuit Treasury SCD vindt monitoring van de renteontwikkelingen plaats en waar nodig wordt, in samenspraak met de gemeente, gehandeld.

Het afgelopen jaar heeft de renteontwikkeling het volgende beeld laten zien:

In onderstaande tabel wordt de renteverwachting van een aantal groot-banken voor het komend jaar weergegeven.

Renteverwachtingen komen jaar (rentevisie)			
Omschrijving	Actueel ten tijde van opstelling begroting 2018	Gemiddelde verwachtingen grootbanken van stand over 1 jaar	Toe-/afname
Korte rente (3-maands Euribor), ca.	-0,33%	-0,33%	0,00%
Lange rente (10-jaars IRS), ca.	0,80%	1,20%	0,40%
Spread	1,13%	1,53%	0,40%

In ogenschouw dient te worden gehouden dat banken bij het verstrekken van langjarige financiering liquiditeitsopslagen berekenen bovenop genoemde IRS-niveaus die in voorgaande tabellen zijn genoemd. Voor bijvoorbeeld een 10-jaars lening bedraagt deze opslag op dit moment circa 0,30% (30 basispunten).

Renterisico's

Renterisico's kunnen vanuit Wet fido-optiek worden gezien op de korte en op de langere termijn.

Renterisico op de korte schuld: de kasgeldlimiet

Met de kasgeldlimiet is in de Wet fido een norm gesteld voor het maximum bedrag waarop de gemeente haar financiële bedrijfsvoering met kortlopende middelen (looptijd < 1 jaar) mag financieren. Deze norm bedraagt 8,5% van het begrotingstotaal. Voor 2018 kan de kasgeldlimiet voor de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht als volgt worden bepaald:

Berekening kasgeldlimiet 2018	<i>bedragen x € 1.000</i>
Begrotingstotaal 2018	€ 62.250 miljoen
Relevant percentage	8.5%
Kasgeldlimiet	€ 5.546 miljoen

De gemeente Hendrik-Ido-Ambacht verwacht in 2018 binnen de kasgeldlimietruimte te opereren. Oogmerk van het gemeentelijk saldobehoor wat door het SCD wordt uitgevoerd is om de limietruimte optimaal te benutten.

De te betalen rente voor de korte financiering is in de begroting 2018-2021 geraamd op 0% in 2018, 0,10% in 2019, 0,25% in 2020 en 0,5% in 2021.

Renterisico op de langlopende schuld: de renterisiconorm

De Wet fido definieert vaste schuld als opgenomen geldleningen met een rentetypische looptijd groter of gelijk aan 1 jaar. Met de renterisiconorm biedt de Wet fido een leidraad om renteaanpassingen van financieringen en beleggingen goed in de tijd te spreiden. Het doel van deze norm is het voorkomen van een overmatige afhankelijkheid van het renteniveau in één bepaald jaar. Om dat te bereiken mag het totaal aan renteherzieningen en aflossingen op grond van deze norm per jaar niet meer zijn dan 20% van het begrotingstotaal.

Volgens voorschrift van de geactualiseerde Wet fido wordt het renterisico in onderstaande tabel voor de komende vier jaren bepaald, terwijl de renterisiconorm alleen betrekking heeft op het totaal van de begroting van het komende jaar.

Berekening renterisiconorm	<i>bedragen x €1.000</i>			
Renterisico's	2018	2019	2020	2021
Renteherzieningen	€ -	€ -	€ -	€ -
Aflossingen	€ 13.000	€ 14.583	€ 14.883	€ 15.283
Renterisico	€ 13.000	€ 14.583	€ 14.883	€ 15.283

Berekeningen renterisiconorm				
Begrotingstotaal 2018	€ 65.200			
Percentage regeling	20%			
Renterisiconorm 2018	€ 13.040			
Toetsing renterisico aan norm:				
Renterisico	€ 13.000			
Renterisiconorm	€ 13.040			
Ruimte onder de risiconorm	€ - 40			

Uit deze tabel blijkt dat de gemeente in 2018 de renterisiconorm niet overschrijdt. Het interne renteomslagpercentage zal voor de jaren 2018 tot en met 2021 2% bedragen.

Financieringspositie

De totale gemeentelijke langlopende leningenportefeuille valt in twee delen uiteen, te weten een deel voor de Algemene Dienst en een deel voor De Volgerlanden. Mede op grond van de liquiditeitenplanning wordt voor 2018 het volgende verloop van de leningenportefeuilles voorzien:

Verwacht verloop leningenportefeuilles 2018			<i>bedragen x € 1.000</i>	
		BIJ:	AF:	
Portefeuille	Stand per 1-1-2-18	Nieuwe lening 2018	Aflossing 2018	Stand per 31-12-2018
Algemene Dienst	€ 53.500	€ 10.000	€ 4.000	€ 59.500
De Volgerlanden	€ 69.000	€ 15.500	€ 9.000	€ 75.500
Totaal	€ 122.500	€ 25.500	€ 13.000	€ 135.000

Op grond van de meest actuele liquiditeitenplanning moet voor de Algemene Dienst totaal voor € 10 miljoen aan nieuwe leningen worden aangetrokken en voor De Volgerlanden voor totaal € 15,5 miljoen. De leningen voor de Algemene Dienst hebben voortaan, mede op advies van de Provincie, een lineair karakter. Deze leningen zijn ook grotendeels benodigd voor het financieren van het investeringsplan.

De leningen voor De Volgerlanden zijn fixe (aflossingsvrij) omdat deze een sterke relatie hebben met de grondverkoop.

Kredietrisico's

Kredietrisicobeheersing richt zich op de kredietwaardigheid (en dus risicoprofiel) van de tegenpartijen bij financiële transacties. Kredietrisico's kunnen worden gelopen vanuit uitzettingen of uit verleende garanties.

Uitzettingen

Onder uitzettingen worden verstaan verstrekte leningen en beleggingen. We verwachten de volgende standen per eind 2018:

Leningen aan woningcorporaties	€ 0,1 mln
Woningfinancieringen gemeentepersoneel + startersleningen	€ 4,6 mln
Lening aan ROM-D	€ 2,2 mln
Lening aan VR ZHZ	€ 1,4 mln
Totaal	€ 8,3 mln

In 2003 heeft de gemeenteraad besloten dat het verstrekken van geldleningen aan plaatselijke instellingen geen gemeentelijke taak is. Voor zover passend binnen de vastgestelde kaders kunnen dergelijke instellingen gebruik maken van het gemeentelijke garantiebeleid voor een zo gunstig mogelijke financiering van maatschappelijke activiteiten, waardoor de besparing in de rentekosten ten gunste van die activiteiten kan worden ingezet.

Garantstellingen

De gemeente loopt niet alleen kredietrisico op uitzettingen, maar ook op de geldleningen waarover een garantstelling is verstrekt. Naar verwachting zal de totale restantschuld van de gegarandeerde geldleningen per eind 2018 € 108,2 miljoen bedragen. Dit kan als volgt worden gespecificeerd:

Woningbouw (direct)	€ 2,3 mln
Woningbouw (vanuit WSW-achtervang)	€ 97,6 mln
Overig	€ 8,3 mln
Totaal	€ 108,2 mln

De borgstellingspositie die voortvloeit uit de achtervang in het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) bedraagt circa 90% van het totaal geborgde volume. Aan deze achtervangpositie, ook wel aangeduid als indirect kredietrisico, is een relatief laag risicoprofiel verbonden.

De achtervangafspraken tussen WSW en de gemeenten bepalen dat WSW de gemeenten zodanig informeert dat zij vanuit hun achtervangpositie redelijkerwijs hun financiële belangen kunnen bewaken. Daartoe verstrekt het WSW jaarlijks de volgende informatie:

1. **Overzicht Borgingsplafonds** - Het overzicht vermeldt de vastgestelde borgingsplafonds van alle corporaties waarvoor de gemeente is vermeld in geborgde leningovereenkomsten (stand per ultimo vorig verslagjaar, lopend jaar en volgend jaar). Het borgingsplafond is het bedrag dat een corporatie in de aangegeven periode maximaal mag lenen onder WSW-borging voor financiering van de door haar geplande activiteiten.
2. **Overzicht financiële ratio's** - Het overzicht financiële ratio's vermeldt de gewogen financiële ratio's ICR, DSCR, LTV, solvabiliteit en dekkingsratio van alle corporaties waarvoor de gemeente is vermeld in geborgde leningovereenkomsten (stand per ultimo vorig verslagjaar). De vermelde ratio's zijn gebaseerd op de door de corporatie aangeleverde cijfers die WSW gebruikte voor de bepaling van de risicoclassificatie van de corporatie.
3. **Leningenoverzicht** - Het leningenoverzicht bevat detailinformatie per corporatie voor alle afzonderlijke geborgde leningovereenkomsten waarin de gemeente is vermeld.
4. **Het Schuld/WOZ-overzicht** - Dit overzicht bevat per corporatie informatie over de geborgde schuld en de WOZ-waarde van het bij WSW ingezette onderpand. Het overzicht geeft informatie over de gehele corporatie. Maar het overzicht geeft ook informatie over het onderpand dat zich in de gemeente bevindt en de geborgde schuld van de corporatie waarvoor de gemeente is vermeld in de leningovereenkomsten. Uit het Schuld/WOZ-overzicht is onder andere afleesbaar of de corporatie op dit moment voldoet aan de dekkingsratio van WSW en de limiet achtervang gemeenten.

De overige borgstellingen zijn te kenmerken als directe gemeentelijke kredietrisico's. De grootste hiervan betreft een aansprakelijkheid voor de financieringsportefeuille van HVC waaraan een bedrag van € 8,3 miljoen verbonden is.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat de gemeente vanwege een tekort aan geldmiddelen niet meer aan haar verplichtingen kan voldoen. Voor de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht is dit risico beperkt, onder meer vanwege een met de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) overeengekomen kredietlimiet van € 22 miljoen.

Debiteurenrisico

Het debiteurenbeleid is gericht op het beperken van de uitstaande debiteurenomvang. Door middel van reguliere aanmaningsrondes, invorderingsacties en inning door middel van automatische incasso worden de risico's beperkt gehouden.

Kas- en saldobeleer

De inrichting van het betalingsverkeer (het beheer van het gemeentelijke rekeningstelsel, het coördineren van bevoegdheden en het verrichten van feitelijke betalingen) en de saldo-regulatie worden verzorgd door het Servicecentrum Drechtsteden. De gemeente was, is en blijft daarbij overigens eigenaar van de betreffende bank- en girorekeningen. De gemeente onderhoudt contacten met de BNG, Rabobank en ING. Een hulpmiddel bij de saldo-regulatie en voor het eventueel opnemen van langjarige financiering is de meerjarige liquiditeitenplanning, welke door het SCD in nauw overleg met de gemeente is opgezet. Deze planning wordt periodiek geactualiseerd op grond van nieuwe informatie of inzichten rond bijvoorbeeld investeringen en grondexploitaties. Op basis van de meest actuele planning wordt voor 2018 voorzien dat totaal € 25,5 miljoen aan nieuwe leningen zal moeten worden afgesloten. (zie ook onderdeel financieringspositie).

Schatkistbankieren

Bij het gemeentelijk saldobehoor moeten de nieuwe voorschriften rond schatkistbankieren in acht worden genomen. Onder deze regeling moeten gemeenten tijdelijk overtollige geldmiddelen, rekening houdend met een drempelbedrag, bij het Ministerie van Financiën te stallen. Het drempelbedrag voor de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht voor 2018 kan als volgt worden berekend:

Berekening drempelbedrag SKB 2018:	
Begrotingstotaal	€ 65.250 miljoen
Relevant percentage	0,75%
Drempelbedrag (afgerond)	€ 487.125

Eind 2013 is het verplicht schatkistbankieren ingevoerd. Daarbij heeft de Minister van Financiën aan de Eerste Kamer toegezegd dat vóór 2018 een evaluatie van de wet wordt uitgebracht. Als basis daarvoor is in het najaar van 2016 door het Agentschap van het Ministerie van Financiën een enquête uitgezet over het gebruik en ervaringen met schatkistbankieren. Op het moment van opstellen van deze financieringsparagraaf is het evaluatierapport nog niet uitgebracht.

Informatievoorziening

Met het Servicecentrum Drechtsteden vindt regelmatig overleg plaats over de voortgang en uitvoering van de treasuryzaken, met name over de liquiditeitenplanning en eventuele financieringsmogelijkheden. Vanwege de grote rol van De Volgerlanden in de gemeentelijke kasstromen wordt ook de planeconoom daarbij betrokken.

Rentetoerekening

In het rapport Vernieuwing BBV is het advies opgenomen om meer inzicht te geven in de manier waarop de rentelasten uit korte en lange financiering worden toegerekend. In onderstaand schema wordt hier invulling aan gegeven.

Rentetoerekening 2018 - 2021		1-1-2018	1-1-2019	1-1-2020	1-1-2021
Taakveld Treasury					
a	Externe rentelasten over de korte en langlopende leningen	2.491.142	2.461.164	2.489.590	2.413.465
b	Externe rentebaten	-183.515	-181.690	-123.884	-122.014
	Saldo rentelasten	2.307.627	2.279.474	2.365.706	2.291.451
c1	Rente door te berekenen aan de grondexploitaties	-227.342	-262.517	-256.930	-225.542
c2	Rente projectfinanciering De Volgerlanden	-886.358	-753.397	-696.117	-650.650
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	1.193.927	1.263.560	1.412.659	1.415.259
d1	Rente over het eigen vermogen - reserves	0	0	0	0
d2	Rente over de voorzieningen	0	0	0	0
	Totaalraming van de aan taakvelden toe te rekenen rente	1.193.927	1.263.560	1.412.659	1.415.259
e	Aan de taakvelden toegerekende rente d.m.v. rente omslag *	-1.529.749	-1.504.840	-1.471.027	-1.441.062
f	Verwacht renteresultaat op taakveld Treasury	-335.822	-241.280	-58.368	-25.803

* De begrote boekwaarden van de activa, die integraal worden gefinancierd, bedragen in per 1-1-2018 int totaal € 75.813.369,--, zie punt B van het staatje berekening omslagpercentage.

Het berekende rentepercentage van de aan taakvelden toe te rekenen rente is 1,6%. Dit is -binnen de toegestane marge van 0,5%- ook voor de MJB 2018 weer afgerond op 2% en wordt gehanteerd t.b.v. de rente omslag.

Berekening rente-omslagpercentage 2018

Berekening rente-omslag MJB 2018

	1-1-2018	1-1-2019	1-1-2020	1-1-2021
Berekening rente omslag percentage over de stand per				
Boekwaarde investeringen	168.694.217	179.084.578	173.646.329	157.753.373
- grex Volgerlanden	-69.481.555	-70.395.048	-68.913.270	-56.636.134
A Totaal	99.212.662	108.689.530	104.733.059	101.117.239
AF: Boekwaarde investeringen niet in omslag betrekken				
- financiering Rhiant	-59.654	-56.798	-53.828	-50.739
- financiering Rom-D	-2.206.801	-2.206.801	0	0
- financiering Veiligheidsregio	-1.402.794	-1.373.157	-1.342.809	-1.311.733
- financiering Wonfin.regeling en start.leningen	-4.665.862	-4.617.362	-4.570.362	-4.524.862
- overige Grexen	-15.064.182	-17.866.597	-17.838.112	-15.728.845
Totaal	-23.399.293	-26.120.715	-23.805.111	-21.616.179
B Boekwaarde waarover rente wordt verdeeld	75.813.369	82.568.815	80.927.948	79.501.060
Financiering:				
Langlopende leningen ALD	53.500.000	59.500.000	60.916.667	62.033.334
Reserves	23.944.362	23.611.518	23.425.567	23.239.320
Voorzieningen	3.850.842	3.857.159	3.684.488	3.521.185
C Totaal	81.295.204	86.968.677	88.026.722	88.793.839
D Financieringstekort + of overschot - (A-C)	17.917.458	21.720.853	16.706.337	12.323.400
Rentelasten:				
Rente over eigen vermogen en voorzieningen	0	0	0	0
Rente financieringstekort ALD	0	15.721	27.551	44.937
Rente langlopende leningen ALD	1.604.784	1.692.046	1.765.922	1.717.878
E Totale rentelasten	1.604.784	1.707.767	1.793.473	1.762.815
AF: Rente niet in omslag te betrekken:				
- Rente financiering Rhiant, Rom-D e.a.	-183.515	-181.690	-123.884	-122.014
- Rente aan Grexen	-227.342	-262.517	-256.930	-225.542
Totaal	-410.857	-444.207	-380.814	-347.556
F Te verdelen rente	1.193.927	1.263.560	1.412.659	1.415.259
Berekend percentage omslagrente F/ B *100	1,6%	1,5%	1,7%	1,8%
Afgerond percentage omslagrente begroting vanaf 2017	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%

3. Lokale heffingen

Lokale heffingen kunnen we onderscheiden in gebonden en ongebonden heffingen. Gebonden wil zeggen dat de besteding gerelateerd is aan een direct aanwijsbare tegenprestatie van de gemeente. Dit zijn retributies (bijvoorbeeld leges, marktgeld) of bestemmingsheffingen (bijvoorbeeld afvalstoffenheffing, rioolheffing). Deze heffingen worden verantwoord op de desbetreffende gemeentelijke programma's en worden niet tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend. Ongebonden lokale heffingen zijn zogenaamde zuivere belastingen. De opbrengsten hieruit kunnen door de gemeenteraad vrijelijk binnen het werkkterrein van de gemeente worden ingezet. Het gaat hierbij om de onroerendezaakbelastingen (OZB), hondenbelasting en precariobelasting. Deze heffingen zijn niet verbonden aan een inhoudelijk programma en behoren tot de algemene dekkingsmiddelen.

Deze paragraaf heeft betrekking op beide heffingen. In het vervolg gaan wij achtereenvolgens in op:

- Ontwikkelingen en rijksbeleid
- Overzicht opbrengst gemeentelijke heffingen
- Heffingen woonlasten (lokale lastendruk)
- Overige lokale heffingen
- Kwijtscheldingen

Ontwikkelingen en rijksbeleid

OZB-opbrengst

De maximale jaarlijkse stijging van de onroerendezaakbelastingen wordt begrensd door de macronorm, een afspraak over de maximale stijging van de landelijke ozb-opbrengst. Deze macronorm wordt overigens niet per afzonderlijke gemeente gehandhaafd. Overschrijding van deze norm op landelijk niveau kan wel leiden tot aanwijzingen. Volgens cijfers van onderzoeksinstituut COELO stijgt de totale landelijke OZB-opbrengst in 2017 met € 67 miljoen, een stijging van 1,69%.

De macronorm voor 2017 is 1,97%. Dat betekent dat de stijging in 2017 binnen de macronorm blijft. De macronorm voor 2018 is 3,1%. De belasting wordt in 2018 verlaagd voor Hendrik-Ido-Ambacht.

Precariobelasting op kabels, buizen en leidingen van nutsbedrijven

Er bestond al lange tijd onduidelijkheid over het afschaffen van precariobelasting op kabels, buizen en leidingen van nutsbedrijven. Op 1 juli 2017 is wetgeving in werking getreden die bepaald dat gemeenten geen precariobelasting meer kunnen heffen over netwerken van nutsbedrijven.

Er is wel een overgangsregeling. Gemeenten die op 10 februari 2016 een tarief hadden voor nutsnetwerken kunnen tot en met 2021 precariobelasting blijven heffen. Hierbij geldt wel dat die gemeenten maximaal het tarief in rekening kunnen brengen dat gold op 10 februari 2016.

Kostendekkendheid heffingen

In 2016 is het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) aangepast. Met ingang van de begroting 2017 moet inzichtelijk worden gemaakt hoe bij de berekening van tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, ervoor wordt gezorgd dat de geraamde baten de geraamde lasten niet overschrijden. Ook moet inzicht worden gegeven in de beleidsuitgangspunten die ten grondslag liggen aan deze berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd. Ook in 2018 wordt hier uitvoering aan gegeven.

Verruiming gemeentelijk belastinggebied

In 2015 zijn verschillende studies gepubliceerd, o.a. door het Centraal Planbureau (CPB), de Raad voor de financiële verhoudingen (Rfv) en - in opdracht van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) - de commissie Financiële ruimte voor gemeenten (commissie Rinnooy Kan) over de inrichting en vormgeving van het gemeentelijk belastinggebied. In al deze studies wordt, vanuit verschillende invalshoeken, gepleit voor een verschuiving van € 4 miljard van rijksbelastingen (loon- en inkomstenbelasting) naar gemeentebelastingen.

Eind 2015 zegde het kabinet toe om voor de zomer van 2016 met voorstellen te komen voor een hervorming/uitbreiding van het lokale belastinggebied. Per brief van 24 juni 2016 heeft het kabinet bouwstenen gepresenteerd hoe zo'n hervorming vormgegeven zou kunnen worden.

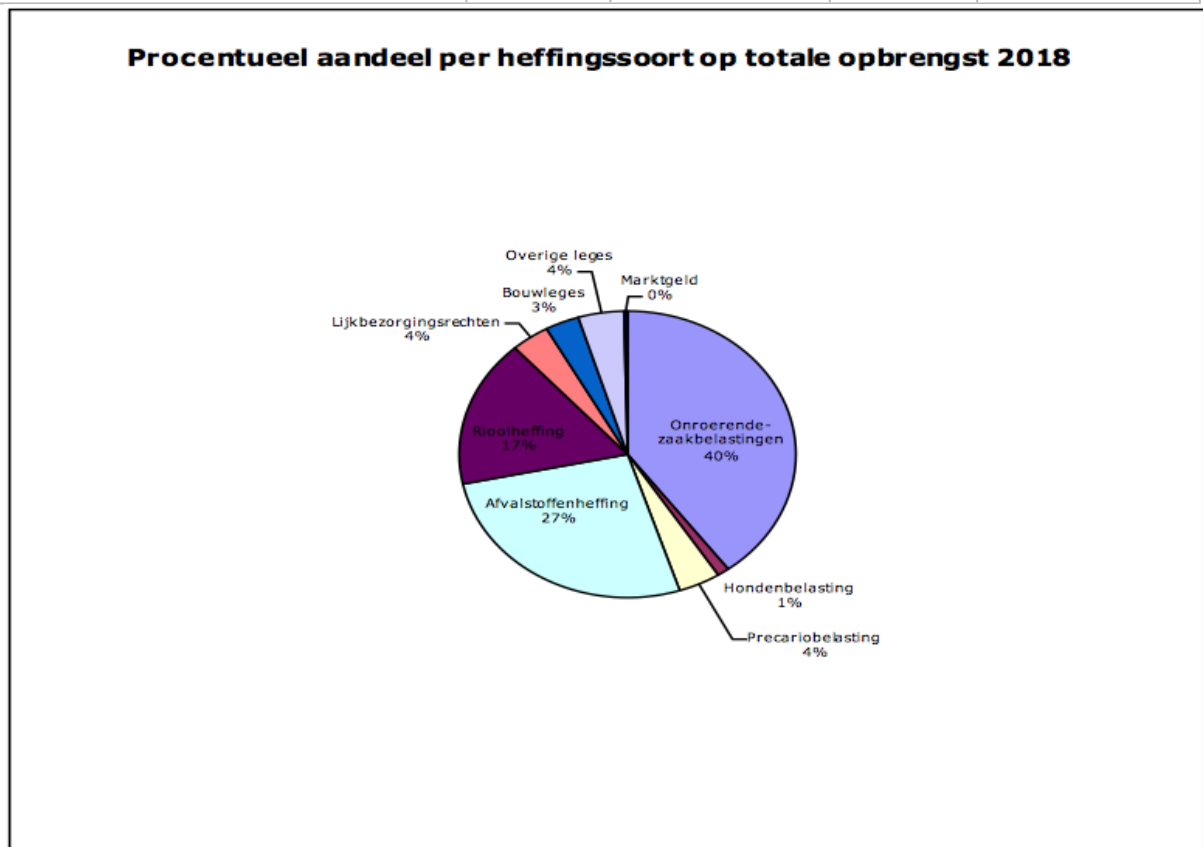
De gepresenteerde bouwstenen hebben in de afgelopen regeerperiode niet tot besluitvorming geleid. Aan het nieuwe kabinet wordt overgelaten om te besluiten over de invulling van de hervorming van het gemeentelijk belastinggebied.

Overzicht gemeentelijke belastingopbrengsten (x1.000)

Onderstaande tabel geeft een overzicht met de geraamde opbrengst voor 2018 en 2017, evenals de verantwoorde opbrengsten over 2016. Wij merken op dat de verschillen tussen 2018 ten opzichte van 2017 geen indicatie geven van de stijging of daling van de tarieven, maar van de totale opbrengst. Factoren zoals areaaluitbreiding spelen hierbij een belangrijke rol.

Heffingssoort	Rekening 2016	Begroting na wijz. 2017	Begroting 2018	Mutatie 2018 t.o.v. 2017
Algemene dekkingsmiddelen (ongebonden heffingen)				
Onroerende-zaakbelasting	5.272	5.189	5.175	-14
Hondenbelasting	151	157	151	-6
Precariobelasting	519	519	524	5
Subtotaal	5.942	5.865	5.850	-15

Gebonden heffingen				
Afvalstoffenheffing	3.352	3.349	3.471	122
Rioolheffing	2.093	2.107	2.167	60
Lijkbezorgingsrechten	528	468	478	10
Bouwleges	865	509	424	-85
Overige leges	667	566	571	5
Marktgeld	42	44	44	0
Subtotaal	7.547	7.043	7.155	112
TOTAAL	13.489	12.908	13.005	97

In het begrotingsjaar is circa 20% van de inkomsten afkomstig uit lokale heffingen. De lokale heffingen vormen daarom een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente.

Heffingen woonlasten (lokale lastendruk)

Tot de lokale woonlasten worden gerekend de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Deze heffingen bepalen het leeuwendeel van de gemeentelijke opbrengsten en bepalen daarmee ook grotendeels de lokale lastendruk.

In onderstaande tabel wordt de ontwikkeling van gemiddelde WOZ-waarde (de basis voor het berekenen van de OZB-aanslag) en de woonlasten voor meerpersoonshuishoudens in euro's weergegeven over de laatste vier jaren. Hier zijn voor de afvalstoffen- en de rioolheffing de voor dat jaar geldende tarieven opgenomen. De gemiddelde woonlast OZB is berekend door de gemiddelde WOZ-waarde te vermenigvuldigen met het geldende tariefpercentage. In de kolom 2018 zijn de gevolgen van de belastingvoorstellen verwerkt.

	2014	2015	2016	2017	2018
Gemiddelde WOZ-waarde	215.000	208.000	215.000	221.000	--
OZB-eigenaar	304,66	305,97	309,17	306,75	300,61
Afvalstoffenheffing	321,00	315,12	315,12	315,12	321,36
Rioolheffing eigenaar	112,92	117,36	120,84	120,84	120,84
Rioolheffing gebruiker	52,56	54,48	56,16	56,16	56,16
Ontwikkeling lastendruk	782	793	801	799	799
% stijging t.o.v. vorig jaar		1,4%	1,1%	-0,3	0,0

Bij de berekening van de woonlasten voor 2018 zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd.

Onroerendezaakbelasting	-2%
Afvalstoffenheffing	+2%
Rioolheffing	0%

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de gemiddelde woonlasten in 2018 niet wijzigen ten opzichte van het jaar ervoor.

Hieronder treft u per heffing een toelichting aan.

Onroerendezaakbelastingen (OZB)

De onroerendezaakbelastingen (OZB) genereren veruit het grootste deel van de gemeentelijke belastingopbrengst. De OZB bestaat uit drie verschillende belastingen: een eigenarenbelasting voor woningen en niet-woningen en een gebruikersbelasting voor niet-woningen. De opbrengst vloeit naar de algemene middelen van de gemeente. De raad bepaalt met het vaststellen van de begroting de totale opbrengst van deze heffing. Voor 2018 gelden de WOZ-waarden met als waardepeildatum 1 januari 2017. Door de geraamde opbrengst te delen door de WOZ-capaciteit ontstaat het tarief en daarmee het bedrag dat de belastingplichtigen moeten betalen.

De OZB wordt berekend naar een percentage van de WOZ-waarde van de onroerende zaak. De percentages voor 2018 kunnen pas berekend worden wanneer de ontwikkelingen (daling/stijging) van de WOZ-waarden bekend zijn. Deze zijn op dit moment onvoldoende bekend. We verwachten dat de gemiddelde WOZ-waardeontwikkeling voor woningen gaat stijgen, waardoor het tarief hierop wordt gecorrigeerd. Met de jaarlijkse voorstellen tot wijziging van de belastingverordeningen worden deze voorgelegd. Om de ontwikkeling van de tarieven te laten zien zijn wel de tarieven over eerdere jaren opgenomen.

	2014	2015	2016	2017	2018
Eigenaar woning	0,1417	0,1417	0,1438	0,1388	
Eigenaar niet-woning	0,2738	0,2860	0,2773	0,2661	
Gebruiker niet-woning	0,2193	0,2273	0,2227	0,2136	

Afvalstoffenheffing

Afvalstoffenheffing wordt geheven om de kosten voor het inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval te dekken. Wettelijk uitgangspunt is dat de opbrengst niet hoger mag zijn dan de kosten voor inzameling en verwerking van het huishoudelijk afval.

De afvalstoffenheffing is niet kostendekkend. Dit blijkt uit onderstaande berekening.

Berekening kostendekkendheid		
Kosten taakveld	3.436.329	
Inkomsten taakveld excl. heffingen	-85.864	
<i>Netto kosten taakveld</i>		<i>3.350.465</i>
Overige toe te rekenen kosten:		

Overhead	81.629	
BTW	530.870	
Totale overige kosten		612.499
Totale kosten (a)		3.962.964
Opbrengst heffingen (b)	3.470.980	
Dekking (b/a*100)		88%

De tarieven hebben zich de afgelopen jaren als volgt ontwikkeld (x € 1):

	2014	2015	2016	2017	2018
Meerpersoons	312,00	315,12	315,12	315,12	321,36
Eenpersoons	219,60	221,76	221,76	221,76	226,20
Stijging		1,0%	0,0%	0,0%	2,0%

Rioolheffing

Met ingang van 2010 is het rioolrecht vastgelegd in artikel 228a van de Gemeentewet. Hiermee hebben gemeenten de mogelijkheid gekregen om naast de kosten van zorgplicht voor het afvalwater ook de kosten van de zorg voor het hemel- en grondwater te verhalen via de rioolheffing. Welke kosten via de rioolheffing worden verhaald, wordt met het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) vastgesteld.

Dit gebeurt kostendekkend. Dit blijkt uit onderstaande berekening.

Berekening kostendekkendheid		
Kosten taakveld incl. kwijtschelding	1.725.317	
Inkomsten taakveld excl. heffingen	0	
Netto kosten taakveld		1.725.317

Overige toe te rekenen kosten:		
Overhead	304.683	
BTW	137.000	
Totale overige kosten		441.683
Totale kosten (a) netto kosten		441.683
Opbrengst heffingen (b)	2.167.000	
Dekking (b/a)*100)		100%

De tarieven hebben zich de afgelopen jaren als volgt ontwikkeld (x € 1):

	2014	2015	2016	2017	2018
Eigendom	112,92	117,36	120,84	120,84	120,84
Gebruik meerpersoons	52,56	54,48	56,16	56,16	56,16
Gebruik eenpersoons	26,28	27,24	28,08	28,08	28,08
Stijging		3,8%	3,0%	0,0%	0,0%

Hendrik-Ido-Ambacht heft van eigenaren van panden een vast bedrag per jaar. Hierbij is 1 januari bepalend. Ook van gebruikers van panden wordt rioolheffing geheven. Eenpersoonshuishoudens betalen de helft van een meerpersoonshuishouden.

Vergelijking andere gemeenten

Om inzicht te krijgen in het algemene verloop van de hoogte van de woonlasten (OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing) is het goed een vergelijking met andere gemeenten te maken. Ook het landelijk gemiddelde is hierin opgenomen.

Vergelijking van woonlasten kan worden gemaakt met de Drechtstedengemeenten. Deze is gebaseerd op de actuele gegevens van de Digitale Atlas van de lokale lasten 2017 op www.coelo.nl en geeft de woonlasten van een meerpersoonshuishouden weer. De woonlasten in 2017 in Alblasterdam, Dordrecht, Hardinxveld Giessendam, Hendrik Ido Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht laten zich samenvatten in onderstaand schema (x € 1).

Gemeente	Gemiddelde WOZ-waarde	Tarief OZB	OZB eigenaar	Rioolheffing eig/gebr	Afvalst. heffing	Totaal	Rangnr. meerp. huish.
Sliedrecht	179.000	0,1030	185	228	195	608	26
Papendrecht	194.000	0,1305	253	134	247	634	45
Dordrecht	163.000	0,1257	205	173	271	649	60
Alblasserdam	198.000	0,1295	257	185	339	781	260
Hardinxveld-G'dam	221.000	0,1345	298	247	242	783	266
Hendrik-Ido-Ambacht	221.000	0,1388	307	177	315	799	289
Zwijndrecht	172.000	0,1346	232	275	342	827	319
Landelijk gemiddelde	228.000	0,1237	271	192	260	723	

De indicatie in de laatste kolom betekent hoe lager het rangnummer hoe lager de woonlasten

Overige lokale heffingen

Hondenbelasting

De Gemeentewet regelt dat gemeenten een belasting op het houden van honden mogen heffen. De hondenbelasting is een zuivere belasting die, net als de onroerendezaak-belastingen, naar de algemene middelen van de gemeente vloeit. In onze gemeente is een relatie met het hondenbeleid gelegd.

Voor 2018 zijn de tarieven verhoogd met 2%, zoals vastgesteld in de Kadernota 2018.

Precariobelasting

Precariobelasting is een zuivere belasting geheven over de aanwezige kabels, buizen en leidingen van nutsbedrijven binnen de gemeentegrenzen. Zoals onder 'Ontwikkelingen en rijksbeleid' is opgemerkt is het met ingang van 2022 niet meer mogelijk om van nutsnetwerken te heffen. Gedurende de overgangstermijn mogen die tarieven niet verhoogd worden en gelden de tarieven zoals ze golden op 10 februari 2016.

Lijkbezorgingsrechten

De tarieven zijn verhoogd met 2% en zijn in 2018 niet kostendekkend.

Berekening kostendekkendheid		
Kosten taakveld	461.496	
Inkomsten taakveld excl. heffingen	-45.329	
Netto kosten taakveld		416.167
Overige toe te rekenen kosten		
Overhead	134.055	
Totale overige kosten		134.055
Totale kosten (a)		550.222
Opbrengst heffingen (b) (incl. afkoop onderhoud)	433.039	
Dekking (b/a*100)		79%

Leges

De leges zijn verhoogd met 2% zoals vastgelegd in de Kadernota 2018. De leges zijn niet kostendekkend zoals blijkt uit onderstaande berekeningen.

Berekening kostendekkendheid bouwleges		
Kosten taakveld	670.682	
Inkomsten taakveld excl. heffingen	0	
Netto kosten taakveld		670.682

Overige toe te rekenen kosten		
Overhead	648.191	
Totale overige kosten		648.191
Totale kosten (a)		1.318.873
Opbrengst heffingen (b)	459.691	
Dekking (b/a*100)		35%

Berekening kostendeckendheid leges burgerzaken		
Kosten taakveld	981.870	
Inkomsten taakveld excl. heffingen	0	
Netto kosten taakveld		981.870
Overige toe te rekenen kosten		
Overhead	4.172	
Totale overige kosten		4.172
Totale kosten (a)		986.042
Opbrengst heffingen (b)	570.851	
Dekking (b/a*100)		58%

Berekening kostendekkendheid leges overig		
Kosten taakveld	69.235	
Inkomsten taakveld excl. heffingen	0	
Netto kosten taakveld		69.235
Overige toe te rekenen kosten		
Overhead	74.196	
Totale overige kosten		74.196
Totale kosten (a)		143.431
Opbrengst heffingen (b)	32.487	
Dekking (b/a*100)		23%

Marktgeld

De marktgelden zijn voor 2018 met 2% verhoogd.

De inkomsten uit de markten dekken de kosten niet zoals uit onderstaande berekening blijkt.

Berekening kostendekkendheid		
Kosten taakveld	85.626	
Inkomsten taakveld excl. heffingen	-4.099	
Netto kosten taakveld		81.527

Overige toe te rekenen kosten		
Overhead	20.859	
Totale overige kosten		20.859
Totale kosten (a)		102.386
Opbrengst heffingen (b)	47.778	
Dekking (b/a*100)		47%

Kwijtschelding

Als een belastingplichtige als gevolg van financiële omstandigheden niet in staat is een belastingaanslag geheel of gedeeltelijk te betalen, kan gehele of gedeeltelijke kwijtschelding worden verleend. De regels voor het toekennen worden bepaald door de rijksoverheid. Deze regels komen erop neer dat kwijtschelding mag worden verleend aan belastingplichtigen die een inkomen hebben dat niet hoger ligt dan 90% van de bijstandsnorm. Gemeenten mogen hier in die zin van afwijken, dat deze inkomensgrens wordt verruimd naar 100% van de bijstandsnorm. Onze gemeente hanteert de zogeheten 100%-norm, wat betekent dat inwoners met een inkomen op bijstandsniveau in beginsel voor kwijtschelding in aanmerking komen. Er vindt ook een vermogenstoets plaats.

Een groot deel van de kwijtscheldingen wordt geautomatiseerd getoetst. Het doel hiervan is om zo de administratieve lasten voor de burger te verminderen en de afhandeltermijn te verkorten.

Gemeenten mogen zelf bepalen voor welke belastingen kwijtschelding wordt verleend.

Naar verwachting wordt in 2018 voor de volgende bedragen kwijtschelding verleend:

x € 1.000	Werkelijk 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Afvalstoffenheffing	118	110	112
Rioolheffing	19	21	21
Totaal	137	131	133

4. Onderhoud kapitaalgoederen

Wegen, water, groen, riolering en kunstwerken vormen niet alleen belangrijke schakels in de gemeentelijke infrastructuur, maar leveren ook een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid van de gemeente. Ze hebben daarmee waarde voor de bereikbaarheid, de economie, de omgevingskwaliteit en de veiligheid. Om die waarde duurzaam en efficiënt in stand te houden, is een systematisch en planmatig beheer noodzakelijk. Het beheer is dan ook gericht op het duurzaam in stand houden van de gemeentelijke voorzieningen. Dat wil zeggen dat kapitaalgoederen op een zodanige manier worden onderhouden dat tegen zo beperkt mogelijke kosten de voorzieningen voortdurend goed functioneren en er geen kapitaalvernietiging plaatsvindt. Met het beheren van de kapitaalgoederen (wegen, riolering, water, openbaar groen, sportfaciliteiten, gebouwen enz.) is een substantieel deel van de begroting gemoeid. Mede om die reden worden beleid- en beheerplannen voor de openbare ruimte in de komende jaren telkens kritisch beschouwd op mogelijkheden tot bezuinigingen, ook in relatie met het gewenste kwaliteitsniveau van de gemeentelijke voorzieningen. Uitgangspunt voor het gewenste kwaliteitsniveau is dat de veiligheid en begaanbaarheid van de openbare ruimte op voldoende wijze gewaarborgd blijven en daar waar mogelijk een vorm van burgerparticipatie wordt ingebouwd.

Volgens het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV), artikel 12, lid 2, moet in de begroting over het onderhoud van kapitaalgoederen worden aangegeven:

1. het actueel beleidskader (met betrekking tot beheerplannen: wanneer vastgesteld of geactualiseerd);
2. het van toepassing zijnde kwaliteitsniveau;
3. de vertaling van de financiële consequenties van het door de raad vastgestelde kwaliteitsniveau in de begroting.

Er wordt al gedurende een reeks van jaren aan beheer van kapitaalgoederen gedaan en er zijn de nodige instrumenten, zoals beheersystemen, beschikbaar om de beheertaak te ondersteunen en om goede financiële ramingen te maken. De beheersystemen hebben als doel het beheer binnen vastgestelde kwalitatieve normen zo effectief en efficiënt mogelijk in te richten. Dat betekent: op het aan te houden kwaliteitsniveau gerichte maatregelen op de juiste plaats en op de juiste momenten en ook nog tegen de laagst mogelijke kosten. Maar effectief en efficiënt beheren lukt alleen als voldoende financiële middelen beschikbaar zijn. Het is belangrijk de juiste afwegingen te maken en in dit kader consequenties nader te beschouwen. Bij het bepalen van prioriteiten worden risico's afgewogen. In de beleidsplannen worden alle afwegingen en de consequenties daarvan inzichtelijk gemaakt. Op deze wijze komen wij tot effectief en efficiënt beheer.

Vernieuwing BBV

Waar we voorheen investeringen van maatschappelijk nut niet verplicht hoefden af te schrijven, zijn we sinds 2017 verplicht om op alle investeringen af te schrijven. Om deze reden zijn bestaande beleid- en beheerplannen voor de kapitaalgoederen onder de loep genomen en op een aantal punten zullen een paar plannen moeten wijzigen om weer te voldoen aan geldende regelgeving.

Wat wijzigt niet:

- Riolen en afval: afgelopen jaren hebben we al afgeschreven op riolering en afval.
- Stedelijk waterplan: momenteel is geen sprake van investeringen op het watergebied, de huidige budgetten voor het waterbeheer hebben geen investeringsdeel in zich

- Baggeren en gebouwbeheer: in het baggerplan staan geen budgetten genoemd die een investeringsdeel in zich hebben. Het gebouwenbeheerplan vertoont ook geen wijzigingen.
- Begraafplaatsen, boombeleidsplan, beeldkwaliteitsplan, speelruimteplan, zwerfafval: in het beleidsplan begraafplaatsen, boombeleidsplan en het beeldkwaliteitsplan groen wordt gesproken over de aanschaf van bomen en planten. Hierop hoeft niet te worden afgeschreven omdat dit steeds relatief kleine bedragen zijn. Indien we een nieuw park/perk aanleggen voor een bedrag van meer dan € 10.000,-, wordt hierop afgeschreven en maken we een apart investeringskrediet, de rest is gekwalificeerd als onderhoud. Dit geldt ook voor het speelruimteplan en het beleidsplan zwerfafval.
- Infrastructurele kunstwerken: in het beleidsplan infrastructurele kunstwerken zijn voor de komende vijf jaar geen budgetten genoemd die een investeringsdeel verlangen. Alle geplande werkzaamheden vallen onder het reguliere onderhoud.
- Verkeersvoorzieningen en straatmeubilair: voor zowel het onderhoud op basis van het beleidsplan verkeersvoorzieningen als het beleidsplan straatmeubilair zijn geen investeringen noodzakelijk.

Wat wijzigt wel

- Wegen: op wegen hebben we in het verleden meestal niet afgeschreven. Op groot onderhoud van wegen blijft dat onveranderd. Op nieuwe wegen c.q. renovatie (dwz incl. fundering) van wegen zullen we in de toekomst wel gaan afschrijven. Daarvoor is noodzakelijk dat het huidige onderhoudsbudget wegen plus de verrekening met de reserve wegen wordt opgesplitst in een (groot) onderhoudsdeel en een renovatiedeel. Ook de relatie met de reserve moet opnieuw worden bezien. Dit vraagt nader onderzoek en zal worden verwerkt in de Kadernota 2019.
- Beleidsplan openbare verlichting: voor het Beleidsplan openbare verlichting moeten we gaan afschrijven op de vervangingen. Nog in 2018 zal een nieuw beleidsplan openbare verlichting worden opgesteld waarin het inhoudelijk beleid zal worden geactualiseerd, maar ook een nieuw financieel meerjarenplan plus de gevolgen voor de betreffende reserve wordt uitgewerkt.
- Oeverbeschermingen: vanaf 2018 hebben we een nieuw oeverbeschermingenplan. In dit nieuwe plan is sprake van investeringen en deze zijn dan ook meteen in het plan opgenomen conform de nieuwe BBV regels. Hiervoor zal een separaat raadsvoorstel plus begrotingswijziging worden opgesteld.

Groot onderhoud

Om ervoor te zorgen dat de veiligheid en begaanbaarheid van de openbare ruimte gewaarborgd blijft, is het noodzakelijk om voor de diverse disciplines grootschalig onderhoud uit te voeren. Hiervoor wordt voor het begin van ieder komend jaar in een nota inzichtelijk gemaakt welke projecten in het kader van nieuwe aanleg en het reguliere onderhoud aan wegen en riolering moeten plaatsvinden. De uitvoering van deze projecten moet jaarlijks binnen de beschikbare onderhouds- en investeringsbudgetten plaatsvinden. Jaarlijks wordt het grootschalig onderhoud geëvalueerd. Voor de geplande werkzaamheden wordt uitgegaan van het vastgestelde Beleidsplan Wegen en GRP. Leidend voor het onderhoudsprogramma zijn de resultaten van de jaarlijkse inspecties van kapitaalgoederen.

Kapitaalgoederen

De kapitaalgoederen worden zoveel mogelijk planmatig beheerd en onderhouden en omvatten dan ook een aantal specifieke beleidsplannen. In beleidsnota's komt de methodiek van beheer aan de orde en wordt de vraag beantwoord op welke wijze het areaal in een verantwoorde staat blijft tegen zo laag mogelijke kosten. Verder wordt hierin het beleidskader voor het kwaliteitsniveau van het onderhoud van kapitaalgoederen gegeven. Om de kosten voor het onderhoud te bepalen zijn normkosten berekend op basis van een gekozen kwaliteitsniveau. Dit gewenste onderhoudsniveau wordt bepaald aan de hand van de optimale kwaliteit.

Onderdeel openbare ruimte	Beleid- en beheerplan	Vastgesteld	Planning/actualisering
1. Wegen	Beleidsplan wegenbeheer 2013-2023	13-05-2013	2023
	Gemeentelijk Verkeer- en Vervoersplan 2009-2020	07-12-2009	2020
	Beleidsplan openbare verlichting 2014-2019	01-12-2014	2019
	Beheerplan openbare verlichting 2015-2017	07-09-2015	2018
	Beleidsplan infrastructurele kunstwerken 2015-2023	12-01-2017	2026
	Beheerplan infrastructurele kunstwerken 2015-2019	12-01-2017	2019
	Beleidsplan verkeersvoorzieningen 2015-2023	25-08-2015	2023
	Beheerplan verkeersvoorzieningen 2015-2019	25-08-2015	2019
	Beleidsplan straatmeubilair 2015-2023	25-08-2015	2023
	Beheerplan straatmeubilair 2013-2019	25-08-2015	2019
2. Riolering	Gemeentelijk rioleringsplan (GRP) 2014-2018	09-09-2013	2018
	Rioolbeheerplan 2014-2018	02-12-2014	2018
	Grondwaterplan 2015-2018	07-12-2015	2018

3. Water	Stedelijk waterplan 2004-2012	01-12-2003	In overleg met Waterschap
	Baggerplan 2015-2021	Q4 2017	2021
4. Openbaar groen	Beeldkwaliteitsplan Groen 2015-2019	Q3 2016	2019
	Beleidsplan bomen 2009-2019	Q4 2017	2021
	Groenstructuurplan 2013- 2023	21-05-2013	2023
	Beleidsplan begraafplaatsen 2008-2018	06-10-2008	2018
	Beheerplan begraafplaatsen 2009-2014	17-03-2008	Na het ruimen van graven
	Speelruimteplan 2013-2023	10-03-2014	2022
	Beheerplan speelvoorzieningen 2015-2019	24-11-2015	2019
5. Gebouwen	Gebouwenbeheerplan 2012-2021	27-05-2014	2021
6. Afvalinzameling	Beleidsplan afvalinzameling 2013-2023	02-12-2013	2018
	Beleidsplan zwerfafval 2008-2018	06-10-2008	2018
	Zwerfafvalbeheerplan 2015-2019	Q3 2016	2019

Voor de kapitaalgoederen worden specifieke meerjarige beleidsplannen en onderhoudsplannen opgesteld. De beleidsplannen worden voor een periode van 6 tot 10 jaar opgesteld. Beheerplannen hebben over het algemeen een cyclus van 4 jaar en kunnen actualisatie van het beleidsplan tot gevolg hebben. De beheerplannen vinden hun vertaling in jaarlijkse uitvoeringsplannen. Op basis van een gekozen kwaliteitsniveau worden de onderhoud- en vervangingskosten berekend met behulp van genormeerde kosten.

Kerncijfers

Onderwerp	Kerncijfers
-----------	-------------

Wegen	Totaal areaal 1.336.933 m2
	Asfalt 368.413 m2
	Elementen 953.028 m2
	Half verharding (wandelpaden) 15.491 m2
Kunstwerken	Bruggen en onderdoorgangen (tunnels) 93
	Overige kunstwerken 196
Riolering	Vrijval riolering <ul style="list-style-type: none"> • gemengd riool: 58.054 m • vuilwaterriool: 42.832 m • regenwaterriool: 57.423 m • drainage: 4.354 m • totaal: 162.663 m
	Rioolgemalen <ul style="list-style-type: none"> • rioolgemalen: 20 • in beheer van het waterschap: 2
	Drukrioleringen <ul style="list-style-type: none"> • pompunits: 126 • drukriolering: 23.935 m
	Peilbuizen

	44
	Lengte watergangen 21 km
	Aantal bomen 11.543
	Gazon 680.966 m2 (incl. bermen)
	Plantsoen 141.672 m2
Gebouwen	Aantal gebouwen in onderhoud 20
	Aantal molsystemen (ondergrondse afval inzamelsysteem) 680
	Aantal afvalbakken 409

Budgetten

(x1.000)	2018	2019	2020	2021
Riolering: onderhoud	654	654	654	654
Infrastructurele werken: onderhoud	105	106	106	107
Openbare Verlichting: onderhoud	381	384	387	391
Wegen, straten en pleinen: onderhoud	2.108	2.123	2.138	2.154
Waterwegen: onderhoud	307	259	261	358

Openbaar groen: onderhoud	1.231	1.241	1.251	1.261
<u>Reserves & voorzieningen (per 1 jan.)</u>				
Egalisatiereserve wegbeheer	1.463	1.321	1.180	1.059
Egalisatiereserve openbare verlichting	197	197	197	197
Voorziening riolering	3.825	3.663	3.513	3.327

1. Wegen

1.A Wegenbeheer

Beleidskader

De algemene doelstelling voor het wegbeheer is het voeren van een duurzaam wegbeheer waarbij de veiligheid voor de verkeersdeelnemers in stand wordt gehouden. Comfort en aanzien van de weg spelen hierbij een beperkte rol. Uitgangspunt van het wegbeheer is het in 2013 vastgestelde 'Beleidsplan Wegen 2013-2023'.

Om kapitaalvernietiging van asfaltverhardingen te voorkomen, moet onderhoud op B(asis)niveau worden uitgevoerd. Dit niveau komt overeen met de richtlijnen die worden beschreven in publicaties van de CROW, het nationale kennisplatform voor infrastructuur, verkeer, vervoer en openbare ruimte. Onder het begrip basisniveau wordt verstaan: "Instandhouding op langere termijn, uitgaand van een gemiddelde levensduur. Er wordt geen achterstand opgebouwd. Incidenteel zijn kleine achterstanden in onderhoud mogelijk. Eventueel onveilige situaties worden onmiddellijk aangepakt." Elementenverhardingen worden veilig en begaanbaar gehouden. Welke beeldkwaliteit daar uit volgt, is van ondergeschikt belang. Hierbij is als prioriteit in begaanbaarheid en uit te voeren onderhoud aangehouden het trottoir of het voetpad, het fietspad en vervolgens de straat en parkeervakken. Met dit uitgangspunt worden onderhoudswerkzaamheden aan elementenverhardingen van straten en parkeervakken met ruimere tussenpozen uitgevoerd dan van trottoirs en fietspaden.

Financieel kader

De financiële uitkomsten van het wegbeheersplan zijn in de meerjarenramingen vertaald en opgenomen onder het product 'Wegen, straten en pleinen' van het Programma Buitenruimte. De recente wijzigingen in het BBV hebben voor het wegbeheersplan gevolgen. Op wegen hebben we in het verleden meestal niet afgeschreven, voor groot onderhoud blijft dat onveranderd. Op nieuwe wegen ofwel renovatie (incl. fundering) van wegen zullen we in de toekomst wel gaan afschrijven. Het huidige onderhoudsbudget wegen plus de verrekening met de reserve wordt opgesplitst in een (groot) onderhoudsdeel en een renovatiedeel.

Egalisatiereserve wegbeheer

Op 1 januari 2017 heeft de reserve wegbeheer een saldo van circa € 1,7 mln. Conform het vastgestelde 'Beleidsplan Wegen 2013-2023', zal jaarlijks een bedrag uit de egaliseringsreserve worden onttrokken en worden besteed als gedeeltelijke dekking voor het tekort op wegonderhoud.

Ontwikkelingen

Vanuit de VINEX-locatie De Volgerlanden zal in de komende jaren een aantal wegvakken voor overdracht naar de Algemene Dienst in aanmerking gaan komen, dit in samenhang met de voortgaande ontwikkeling van deze uitbreidingslocatie. Binnen de reservering voor areaaluitbreiding is hiermee rekening gehouden.

1.B Verkeer en vervoer

Beleidskader

In 2009 zijn in het kader van Gemeentelijk Verkeer en Vervoerplan voorkeursstructuren vastgesteld voor gemotoriseerd verkeer, openbaar vervoer en langzaam verkeer. Voor gemotoriseerd verkeer heeft dit geleid tot een nieuw wegencategoriseringsplan (voorkeursstructuur voor de hoofdwegen). Hierin zijn de kaders voor een goede bereikbaarheid, verkeersdoorstroming en veiligheid op de gemeentelijke wegen in het kader van Duurzaam Veilig vastgesteld.

Binnen dit Gemeentelijk Verkeer en Vervoerplan is eveneens het parkeerbeleid opgenomen.

Financieel kader

Voor een betere doorstroming van het openbaar vervoer en de verbetering van de toegankelijkheid van de bushaltes voor mensen met bewegingsbeperkingen zijn gelden beschikbaar gesteld, waarop de subsidie vanuit de BDUgelden in mindering wordt gebracht

1.C Openbare verlichting

Beleidskader

In het beleidsplan worden bepaalde eisen gesteld aan de kwaliteit van de verlichting, de kwaliteit van de installatie en de kwaliteit van de instandhouding. Het beheerplan is een uitwerking van de in het beleidsplan Openbare Verlichting van 2014 vastgelegde beleidsuitgangspunten. In het beheerplan wordt beschreven welk beheer en onderhoud uitgevoerd moet worden om de installatie en de verlichting op een gewenst kwaliteitsniveau te brengen of te houden en welke financiële middelen daarvoor nodig zijn. Uitgangspunt daarbij is het Collegeprogramma waarin het bestuur heeft aangegeven een duidelijke ambitie te hebben op het gebied van duurzaamheid, verkeersveiligheid en sociale veiligheid. Primair genereert het beheerplan de kwaliteiten van de OVL-installatie waarvoor deze bedoeld is: Bijdragen aan een veilige en leefbare buitenruimte in Hendrik-Ido-Ambacht als het donker is.

In 2018 wordt het beleidsplan geactualiseerd en ter besluitvorming aangeboden.

Financieel kader

In het beleidsplan worden bepaalde eisen gesteld aan de kwaliteit van de verlichting, de kwaliteit van de installatie en de kwaliteit van de instandhouding. Het beheerplan is een uitwerking van de in het beleidsplan Openbare Verlichting van 2014 vastgelegde beleidsuitgangspunten. In het beheerplan wordt beschreven welk beheer en onderhoud uitgevoerd moet worden om de installatie en de verlichting op een gewenst kwaliteitsniveau te brengen of te houden en welke financiële middelen daarvoor nodig zijn. Uitgangspunt daarbij is het Collegeprogramma waarin het bestuur heeft aangegeven een duidelijke ambitie te hebben op het gebied van duurzaamheid, verkeersveiligheid en sociale veiligheid. Primair genereert het beheerplan de kwaliteiten van de OVL-installatie waarvoor deze bedoeld is: Bijdragen aan een veilige en leefbare buitenruimte in Hendrik-Ido-Ambacht als het donker is. In 2018 wordt het beleidsplan geactualiseerd en ter besluitvorming aangeboden.

Egalisatiereserve openbare verlichting

Op 1 januari 2017 heeft de reserve openbare verlichting een saldo van circa € 0,2 mln. Deze egalisatiereserve heeft als doel het gelijkmatig verdelen van kosten in de tijd.

Ontwikkelingen

Op basis van in het beleidsplan vastgelegde uitgangspunten en het toepassen van nieuwe ontwikkelingen en technieken, zoals dimmen en LED verlichting, vervangen we in de komende jaren de nodige lichtmasten en armaturen om de installatie kwalitatief op peil te houden, de doelmatigheid te verbeteren en het energieverbruik te beperken. Daar waar het financieel kostenneutraal mogelijk is, wordt gebruik gemaakt van LED verlichting.

1.D Infrastructurele kunstwerken

Beleidskader

Binnen de openbare ruimte bevinden zich infrastructurele kunstwerken, die de kruising van (water)wegen of andere natuurlijke barrières mogelijk maken. Dit zijn onder andere bruggen, duikers, keermuren, trappen, tunnels en viaducten. Vanuit het oogpunt van veiligheid en aanzien moeten we deze onderdelen beheren en onderhouden. In het beleidsplan zijn de hoofdpunten van het beleid beschreven. Het huidige beleid is erop gericht de kunstwerken op het kwaliteitsniveau ‘basis’ te onderhouden. De uitgangspunten van het in januari 2017 door de raad vastgestelde beleids- en beheerplannen zijn vervolgens vertaald naar een plan van aanpak voor het onderhoud. In samenwerking tussen de zes Drechtsteden is gewerkt aan de opstelling van een gezamenlijk kader voor een beleidsplan civiele kunstwerken. In aansluiting op dit geformuleerde kader is in 2016 gewerkt aan de opstelling van zowel een nieuw gemeentelijk beleidsplan als een afzonderlijk beheerplan. Onderdeel hiervan is het uitvoeren van inspecties en het opstellen van rapportages van kunstwerken binnen de gemeente. Op basis van de uit de inspectie verkregen informatie is inzichtelijk gemaakt in welke jaren onderhouds- c.q. vervangingskosten voorzien worden. Hierbij is mede onderzocht of de voorziene werkzaamheden efficiënter kunnen worden uitgevoerd, zodat bezuiniging op o.a. arbeidskosten, maatregelen en materiaalkosten gerealiseerd kan worden. Uitgangspunt is een zodanig kwaliteitsniveau dat de kunstwerken en bruggen naar behoren functioneren en er dus geen sprake is van achterstallig onderhoud of gevaarlijke situaties. Bij het beheer heeft het voorkomen van gevaarlijke situaties eerste prioriteit. Tweede prioriteit is zorg dragen voor het goed functioneren van de voorzieningen, gevolgd door het wegwerken van eventueel achterstallig onderhoud.

Financieel kader

Voor het onderhouden van kunstwerken (bruggen, duikers, viaducten, verwijderen graffiti) is binnen het product “Infrastructurele kunstwerken” van het Programma Buitenruimte jaarlijks een budget beschikbaar.

1.E Verkeersvoorzieningen

Beleidskader

Verkeersvoorzieningen zoals verkeersborden, straatnaamborden, ANWB-bebording, schrikhekken en verkeerspalen zijn onderdeel van de openbare ruimte. Vanuit het oogpunt van verkeersveiligheid, bruikbaarheid en aanzien worden deze onderdelen beheerd en onderhouden.

In 2015 zijn beleids- en beheerplannen 'verkeersvoorzieningen' geactualiseerd. In de plannen zijn nieuwe beleidsuitgangspunten vertaald naar een geactualiseerd plan van aanpak voor het onderhoud aan de verschillende items en zijn de verschillende consequenties nader aangegeven.

De verkeersvoorzieningen worden op het basisniveau onderhouden, waarbij niet meer wordt uitgegaan van een kwaliteitsdifferentiatie per gebied. Reden hiervoor is dat verkeersvoorzieningen qua plaatsing, beheer en onderhoud moeten voldoen aan wettelijke bepalingen en landelijke richtlijnen. In het beheerplan zijn uitgangspunten voor de verkeersvoorzieningen geformuleerd.

Financieel kader

Voor het onderhoud van verkeersvoorzieningen is structureel een budget beschikbaar binnen het product “wegen, straten en pleinen” van het Programma Buitenruimte.

1.F Straatmeubilair

Beleidskader

Straatmeubilair zoals banken, afvalbakken, fietsenstallingen enabri's, is een wezenlijk onderdeel van de openbare ruimte. Vanuit het oogpunt van veiligheid, bruikbaarheid en aanzien worden deze onderdelen beheerd en onderhouden. In 2015 zijn de beleids- en beheerplannen 'straatmeubilair' geactualiseerd. In de plannen zijn nieuwe beleidsuitgangspunten vertaald naar een geactualiseerd plan van aanpak voor het onderhoud aan de verschillende items en zijn de verschillende consequenties nader aangegeven.

Essentieel bij het beheer/onderhoud is het te hanteren kwaliteitsniveau voor het onderhoud. Op basis van de landelijke wetgeving en richtlijnen worden de betreffende voorzieningen in de openbare ruimte onderhouden op het kwaliteitsniveau 'basis'.

Financieel kader

Voor het onderhoud van straatmeubilair is een budget beschikbaar binnen het product “wegen, straten en pleinen” van het Programma Buitenruimte.

2. Riolering

2.A (Afval)waterketen

Beleidskader

In het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) worden de gemeentelijke zorgplichten voor afvalwater, hemelwater en grondwater uitgewerkt, met de daarvoor benodigde middelen.

Vanuit de Wet Milieubeheer zijn gemeenten verantwoordelijk voor de inzameling en het transport van afvalwater binnen hun grondgebied. Ook is elke gemeente wettelijk verplicht om volgens deze wet (artikel 4.22) een GRP op te stellen.

Het functioneren van de riolering wordt onder andere gewaarborgd door het plegen van onderhoud. Door het beheer en onderhoud planmatig uit te voeren en af te stemmen met andere werken in de openbare ruimte, wordt dit zo efficiënt mogelijk uitgevoerd.

De planmatige aanpak en afstemming zijn uitgewerkt in het rioolbeheerplan. In het rioolbeheerplan zijn daarnaast de benodigde vervangingsinvesteringen op lange termijn in beeld gebracht.

In het basisrioleringsplan is onder meer aandacht besteed aan wijzigingen in het stelsel door onder andere afkoppeling van verhard oppervlak en geplande uitbreiding, alsmede de wijziging in de neerslaghoeveelheden als gevolg van klimatologische veranderingen.

Voor het grondwater is onze belangrijkste taak een goed inzicht verkrijgen in het grondwaterpeil met als doel het voorkomen en beperken van grondwateroverlast in kwantitatieve zin. Dit is verankerd in ons grondwaterplan.

Financieel kader

In het GRP zijn de kosten en beheermaatregelen die verband houden met de bovengenoemde zorgplichten uitgewerkt. De verbrede rioolheffing dekt alle kosten die te maken hebben met onze zorgplicht voor het afvalwater, hemelwater en grondwater met een kostendekkend tarief.

Voor het uitvoeren van (verbeter)maatregelen, om aan de doelstellingen te kunnen voldoen, worden jaarlijks conform het gemeentelijk rioleringsplan in de investeringsplanning bedragen opgenomen.

Voor het beheer en onderhoud van rioleringen met toebehoren zijn budgetten beschikbaar onder het product “riolering” van het Programma Buitenruimte.

Ontwikkelingen

Onze gemeente werkt in het kader van het Bestuursakkoord Water binnen de Drechtsteden samen met de gemeenten Dordrecht en Zwijndrecht en het waterschap Hollandse Delta. In 2014 is Alblisserdam hierbij aangehaakt. De onderlinge samenwerking van de gemeenten met het waterschap door een intensivering van de bundeling van kennis en capaciteit, heeft tot doel het vergroten van de kwaliteit, het behalen van kostenbesparingen en het verminderen van kwetsbaarheid.

De samenwerking in de waterketen richt zich op de (afval)waterketen voor afvalwater, hemelwater en grondwater en voor zover noodzakelijk op het oppervlaktewater en zal verder kunnen worden geïntensiveerd en gestructureerd op basis van haalbaarheidsonderzoek. Bij actualisatie van beleid zal de samenwerking in de waterketen worden verankerd en waar mogelijk en gewenst gezamenlijk beleid worden nagestreefd.

Voorziening riolering

Vanaf 1 januari 2015 is de reserve riolering omgezet naar een voorziening met een saldo van circa € 3,3 miljoen. Deze voorziening heeft als doel het gelijkmatig verdelen van kosten in de tijd om tariefschommelingen te voorkomen. De voorziening wordt gevoed met het verschil tussen de jaarlijkse exploitatiekosten van de riolering en de inkomsten uit rioolheffing. De omvang van de voorziening per 1 januari 2017 is € 3,6 miljoen.

Conform het beleidsplan Wegen 2013-2023 komt het wegherstel van de bovenliggende verharding bij vervanging van het rioolstelsel ten laste van de jaarlijkse exploitatiekosten van de riolering. Dit bedrag (jaarlijks € 270.000) wordt gebruikt als gedeeltelijke dekking voor de onderhoudskosten van verhardingen.

3. Water

3.A Stedelijk waterplan

Beleidskader

Het doel van het waterplan is om te komen tot een goed beheersbaar en aantrekkelijk watersysteem met helder water van voldoende kwaliteit en gevarieerde veilige oevers die op de gewenste gebruiksfuncties zijn afgestemd. Het waterplan is verouderd en zal niet worden geactualiseerd in de bestaande vorm. De relevante punten zullen worden opgenomen in het GRP, aangevuld met afzonderlijke bestuursakkoorden met het waterschap Hollandse Delta.

Financieel kader

De jaarlijkse kosten die verband houden met het uitvoeren van het stedelijk waterplan zijn opgenomen onder het product 'Waterhuishouding' binnen het Programma Buitenruimte. De kosten die verband houden met de uitvoering van dat plan worden jaarlijks geraamd op de investeringsplanning.

3.B Baggerplan

Beleidskader

Het baggeren en het daaraan ten grondslag liggende baggerplan is een belangrijke schakel in de gemeentelijke waterketen. Het baggerplan geeft inzicht in de beheeractiviteiten op het gebied van baggeren die benodigd zijn om de watergangen op diepte te houden.

Kwaliteitsniveau

Vanwege de Keur moeten wateren periodiek uitgebaggerd worden om ze op de juiste breedte en diepte te houden. Het feitelijke baggerwerk wordt zowel door onze gemeente als door het waterschap Hollandse Delta uitgevoerd, afhankelijk van de onderhoudsverplichting van de watergangen. Daarnaast bestaat de verplichting om deze wateren voor een schouw vrij te maken van los vuil en waterplanten.

Financieel kader

De kosten voor het baggeren van watergangen zijn opgenomen onder het product 'Waterhuishouding' van het Programma Buitenruimte.

3.C Beheer en onderhoudsplan oeverbeschermingen

Het opstellen van een Beheer- en onderhoudsplan oeverbescherming 2018-2026 wordt als maatregel in het Waterplan van H tot Z aangegeven. Onze gemeente wil vanaf 2018 het beheer en onderhoud aan de oeverbescherming op een structurele wijze uitvoeren. Het beheer- en onderhoudsplan oeverbescherming 2018-2026 geeft een volledig beeld van de huidige onderhoudstoestand van de oeverbescherming in beheer van de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht, een overzicht van de werkzaamheden in de planperiode en een raming van de kosten voor de uit te voeren werkzaamheden. Het plan wordt eind 2017 voorgelegd aan het College en de Raad.

4. Groen

4.A Groenstructuurplan

Beleidskader

De Groenstructuurvisie voor de gemeente is vastgesteld in het Groenstructuurplan (2013). In het Groenstructuurplan is onze gemeente in drie onderhoudszones verdeeld. Het Groenstructuurplan vormt het beleidsmatige kader om te komen tot een gestructureerd groenbeleid. Het groenbeleid richt zich op het creëren van een balans tussen de kwaliteit en de beschikbare middelen. Daarnaast biedt het Groenstructuurplan ook een kader voor ontwerp, (her)inrichting en het onderhoud van het openbaar groen.

De visie op de gewenste visuele kwaliteit van de groenvoorzieningen in de openbare ruimte is vastgesteld in het Beeldkwaliteitsplan Groen. Het Beeldkwaliteitsplan geeft weer wat het onderhoudsniveau is van het groen; met andere woorden welke kwaliteit er wordt nagestreefd.

Bomenbestand

Het actuele bomenbestand bestaat op 1 juni 2017 uit 12.017 exemplaren. In 2016 zijn kapvergunningen verleend voor 15 bomen vanwege een herinrichting en 222 bomen vanwege een slechte conditie of overlast.

Financieel kader

De budgetten voor het onderhoud van openbare groenvoorzieningen zijn opgenomen onder het product "groen" van het Programma Buitenruimte. Bij uitbreiding en andere mutaties van het areaal wordt het onderhoudsbudget aangepast.

Ontwikkelingen

Onkruidbestrijding op verharding is noodzakelijk, het houdt de weg toegankelijk, het gebruik van de weg veilig, de woonomgeving leefbaar en het verlengt de levensduur van de verharding. Het gebruik van chemische middelen is echter niet langer toegestaan.

Om deze reden wordt sinds 1 mei 2016 het onkruid op de verhardingen bestreden door toepassing van heet water- en hete luchttechniek. Deze toepassingen zijn arbeidsintensiever dan de voorheen toegepaste DOB-methode waarbij chemische middelen werden ingezet. Er moeten nu meer behandelingen plaatsvinden om hetzelfde beeld te houden. In perioden van "groei" is het moeilijk het beeld op orde te houden met de beschikbare middelen.

4.B Begraafplaatsen

Beleidskader

In het Beeldkwaliteitsplan Groen is aangegeven dat door de bijzondere functie van de begraafplaatsen deze binnen de representatieve zone en daarom worden de begraafplaatsen op kwaliteitsniveau A onderhouden. Het beleidsplan begraafplaatsen geeft naast deze uitgangspunten ook inzicht in de benodigde capaciteit voor begraven en bijzetten van urnen voor de komende jaren. Op deze manier kan worden aangegeven op welk moment graven geruimd moeten worden om voldoende capaciteit te behouden.

Financieel kader

In de exploitatie begraafplaatsen zijn de kosten opgenomen voor het beheer en onderhoud van de begraafplaatsen en het uitvaartcentrum. De leges van de verschillende begraafplaatsactiviteiten zijn mede op deze kosten afgestemd en leiden tot een kostendekkende exploitatie.

Egalisatiereserve begraafplaatsen Deze egalisatiereserve heeft als doel de kosten en inkomsten voor het onderhoud van graven op begraafplaatsen, waarvoor het meerjarig onderhoud eenmalig door nabestaanden is afgekocht, gelijkmatig over de tijd te spreiden. Op 1 januari 2017 heeft de reserve begraafplaatsen een saldo van circa € 0,5 mln.

Ontwikkelingen

De begraafplaatsen en het uitvaartcentrum worden op verantwoorde wijze geëxploiteerd met een beheerder binnen onze eigen organisatie en inzet van aannemers voor het groenonderhoud van de begraafplaatsen en voor het delven van graven. Dit met extra aandacht voor representatie en onderhoud tegen aanvaardbare en kostendekkende tarieven voor alle begraaf- en uitvaartactiviteiten. Na een periode van ruimen van graven wordt een nieuw passend beeld op de begraafplaats Achterambachtseweg opgesteld.

4.C Speelvoorzieningen

Beleidskader

De kaders in het Speelruimteplan uit 2013 zijn grotendeels met participatie van ouders en kinderen tot stand gekomen. Samen met bewoners en kinderen zijn de wensen, ideeën, uitvoeringskaders en randvoorwaarden bepaald voor de herinrichting van speelplekken voor de komende tien jaar. Eveneens is voor de komende 5 jaar opgenomen welke plekken op welk moment worden aangepakt en de beschikbare bedragen die hierbij horen.

In het Beheerplan speelvoorzieningen zijn de technische uitgangspunten voor het onderhoud uitgewerkt zoals eisen aan materiaalgebruik en valondergronden. Het Beheerplan speelvoorzieningen is in 2015 geactualiseerd.

Speelplekken en speelvoorzieningen moeten volgens het speelruimteplan voldoen aan de eisen die de doelgroep (leeftijdscategorie) stelt. Verder moeten ze voldoen aan de wettelijke veiligheidseisen. Door inspecties, vastgelegd in inspectierapporten, worden periodiek alle speelplekken en speelwerktuigen gekeurd op veiligheid en onderhoudstoestand. Waar nodig vindt reparatie en/of vervanging plaats.

Financieel kader

De jaarlijkse beheer- en onderhoudskosten van de speelplaatsen zijn vertaald in het product 'speelvoorzieningen' binnen het Programma Sociaal, Welzijn en Educatie.

5. Gebouwenbeheer

Beleidskaders

In het vastgestelde Meerjarig Onderhoudsplan (MOP) 2012-2021 wordt voor de middellange termijn richting gegeven aan een effectief en efficiënt beheer en onderhoud van de gemeentelijke gebouwen. In dit meerjarige plan is aangegeven welke onderhoudswerkzaamheden noodzakelijk zijn voor de gemeentelijke gebouwen in de beschouwde periode. Het MOP is inmiddels geactualiseerd maar vaststelling moet nog plaatsvinden.

Met het instellen van een egalisatiefonds voor beheer en onderhoud van gemeentelijke gebouwen is er in voorzien dat in dit fonds gedoteerde middelen beschikbaar blijven voor beheer en onderhoud van de gebouwen. Zo kan tussen gebouwen en over de jaren geschoven worden met middelen.

Financieel kader

Bij de jaarlijks vast te stellen Kadernota zal op basis van het vastgestelde MOP 2012-2021 steeds de afweging tussen de gewenste en de beschikbare middelen plaatsvinden. Per gebouw vindt de afweging plaats of het beheer en onderhoud uitstel kan vergen als beschikbare financiële middelen in dat jaar te kort schieten.

Ontwikkelingen

Besloten is om een aantal gemeentelijke gebouwen af te stoten. Voor enkele gebouwen, o.a. sloop en verkoop grond voormalige gemeentewerf aan de Grotenoord 2 is de procedure gestart, het voormalige ABN-AMRO gebouw aan de Graaf Willemlaan is gesloopt. In 2016 zijn vier oude schoolgebouwen gesloopt. Aan de Jan Wissenslaan 5 is een nieuwe school, De Tweestroom in gebruik genomen, de terreinen aan de Steenbakkersstraat en de Geard Alewijnstraat staan klaar voor herontwikkeling.

Vanuit het Actieplan Duurzaamheid treffen wij duurzame maatregelen bij gemeentelijke gebouwen. Zo zijn bijvoorbeeld in 2015 al zonnepanelen op het uitvaartcentrum geplaatst en is het gemeentehuis volledig voorzien van LED-verlichting, ook gymzaal Bekestein is voorzien van LED. Daarnaast kopen we stroom voor openbare verlichting en voor onze gebouwen 100% groen in (momenteel via HVC, dus biomassa en wind op zee). Voor de gemeentelijke gebouwen met een lager energieverbruik onderzoeken we de komende jaren de mogelijkheid van zonnepanelen in combinatie met energiebesparingsmaatregelen. Verder blijven we onze stroom groen inkopen.

Voor het gemeentehuis is de coöperatie Zon op Hendrik-Ido-Ambacht opgericht. Het doel van de coöperatie is om een installatie van 250 zonnepanelen op het dak van het gemeentehuis te plaatsen. Deze 250 zonnepanelen zijn in juli 2017 in gebruik genomen.

Bij de bouw van het nieuwe binnenbad van zwembad De Louwert worden waar mogelijk energiebesparende maatregelen getroffen. Denk aan warmtepompen, hybride verwarming, PV panelen, zonnecollectoren, LED verlichting met daglichtreductie en aanwezigheidsdetectie, slim waterverbruik.

Bij scholen en de gebouwen in beheer van Cascade hebben we slechts een stimulerende rol. Voor scholen is een energiebesparingstraject opgezet in de Drechtsteden, waaraan ook scholen uit Hendrik-Ido-Ambacht kunnen meedoen.

6. Afval

6.A Afvalinzameling

Beleidskader

De gemeente heeft een wettelijke zorgplicht voor de inzameling van (gescheiden) huishoudelijk afval binnen haar grondgebied. Deze zorgplicht staat omschreven in de afvalstoffenverordening en vloeit voort uit de Wet Milieubeheer.

In 2008 is de nieuwe Europese kaderrichtlijn afvalstoffen gepubliceerd. Deze richtlijn vormde de basis voor het tweede landelijk Afvalbeheer Plan (LAP2). In dit plan heeft het 'ketengericht afvalbeleid' een belangrijke plaats gekregen door naar de materiaalketen van afval te kijken. Dit gaat van de winning van een grondstof tot en met de verwerking van een afvalstof. Met deze ketenaanpak wordt een duurzaam en zuinig materiaalgebruik beoogd, waarmee een vermindering van de milieudruk kan worden gerealiseerd. In het nieuwe LAP3 wordt de lat nóg hoger gelegd. Hierin staat het circulair denken centraal, waarin we efficiënt omgaan met grondstoffen en we afval voorkomen. Er is meer aandacht voor onderwerpen als recycling en grondstoffen. Het nieuwe LAP3 treedt naar verwachting eind 2017 in werking.

De afvalscheidingsresultaten van onze gemeente blijven achter op de resultaten van Drechtstedengemeenten en vergelijkbare gemeenten. Vanuit het Rijk worden de milieudoelstellingen steeds verder aangescherpt. Door maatregelen als extra afvalstoffenbelasting op het restafval stimuleert de overheid om afval zoveel mogelijk te scheiden. De milieudoelstellingen worden momenteel deels en in langzaam tempo behaald en de kosten van afvalinzameling en verwerking stijgen. In de commissie van juni 2016 heeft de raad gevraagd om het afvalbeleidsplan 2013-2023 te herzien. Het nieuwe grondstoffenbeleidsplan (waarin de nieuwe LAP3 doelstellingen worden meegenomen) staat geagendeerd voor het eerste kwartaal van 2018.

Financieel kader

De kosten van het gescheiden inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval worden gedekt met een kostendekkende afvalstoffenheffing.

Door de aangescherpte doelstellingen vanuit het Rijk nemen de kosten toe op het gebied van afvalverwerking. Ons uitgangspunt is dat deze taak kostendekkend moet zijn. Door de invoering van de afvalstoffenbelasting voor Nederlands afval dat in de Afval Verwerkings Installaties (AVI's) wordt verbrand, zijn de kosten voor afvalverwerking flink gestegen. Deze belasting is ingevoerd om bedrijven en gemeenten te stimuleren meer te recyclen en zodoende de hoeveelheid te verbranden afval te reduceren. De extra genomen maatregelen als de minicontainer voor oud papier en karton en de wijziging in inzameling van plastic, metaal en drankenkartons blijken onvoldoende te zijn om de kosten te dekken. De druk op bijsturing van het afvalbeleid is daarom nog meer toegenomen.

Ontwikkelingen

Het Kabinet richt haar pijlers op een circulaire economie. Hierin staan recycling van grondstoffen centraal. Het Rijk werkt hieraan in het programma Van Afval naar Grondstof (VANG). De kern van dit programma is het optimaal gebruik van grondstoffen door het voorkomen van afval en beter scheiden en recyclen van afval dat toch ontstaat. Het Rijk heeft daarom het percentage afvalscheiding eerder al verhoogd van 60% naar 65% en legt hier nog een schep bovenop door een doelstelling op te leggen van 75% scheiding van huishoudelijk afval in 2020. Ook is een doelstelling op de restafvalfractie gelegd; van 250 kilo restafval per inwoner per jaar naar 100 kilo in 2020.

Communicatie

Bij het vaststellen van het afvalbeleid 2013-2023 is de aandacht vooral gevestigd op gedragsverandering door communicatie. Sinds 2013 hebben wij daarom een communicatiestrategie specifiek gericht op afval. De combinatie met faciliteren (het afvalscheiden makkelijk maken) en handhaven is belangrijk. Communicatie kan vooral bijdragen aan bewustwording, en dat is de eerste stap voor gedragsverandering.

Bij afvalcommunicatie wordt de link gelegd met het thema duurzaamheid. We maken voornamelijk gebruik van eigen communicatiemiddelen zoals het gemeentenuws, de website en social media. Waar mogelijk zoeken we samenwerking met maatschappelijke partners (inclusief bewoners).

Uit analyse blijkt dat, ondanks de inzet op gebied van communicatie, in ons restafval nog een hoog percentage herbruikbare fracties zit; GFT, plastic, metaal en drankenkartons (PMD), textiel en glas. Op deze componenten richten wij ons in 2018. Verder haken we aan bij campagnes van afvalverwerker HVC (grondstoffendenkend) en landelijke campagnes zoals de Opschoondag. Op het gebied van educatie werken we samen met 'Koos de Vuilnisman', die afvallessen verzorgt voor de basisscholen.

De inzet van communicatie op lange termijn nemen wij mee in het nieuwe grondstoffenbeleidsplan.

6.B Zwerfafval

Beleidskader

In 2008 heeft de raad met de vaststelling van het beleidsplan zwerfafval ingestemd met een ketenaanpak. Dit betekent preventie door voorlichting en bewustwording, het verbeteren van de gemeentelijke faciliteiten en uiteindelijk het inzetten van handhaving. De gemeente streeft naar een minimale schoonheidsgraad van B (redelijk schoon) voor het aangetroffen zwerfafval in alle soorten gebieden (verhardingen, groen en water). In 2018 staat de actualisatie van het zwerfafvalbeleidsplan geagendeerd.

In 2015 is het zwerfafvalbeheerplan geactualiseerd. In het beheerplan zijn uitgangspunten vanuit het zwerfafvalbeleidsplan vertaald naar concrete acties.

Financieel kader

De kosten van het opruimen van zwerfafval zijn vertaald in het taakveld 'Verkeer en vervoer' binnen het Programma Buitenruimte.

5. Grondbeleid

Het grondbeleid van de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht is vastgelegd in de Nota “Grond voor Beleid”(2009). Met het grondbeleid wordt uitvoering gegeven aan de ruimtelijke visie die met name in de Structuurvisie "Waar de Waal Stroomt (2009)” is vastgelegd. In dit beleidsdocument worden de ruimtelijke ambities van de gemeente voor de komende tien tot vijftien jaar uiteengezet.

In de nota Grond voor Beleid is vastgelegd dat de gemeente zoveel mogelijk een actief grondbeleid voert wanneer er sprake is van grootschalige ontwikkelingen of ontwikkelingen welke invloed kunnen hebben op de ruimtelijke of stedenbouwkundige structuur van de gemeente. Met dit actieve grondbeleid wil de gemeente gewenste ruimtelijke ontwikkelingen initiëren en sturen. Faciliterend grondbeleid wordt echter niet uitgesloten.

In de Nota grondbeleid is de keuze vastgelegd om hoofdzakelijk het instrument Wet voorkeursrecht gemeenten te gebruiken. Als er aanleiding is om geen gebruik te maken van het gemeentelijk voorkeursrecht, wordt dit gemotiveerd aan de gemeenteraad aangegeven. Waar een minnelijke verwerving van gronden niet mogelijk blijkt, maakt de gemeente gebruik van het onteigeningsinstrument.

Uitvoering grondbeleid

Voor de uitvoering van actief grondbeleid worden grondexploitaties opgesteld. Met een grondexploitatie wordt het financieel kader vastgelegd waarbinnen het beleid uitgevoerd moet worden. Voor enkele wenselijke grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen zijn in het verleden grondexploitaties vastgesteld die jaarlijks geactualiseerd worden. Op dit moment zijn er vier grondexploitaties binnen de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht: De Volgerlanden, bedrijventerrein Ambachtsezoom Fase 1, bedrijventerrein Ambachtsezoom Fase 1a en Centrumgebied.

Bij enkele kleinschalige ruimtelijke ontwikkelingen wordt wel faciliterend grondbeleid gevoerd, waarbij kostenverhaalovereenkomsten met de ontwikkelaars worden gesloten.

Prognose verwachte resultaten grondexploitaties

In onderstaande tabel worden de vier actieve grondexploitaties samengevat. Hierin is per project, naast wat algemene informatie, het financiële resultaat en het gewogen risicobedrag opgenomen. Om de grondexploitaties te kunnen vergelijken en de geprognosticeerde resultaten te kunnen optellen zijn de resultaten contant gemaakt naar 1 januari 2017. Voor de risicoanalyse worden jaarlijks, aan de hand van de RISMAN-methode, de verschillende van toepassing zijnde risico's benoemd, gekwalificeerd en gekwantificeerd. Vervolgens wordt een gewogen risicobedrag berekend met een zekerheidspercentage van 90%. Dit houdt in dat het voor 90% zeker is dat het genoemde bedrag voldoende is om de risico's af te dekken. In het weerstandsvermogen van de gemeente wordt met dit risicobedrag rekening gehouden.

Daarna wordt per grondexploitatie kort het toegepaste grondbeleid beschreven, met een toelichting op het verwachte financiële resultaat.

Tabel 1 Projectoverzicht (peildatum 1-1-2017)			
Bedragen x € 1.000.000,-			

	De Volgerlanden	Ambachtse zoom Fase 1	Ambachtse zoom Fase 1a
Verwachting afronding project	2027	2027	2028
Totale plangebied (ha)	210 ha	22,2 ha	0,7 ha
Areaal nog aan te kopen grond	1,2 ha	2 ha	0
Areaal uitgeefbaar		15,6 ha	0,7
Areaal nog te verkopen grond	27 ha	15,6 ha	0,7 ha
Gerealiseerde kosten	€ 292,7	€ 13,8	€ 0,3
Gerealiseerde baten	€ 219,5	€ 0,6	€ -
Boekwaarde	€ 73,2	€ 13,2	€ 0,3
Nog te realiseren baten -/- kosten	€ 67,4	€ 17,6	€ 1,0
Resultaat op eindwaarde	€ -5,8	€ 4,4	€ 0,7
Resultaat op netto contante waarde	€ -4,6	€ 3,5	€ 0,5
Risico's	€ 4,1	€ 1,7	€ 0,03

De Volgerlanden

Beleidskader

De gemeente heeft sinds het begin van het project actief grondbeleid gevoerd in het realiseren van woningbouwlocatie de Volgerlanden. De gemeente wilde alle gronden in eigendom verkrijgen om de regio te houden. Veelal werden gronden van particulieren aangekocht en overige benodigde gronden die in bezit waren van projectontwikkelaars werden met bouwclaimovereenkomsten bij het gemeentelijke eigendom betrokken.

De verwervingen in het gebied De Volgerlanden-West zijn afgerond. In het gebied De Volgerlanden-Oost is nog niet alle grond in volledig eigendom van de gemeente. Circa 1,2 hectare is in bezit van private partijen en ook zijn nog enkele gemeentelijke gronden vervat in pachtovereenkomsten. Gezien de planning van de woningbouw in De Volgerlanden en de tijd die het kost om de gronden bouwrijp te maken wordt getracht deze laatste verwervingen en pachtontbindingen op korte termijn te realiseren.

Op 3 juli 2017 heeft de gemeenteraad ingestemd met het verzoek aan De Kroon tot onteigening van de gronden.

Financieel kader

De grondexploitatie vormt het financieel kader van het project De Volgerlanden. Dit kader wordt jaarlijks opnieuw vastgesteld en geactualiseerd. Op 1 juni 2017 heeft de raad van de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht de geactualiseerde grondexploitatie De Volgerlanden 2017 vastgesteld.

In de gemaakte afspraken met de gemeente Zwijndrecht is opgenomen dat van het eventuele exploitatietekort tot € 20 miljoen beide partijen ieder de helft voor zijn rekening nemen. Het bedrag dat boven de € 20 miljoen uitkomt, komt voor 2/3 deel voor rekening van Hendrik-Ido-Ambacht en 1/3 deel voor rekening van Zwijndrecht.

Bedrijventerrein Ambachtsezoom Fase 1

Beleidskader

Bij bedrijventerrein Ambachtsezoom wordt actief grondbeleid toegepast. Sinds 1 januari 2013 richt de planvorming van Ambachtsezoom zich alleen op het westelijke gedeelte van het bedrijventerrein (fase 1 en fase 1a).

Op de gronden binnen het plangebied Ambachtsezoom Fase 1 die niet in eigendom van de gemeente zijn is de Wvg gevestigd. Hiermee wordt de gemeente als eerste in gelegenheid gesteld de grond te verwerven als de grondeigenaar niet tot zelfrealisatie overgaat (of niet in staat blijkt te zijn). Als deze grondeigenaren niet tot zelfrealisatie overgaan en de gemeente er minnelijk niet in slaagt de gronden te verwerven, kan het onteigeningsinstrument ingezet worden.

Financieel kader

De geactualiseerde grondexploitatie Ambachtsezoom Fase 1, welke het financiële kader van de betreffende fase van het project vormt, is vastgesteld in de raadsvergadering van 3 juli 2017.

Bedrijventerrein Ambachtsezoom Fase 1a

Beleidskader

Ook voor Ambachtsezoom Fase 1a geldt dat er actief grondbeleid toegepast wordt.

Financieel kader

De geactualiseerde grondexploitatie Ambachtsezoom Fase 1a geldt als het financiële kader van de betreffende fase van het project en is vastgesteld in de raadsvergadering van 3 juli 2017. Deze grondexploitatie beperkt zich tot de gronden waar in het bestemmingsplan een directe bestemming 'Bedrijventerrein', met nadere aanduiding 'verkooppunt motorbrandstoffen' is opgenomen.

Centrumgebied

Het college heeft besloten om de planologische procedure van het ontwerpbestemmingsplan (dat voorziet in het bijbouwen van circa 5.500 m² bij De Schoof en het aanbrengen van een 'knip' in de Graaf Willemlaan) stop te zetten. De grondexploitatie centrumgebied is daarom in 2017 afgesloten. Na de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2018 zal een nieuwe detailhandelsstructuurvisie worden opgesteld en nieuwe planvorming plaatsvinden.

Tussentijdse winstneming

Tussentijdse winstneming geldt vooral bij grote projecten die diverse jaren duren. Voorwaarde is dat het project is onderverdeeld in duidelijk herkenbare delen en dat jaarlijks per deel een geformaliseerde herziene kostprijscalculatie wordt gemaakt in relatie tot de werkelijke ontwikkelingen en cijfers. Tussentijdse winstneming is dan mogelijk als een deelproject is afgesloten, de winst op dat deelproject is gerealiseerd en geen verlies wordt verwacht op andere deelprojecten tenzij daarvoor voldoende verliesvoorzieningen zijn getroffen. Hieronder zijn regels opgenomen over hoe wordt omgegaan met (tussentijdse) winstneming:

1. Tussentijdse winstneming kan alleen plaatsvinden indien:
  - a. er geen belangrijke onzekerheid over de totale omvang van het project is;
  - b. er geen belangrijke onzekerheden bestaan over de ontvangst van de overeengekomen bedragen;
  - c. de nog te maken kosten en de mate van de projectvoortgang op verantwoorde wijze kunnen worden bepaald;
  - d. de vergelijking van werkelijke kosten met de voorcalculatie per fase van het project mogelijk is;
  - e. er minimaal één keer per jaar van het grondcomplex een herziene kostprijsopzet wordt vastgesteld.
2. Wanneer er wordt voldaan aan de voorwaarden voor tussentijdse winstneming wordt de zogenaamde procentagemethode toegepast.
3. In alle andere gevallen kan de winst pas worden verantwoord in het boekjaar waarin het grondcomplex financieel wordt afgewikkeld.

Bij winstneming gelden in algemene zin de volgende uitgangspunten: de winst wordt naar rato van gerealiseerde kosten (en opbrengsten) genomen. Dus indien 50% van de kosten is gerealiseerd en 50% van de grond is verkocht, dan is de winstrealisatie $50\% \times 50\% = 25\%$. Zowel de realisatie van de kosten als de realisatie van de opbrengsten zijn bepalend in de bepaling van de omvang van de winstrealisatie.

Voor de grex Dr Volgerlanden geldt een bijzondere situatie omdat deze grex samen met Zwijndrecht wordt uitgevoerd in gezamenlijk winst en risico. Daarom wordt bij de Volgerlanden in zo'n situatie een extra risico afweging gemaakt in relatie tot de omvang van het project.

M.b.t. de grex Ambachtsezoom worden de allereerste gronduitgiften pas in 2018 voorzien.

Reserve en Risico

De aard van de activiteiten binnen het totaal van de exploitaties maakt het noodzakelijk ter afdekking van de algemene risico's een algemene reserve grondbedrijf aan te houden. Deze reserve wordt opgebouwd uit de eindresultaten van alle afgesloten grondexploitaties plus alle tussentijdse winst- en verliesnemingen. Het nemen van winst zal geschieden overeenkomstig de eerder beschreven methodiek van (tussentijdse) winstneming. Indien er bij het opstellen dan wel het actualiseren van een kostprijscalculatie blijkt dat er een verlies op een complex ontstaat, wordt hiervoor een voorziening getroffen ten laste van de Algemene reserve grondbedrijf. De Algemene reserve grondbedrijf dient op voldoende niveau te zijn om de benoemde risico's te kunnen opvangen en dient een minimum niveau te hebben afhankelijk van het risicoprofiel. Zodra het saldo van de reserve zich onder het minimum niveau bevindt, moet dit worden aangevuld vanuit de Algemene (concem)reserve. De Algemene reserve grondbedrijf kent geen maximum niveau.

Uit onderstaande tabel valt op te maken dat, rekening houdend met het verwachte resultaat van de grondexploitaties en de ingeschatte risico's, de algemene reserve grondbedrijf voldoende gevuld is.

Tabel 2 Overzicht resultaat en risico's		
Resultaat grondbedrijf (Netto Contante Waarde)*	€ 1,7 mln	Positief
Totale risico's*	€ 3,8 mln	
Algemene reserve grondbedrijf	€ 5,0 mln	
Voorzien verlies De Volgerlanden (Eindwaarde)	€ 2,9 mln	

*In deze cijfers is voor De Volgerlanden alleen rekening gehouden met deel van Hendrik-Ido-Ambacht

6. Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn die partijen waarmee de gemeente een bestuurlijke relatie heeft én waarin zij een financieel belang heeft. Een verbonden partij levert daarmee een bijdrage aan de realisatie van maatschappelijke doelen van de gemeente. Partijen waaraan een significant (financieel) risico kleeft, worden ook verwerkt in de paragraaf ‘Weerstandsvermogen’.

BBV

In de nieuwe BBV is opgenomen dat voortaan een onderverdeling wordt gemaakt naar:

- gemeenschappelijke regelingen;
- vennootschappen en coöperaties;
- stichtingen en verenigingen, en;
- overige verbonden partijen.

In dit hoofdstuk gaan we in op de doelstellingen, taken en financiële aspecten van de gemeenschappelijke regelingen waarin de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht participeert. Bij een vennootschap en coöperatie participeert de gemeente in het risicodragend vermogen van een privaatrechtelijke rechtspersoon als aandeelhouder van de betreffende NV of BV.

Hieronder wordt een opsomming gegeven van dergelijke samenwerkingsverbanden.

<i>Gemeenschappelijke regelingen</i>	<i>Vennootschappen en coöperaties</i>
<ul style="list-style-type: none"> • GR Drechtsteden • GR Dienst Gezondheid & Jeugd • GR Veiligheidsregio • GR Omgevingsdienst • GR Drechtwerk • GR Natuur en recreatieschap IJsselmonde • GR Koepelschap Buitenstedelijk groen • GR Openbare Verlichting GR Gevudo 	<ul style="list-style-type: none"> • ROM-D • Oasen (NV) • Eneco Holding (NV) • BNG (NV)

De stichtingen en verenigingen en overige verbonden partijen zijn bij ons niet aan de orde.

<i>Verbonden partijen (x € 1.000)</i>	Relatie f aandee l HIA	Bijdrage HIA begroting 2018	Omzet begroting 2018	Eigen vermogen	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Vreemd vermogen

				1-1-2016	31-12-2016	1-1-2016	31-12-2016
GR Drechtsteden	5,22%						
Bureau Drechtsteden en staf	10,64%						
Griffie	11,02%						
Sociale Dienst Drechtsteden	4,76%						
minus rijksdoeluitkering SDD	4,64%	-4.255	-91.779				
Service Centrum Drechtsteden	6,94%	1.743	26.541				
Gemeentebelasting en Drechtsteden	10,34%	507	5.375				
Onderzoekcentrum Drechtsteden	11,00%	77	700				
Totaal GRD	5,23%	13.705	262.103	6.183	5.468	85.251	60.736
GR Dienst Gezondheid & Jeugd (zonder SAV)	5,47%	6.281	114.181	4.694	30.032	47.044	
DG&J	6,11%	1.149	18.815				
Serviceorganisatie Jeugd	4,83%	4.774	95.366				

GR Veiligheidsregio (incl. boxen)	4,06%	1.603	39.463	6.083	7.288	68.693	66.887
GR Omgevingsdienst	2,00%	401	20.833	1.805	3.125	6.085	4.906
Drechtwerk	3,44%	222	45.815	2.850	1.224	39.879	32.212
GR Natuur en recreatieschap IJsselmonde	8,38%	201	2.396	4.191	3.970	2.271	2.314
GR Koepelschap Buitenstedelijk groen (opgeheven per 2018)	n.v.t.						
GR Openbare Verlichting	11,91 %	53	445	140**	166**	60**	86**
GR Gevudo (aandeel gar.kap. 7,8 mln)	7,34%	74	1.009	62	30	503	529
<i>Vennootschappen</i>							
ROM-D Holding NV	2,40%			3.764	4.154	4.552	2.154
ROM-D Capital BV				17.037	18.788	4.585	3.160
ROM-D Beheer NV				29	38	317	405
ROM-D Capital beheer BV				46	49	2	3

ROM-D KILL III CV	1,30%			6.838	6.960	10.389	12.394
ROM-D Projecten CV				2.585	3.007	3.916	2.876
Oasen (NV)	2,81%			94	97	144	153
Eneco Holding (NV)	0,50%			6.478.00 0	3.121.00 0	3.280.000	1.952.000
BNG (NV)	0,05%			4.163.00 0	4.486.00 0	145.348.00 0	149.514.00 0

A. Gemeenschappelijke regelingen

Een groot deel van de gemeentelijke middelen wordt via verbonden partijen ingezet voor realisatie van doelen, uitvoering van processen en ondersteuning van de bedrijfsvoering. Vanwege de vaak aanmerkelijke bestuurlijke, beleidsmatige en financiële belangen is inzicht in en effectieve sturing op deze verbonden partijen noodzakelijk.

GR Drechtsteden

De gemeenten in de Drechtsteden zijn gezamenlijk een netwerkstad en netwerkorganisatie op een aantal beleidsterreinen. Inhoudelijke samenwerking, afstemming en voorbereiding van beleid binnen de Drechtsteden vindt plaats op de beleidsterreinen Fysiek, Sociaal en Bestuur. Al een aantal jaren werken de Drechtsteden samen in gezamenlijke uitvoeringsorganisaties: Sociale Dienst Drechtsteden, Servicecentrum Drechtsteden, Gemeentebelastingen Drechtsteden, Onderzoekcentrum Drechtsteden, en de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden (ROM-D) als onderdelen van de Gemeenschappelijke Regeling Drechtsteden.

Met die samenwerking zetten de gemeenten in op optimale dienstverlening aan de inwoners, organisatorische en financiële verbeteringen en presentatie van ‘De Drechtsteden’ naar buiten als economisch krachtige, goed bereikbare en leefbare regio. Zij doen dit elk met behoud van de eigen karakteristieke kenmerken. Daarnaast werken besturen en organisaties van de Drechtstedengemeenten ook samen met partijen in de regio, zoals het regionale bedrijfsleven, woningbouwcorporaties, het onderwijs, de gezondheidszorg, welzijnsorganisaties en culturele instellingen. Participeren in de samenwerking biedt de gemeenten kansen en vernieuwingen voor de regio en daarmee ook voor de inwoners. De diversiteit aan beleidsterreinen en uitvoeringstaken waarop in Drechtstedenverband wordt samengewerkt, is vanzelfsprekend merkbaar in de programma’s in onze gemeentelijke begroting.

Naam verbonden partij	GR Drechtsteden
Vestigingsplaats	Dordrecht
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Doel (openbaar belang dat wordt behartigd)	<p>Draagvlak te creëren voor een evenwichtige ontwikkeling van het gebied. Om deze doelstelling te realiseren en met inachtneming van de autonomie van de deelnemende gemeenten, behartigt Drechtsteden de gemeenschappelijke regionale belangen op de volgende terreinen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Economie en bereikbaarheid (economie, grondzaken, bereikbaarheid, recreatie en toerisme) • Fysiek (volkshuisvesting, wonen, ruimtelijke ontwikkeling en ruimtelijk beheer, milieu, water, groen, publieke infrastructuur, economie, grondzaken, bereikbaarheid, recreatie en toerisme) • Sociaal (sociale zekerheid en –ontwikkeling, onderwijs en kennisinfrastructuur, sport en cultuur) • Bestuurlijke ontwikkeling en grotestedenbeleid • Staf- en ondersteunende diensten en de bedrijfsvoering • Sociaal- geografisch onderzoek <p>Daarnaast heeft Drechtsteden als doelstelling zorg te dragen voor:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. de efficiënte en effectieve heffing en invordering van belastingen, voor de heffing en invordering waarvan de gemeenteraden van de gemeenten belastingverordeningen en de kwijtscheldingsregels hebben vastgelegd, elk voor zover het hun gebied betreft; 2. de uitvoering van de WOZ waaronder tevens wordt begrepen de administratie van vastgoedgegevens en het verstrekken van vastgoedgegevens aan de deelnemers en derden, elk voor zover het hun gebied betreft.

Risico's	<ul style="list-style-type: none"> • een lager BUIG-budget bijstand vanwege wijzigende Rijksbudgetten. Deze ontwikkelingen zijn zeer moeilijk in te schatten. • WMO Begeleiding: stijgende uitgaven voor individuele begeleiding en dagbesteding • zaak- en archief Systeem leidt mogelijk tot hogere beheerlasten • de invlechting van de gemeente Hardinxveld-Giessendam geeft extra druk op de SCD organisatie.
Bestuurlijk belang/ zeggenschap gemeente	Vertegenwoordiging in het Drechtstedenbestuur (collegelid), Drechttraad (raadsleden fracties) en diverse portefeuillehoudersoverleggen (portefeuillehouders).
Toekomstperspectief en ontwikkelingen	<p>Het Drechtstedenbestuur heeft in juni 2017 de Groeiagenda 2030 gepresenteerd. Deze ambitie is de basis voor een uitvoeringsprogramma. Het is een gezamenlijk programma, waarin regio, gemeenten, bedrijven en instellingen ieder vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid betrokken is. De provincie heeft bereidheid uitgesproken investeringsgeld vrij te maken voor onze regio. In 2018 zal de uitwerking verder gestalte krijgen en zullen wij daar een bijdrage aan leveren met Ambachtse projecten die de Groeiagenda dragen</p> <p>De gemeente Hardinxveld-Giessendam wordt op 1 januari 2018 deelnemer van de GRD. In de actualisering van de begroting 2018 zullen de financiële consequenties van de toetreding worden opgenomen.</p>
Sturingsarrangement gekoppeld aan risicoprofiel	Sturingsarrangement 5 (risicoprofiel hoog)
Websites en documenten	www.drechtsteden.nl begroting 2017 en lokale zienswijze

GR Veiligheidsregio ZHZ

Onze gemeente maakt deel uit van de veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid. De gemeenschappelijke regeling VRZHZ is aangegaan met de gemeenten Alblasterdam, Binnenmaas, Cromstrijen, Dordrecht, Giessenlanden, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Korendijk, Leerdam, Molenwaard, Oud-Beijerland, Papendrecht, Sliedrecht, Strijen, Zederik en Zwijndrecht.

In de veiligheidsregio zijn de brandweertaak en de taken op het terrein van de GHOR (Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen) en Crisisbeheersing en Rampenbestrijding ondergebracht.

Naam verbonden partij	GR Veiligheidsregio ZHZ
Vestigingsplaats	Dordrecht
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Doel (openbaar belang dat wordt behartigd)	De regeling is opgericht ter uitvoering van de Wet veiligheidsregio's en stelt zich ten doel te allen tijde een gezamenlijke effectieve en efficiënt georganiseerde slagkracht voor crisisbeheersing, rampenbestrijding, brandweezorg en geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen te kunnen leveren en een deskundig en betrouwbare veiligheidsadviseur te zijn.
Risico's	De GR VRZHZ geeft de volgende risico's op: <ul style="list-style-type: none"> • Samenvoeging meldkamers ZHZ en Rotterdam Rijnmond; • Opgelegde taakstellingen; • Voltooiing van de reorganisatie;
Bestuurlijk belang/zeggenschap gemeente	De burgemeester zit in het Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur van de Veiligheidsregio.
Toekomstperspectief en ontwikkelingen	De Veiligheidsregio heeft veel aandacht voor het afronding van de reorganisatie. Daarnaast ligt de focus op de bezuinigingsopgave die voor ligt om dit op een zo verantwoorde en efficiënte wijze vorm te geven. Dit vertaald zich in een nieuwe dynamisch risicoprofiel en operationele kaart.
Sturingsarrangement gekoppeld aan risicoprofiel	Arrangement: 4 (risico: gemiddeld/hoog)
Websites en documenten	www.vrzhz.nl

GR Omgevingsdienst

We participeren op Zuid-Holland Zuid-niveau in de GR Omgevingsdienst die voor ons de wettelijke milieu- en omgevingstaken uitvoert. De 17 gemeenten uit de regio Zuid-Holland Zuid zijn eigenaar, samen met de provincie Zuid-Holland.

Naam verbonden partij	GR Omgevingsdienst
Vestigingsplaats	Dordrecht
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Doel (openbaar belang dat wordt behartigd)	Uitvoeren van de wettelijke milieu- en omgevingstaken voor de 17 gemeenten van Zuid-Holland Zuid en een deel van de provincie Zuid-Holland.
Risico's	<ul style="list-style-type: none"> • Mate waarin de fluctuatie in omzet opgevangen kan worden door flexibele schil personeelsbestand; • Aansprakelijkheid voor adviezen; • Wijziging van de organisatiestructuur.
Bestuurlijk belang/ zeggenschap gemeente	Vertegenwoordiging in het Algemeen Bestuur (collegelid)
Toekomstperspectief en ontwikkelingen	De reorganisatie van OZHZ is in 2017 afgerond. Veel aandacht zal uitgaan naar het realiseren van een optimale organisatie. Daarnaast zal er met andere omgevingsdiensten nadrukkelijk afstemming zijn over het verschuiven en verdelen van taken, soms in opdracht van de provincie.
Sturingsarrangement gekoppeld aan risicoprofiel	Arrangement: 4 (risico: gemiddeld/hoog)
Websites en documenten	www.ozhz.nl

GR Dienst Gezondheid & Jeugd

De GR bestaat uit twee organisatie-onderdelen: Dienst Gezondheid & Jeugd (DG&J) en Serviceorganisatie Jeugd (SOJ). DG&J is verantwoordelijk voor het uitvoeren van taken op het gebied van publieke gezondheid, maatschappelijke zorg, leerplicht en voortijdig schoolverlaten. De dienst is ook verantwoordelijk voor de aansturing van de uitvoering van de integrale jeugdgezondheidszorg. De Regionale Ambulancevoorziening (RAV) is formeel een onderdeel van DG&J. Tweede onderdeel van de GR is de Serviceorganisatie Jeugd. Dit onderdeel is verantwoordelijk voor de sturing op jeugdhulp in Zuid-Holland Zuid. Dit doet de SOJ door contractmanagement, risicomanagement en budgetbeheersing, accountmanagement en informatievoorziening voor gemeenten.

Naam verbonden partij	GR Dienst Gezondheid & Jeugd
Vestigingsplaats	Dordrecht
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Doel (openbaar belang dat wordt behartigd)	De dienst Gezondheid & Jeugd bewaakt, beschermt en bevordert in opdracht van de 17 gemeenten in Zuid-Holland Zuid de activiteiten die gericht zijn op het verkleinen van sociaaleconomische gezondheidsverschillen en het vergroten van de ontwikkelingskansen van onze inwoners. De Serviceorganisatie Jeugd (SOJ) is per 1 januari 2015 een zelfstandig onderdeel van de GR Dienst Gezondheid en Jeugd. De Serviceorganisatie Jeugd zorgt namens de gemeente in ZHZ voor sturing op jeugdhulp.
Risico's	<p>Voor de Dienst Gezondheid & Jeugd (incl. RAV) worden de volgende risico's gemeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kostenstijging door de samenvoeging van de meldkamers van ZHZ en Regio Rijnmond. • Strakkere eisen van de inspectie aan de meldkamercentralisten uit de 'witte kolom'. • Uittreden van deelnemers aan de GR (Leerdam en Zederik). <p>De Serviceorganisatie Jeugd noemt als risico's:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De jeugdhulpvraag is groter dan het beschikbare budget Aanbieders continueren zorg te lang. Mate van afschaling wordt onvoldoende beoordeeld en toegepast. • Te hoog afgegeven beschikkingen en andere fouten in de beschikking
Bestuurlijk belang/ zeggenschap gemeente	Vertegenwoordiging in het Algemeen Bestuur (collegelid) en de Auditcommissie (collegelid).
Toekomstperspectief en ontwikkelingen	In 2015 is met het dekkingsplan de basis gelegd voor het herstellen van het vertrouwen in de Dienst Gezondheid en Jeugd. Het Meerjarenbeleidsplan geeft richting aan de inhoudelijke taakinvulling en ambities van de dienst. DG&J bereidt zich voor op de nieuwe wet Ambulancezorg. In dit kader wordt de Regionale Ambulance Voorziening ondergebracht in een coöperatie waaraan ook het Erasmus MC en het Albert Schweitzer Ziekenhuis deelnemen. Daarnaast werkt de RAV aan de samenvoeging van de meldkamers Rijnmond en Zuid-Holland Zuid, als eerste stap richting de landelijke meldkamer. De Serviceorganisatie Jeugd blijft geconfronteerd worden met een grote druk op de zorgmarkt. Enerzijds is dit het gevolg van de budgetreductie, anderzijds het gevolg van een groeiende zorgvraag. De Serviceorganisatie heeft opdracht gekregen een meerjarenperspectief 2018-2021 op te stellen met daarbij zo

	nodig een voorstel voor een begrotingswijziging voor 2018.
Sturingsarrangement gekoppeld aan risicoprofiel	Sturingsarrangement 5 (risicoprofiel hoog)
Websites en documenten	www.dienstgezondheidjeugd.nl www.jeugdzhz.nl Dekkingsplan + lokale zienswijze Primaire begroting 2017

Drechtwerk

De sociale werkvoorziening Drechtwerk laat mensen met een arbeidsbeperking zinvol en passend bij hun mogelijkheden deelnemen aan het arbeidsproces. De invoering van de Participatiewet heeft invloed op Drechtwerk, omdat hiermee de Wet sociale werkvoorziening niet meer bestaat waardoor er geen automatische instroom van SW'ers meer is bij Drechtwerk. In programma 1 is de stand van zaken rond dit proces beschreven.

Naam verbonden partij	Drechtwerk
Vestigingsplaats	Dordrecht
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Doel (openbaar belang dat wordt behartigd)	Drechtwerk is indertijd opgericht om voor de deelnemende gemeenten uitvoering te geven aan de Wet sociale werkvoorziening (Wsw). Per 1 januari 2015 is instroom in de Wsw niet meer mogelijk. De mensen die al werkzaam zijn bij Drechtwerk kunnen wel, tot zij met pensioen gaan, bij Drechtwerk blijven werken. Daarnaast richt Drechtwerk zich op een bredere doelgroep van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.
Risico's	<ul style="list-style-type: none"> • Hoogte van de Rijkssubsidie SW De subsidie is de belangrijkste inkomstenbron van Drechtwerk. Het ministerie bepaalt de hoogte van de subsidie per medewerker. Wijziging in de bekostigingssystematiek heeft gevolgen voor de omvang van de subsidie SW. • Onvoldoende uitstroom van de SW-doelgroep Voor de verdeling van de subsidiegelden houdt het rijk rekening met de verwachte daling van de SW-doelgroep geprognosticeerd. Voor Drechtwerk komt dit neer op ongeveer 8 à 9 procent jaar op jaar. Het niet realiseren van

	<p>deze uitstroom leidt tot tekorten op de salarisbetalingen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Risico's transitie De ingezette transitiebeweging brengt financiële risico's met zich mee. Om deze risico's af te vangen is een reserve gevormd. In de loop van 2018 moet blijken in hoeverre deze reserve toereikend is.
Bestuurlijk belang/ zeggenschap gemeente	Opdrachtgeversrol: via bestuurlijke vertegenwoordiging in de GR Drechtsteden Eigenaarsrol: wethouder financiën in het Algemeen Bestuur
Toekomstperspectief en ontwikkelingen	De strategie van gedeeltelijke afbouw, samenwerking met en (gedeeltelijke) verkoop aan marktpartijen van de BV's van Drechtwerk is eind 2016 grotendeels afgerond. Het AB heeft medio 2017 besloten deze strategie te herijken, binnen de uitgangspunten die de Drechtraad eind 2014 heeft vastgesteld. Gerelateerd aan dit besluit zijn de onderzoekstrajecten voor de verzelfstandiging van DrechtstedenActief en DrechtwerkGroen gestaakt. Ook blijven de resterende aandelen van FrisFacilitair in eigendom. De directie van Drechtwerk werkt de herijking van de strategie uit en zal hiervoor eind 2017 rapporteren aan het AB. Dan is er mogelijk ook meer inzicht in de effecten op de activiteiten in 2018 en de bedrijfsresultaten van Drechtwerk.
Sturingsarrangement gekoppeld aan risicoprofiel	Arrangement 3: gemiddeld
Websites en documenten	www.drechtwerk.nl Primaire begroting 2017 en zienswijze

Koepelschap Buitenstedelijk Groen en Natuur- en Recreatieschap IJsselmonde

Doel van het Koepelschap is een evenwichtige ontwikkeling en instandhouding van het buitenstedelijk groen als geheel en in verhouding tot zijn omgeving. Het Natuur- en Recreatieschap IJsselmonde behartigt de bovenlokale belangen van openluchtrecreatie op het eiland IJsselmonde.

Naam verbonden partij	Koepelschap Buitenstedelijk Groen
Vestigingsplaats	Schiedam
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Doel (openbaar belang)	Het Koepelschap heeft tot doel op basis van Rijks-, provinciaal en regionaal

dat wordt behartigd)	beleid in onderlinge samenhang een evenwichtige ontwikkeling en instandhouding van het buitenstedelijk groen als geheel in het gebied behorend tot de gemeenten Albrandswaard, Barendrecht, Bernisse, Brielle, Capelle aan den IJssel, Hendrik-Ido-Ambacht, Hellevoetsluis, Krimpen aan den IJssel, Maassluis, Nederlek, Ridderkerk, Rotterdam, Schiedam, Spijkenisse, Vlaardingen, Westvoorne en Zwijndrecht in de directe omgeving daarvan te bevorderen.
Risico's	<ul style="list-style-type: none"> -
Bestuurlijk belang/ zeggenschap gemeente	Een wethouder is lid van het Algemeen Bestuur.
Toekomstperspectief en ontwikkelingen	Het Koepelschap is opgeheven per 31/12/2017. Dit proces loop parallel met een gewijzigde organisatievorm van de recreatieschappen in de provincie Zuid-Holland. De vereffening van het vermogen gebeurt op basis van de jaarrekening 2017. De verwachting is dat de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht daaruit € 1.000 zal ontvangen.
Sturingsarrangement gekoppeld aan risicoprofiel	Sturingsarrangement 2 (risicoprofiel laag/gemiddeld)

Naam verbonden partij	Natuur- en Recreatieschap IJsselmonde
Vestigingsplaats	Rotterdam
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Doel (openbaar belang dat wordt behartigd)	Het Natuur- en Recreatieschap heeft tot doel de natuur- en recreatieschapsgebieden in of in de directe nabijheid van de gemeenten Albrandswaard, Barendrecht, Bernisse, Brielle, Capelle aan den IJssel, Hendrik-Ido-Ambacht, Hellevoetsluis, Krimpen aan den IJssel, Maassluis, Nederlek, Ridderkerk, Rotterdam, Schiedam, Spijkenisse, Vlaardingen, Westvoorne en Zwijndrecht efficiënt en effectief te beheren.
Risico's	<ul style="list-style-type: none"> Het uittreden van de provincie, de gemeente Rotterdam en wellicht meerdere gemeenten.
Bestuurlijk belang/ zeggenschap gemeente	Wethouder RO is lid van het dagelijks en algemeen bestuur van het NRIJ. Een raadslid is lid van het Algemeen Bestuur van het NRIJ.

Toekomstperspectief en ontwikkelingen	<p>De provincie heeft besloten haar deelname in het NRIJ per 1/1/2017 te beëindigen. Ook de gemeente Rotterdam heeft besloten per 1/1/18 uit te treden. Op verzoek van het recreatieschap heeft de provincie haar uittreden opgeschort tot 1/1/2018, zodat het NRIJ zich gedegen kan voorbereiden op haar toekomst. Er zijn overeenkomsten gesloten tussen het schap en de provincie en het schap en de gemeente Rotterdam over de uittreedvoorwaarden.</p> <p>Wanneer de gemeenschappelijke regeling zal blijven voortbestaan, met vijf of minder deelnemers (Barendrecht, Albrandswaard, Ridderkerk, Zwijndrecht en Hendrik-Ido-Ambacht), zal duidelijk moeten worden op welke wijze dit gaat gebeuren.</p>
Sturingsarrangement gekoppeld aan risicoprofiel	Sturingsarrangement 2 (risicoprofiel laag/gemiddeld)
Website en documenten	www.recreatiegebied-ijsselmonde.nl

GR Gemeenschappelijke Vuilverwerking Dordrecht en omstreken (Gevudo)

Gevudo bezit 20 % van de aandelen van NV Huisvuilcentrale Noord-Holland, HVC te Alkmaar en behartigt en coördineert de belangen van de deelnemende gemeenten richting HVC. De GR Gevudo is aangegaan door de gemeenten Alblasterdam, Binnenmaas, Dordrecht, Giessenlanden, Gorinchem, Graafstroom, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Leerdam, Liesveld, Nieuw-Lekkerland, Papendrecht, Sliedrecht, Strijen, Zederik en Zwijndrecht. Waar de regeling in het verleden daadwerkelijk actief was in het verzamelen en verwerken van huishoudelijk afval, wordt het doel nu feitelijk uitsluitend verwezenlijkt door het verwerven, beheren en vervreemden van aandelen in het kapitaal van de N.V. Huisvuilcentrale Noord-Holland (HVC) en het partij zijn bij overeenkomsten tussen aandeelhouders van HVC. De GR Gevudo staat naar rato van haar deelname in HVC garant voor het nakomen van de verplichtingen die HVC aangaat met betrekking tot de financiering van verbrandingsinstallaties. Hiervoor wordt een garantstellingprovisie ontvangen. De verdeelsleutel is het gemiddelde tonnage aangeleverd afval over de laatste vijf jaar. Per 1 juni 2015 is de GR Gevudo gewijzigd zodat de GR Gevudo aansluit bij haar huidige taak, namelijk aandeelhouder zijn van HVC en als doorgeefluik van de garantstellingsprovisie naar deelnemende gemeenten. De GR Gevudo is ook aangepast om te voldoen aan de nieuwe Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr).

Naam verbonden partij	GEVUDO
Vestigingsplaats	Dordrecht

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Doel (openbaar belang dat wordt behartigd)	Behartigen van de belangen van de deelnemers op het gebied van het op milieu hygiënisch verantwoorde wijze verwerken van huishoudelijke afvalstoffen afkomstig van de Drechtsteden, Alblasserwaard en Vijfheerenlanden en de Hoeksche Waard.
Onzekerheden	<ul style="list-style-type: none"> De eventuele tekorten van HVC Alkmaar worden via de gemeenschappelijke regeling Gevudo omgeslagen naar de aandeelhouders.
Bestuurlijk belang/zeggenschap gemeente	Vertegenwoordiging in het algemeen bestuur (collegelid).
Toekomstperspectief en ontwikkelingen	HVC is financieel robuust, ook op de middellange termijn, en de bedrijfsvoering van HVC is adequaat, uitgaande van de kapitalisering/financiering met gegarandeerde leningen. Als Hendrik-Ido-Ambacht staan wij garant voor € 7,9 miljoen echter zolang de verbrandingsinstallaties voldoende aanbod van onder andere de gemeentelijke klanten en waterschappen behouden, is het risico minimaal. HVC is zich hier bewust van en importeert bijvoorbeeld momenteel afval uit Groot Brittannië om de verbrandingsinstallaties zo efficiënt mogelijk te laten draaien en zo de risico's voor de gemeenten zo klein mogelijk te houden. Sinds 2014 is een nieuwe dienstverleningsovereenkomst met HVC van kracht, alsmede voor de gemeente Dordrecht, gemeente Alblasserdam, gemeente Papendrecht en gemeente Zwijndrecht.
Sturingsarrangement gekoppeld aan risicoprofiel	De GR Gevudo heeft een risicoprofiel 1 (laag risico op financieel en bestuurlijk gebied) en daarmee sturingsarrangement 1.

Bureau Openbare Verlichting

Naam verbonden partij	
Vestigingsplaats	Hardinxveld-Giessendam
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Doel (openbaar belang)	Giessenlanden, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Leerdam, Molenwaard, Papendrecht, Krimpenerwaard, Vianen en Zederik

dat wordt behartigd)	hebben zich verenigd in de Gemeenschappelijke Regeling Bureau Openbare Verlichting (Bureau OVL). Kerntaak van deze organisatie is het uitvoeren van het beheer van de openbare verlichting en de centrale aansturing en bewaking op de uitvoering van de onderhoudswerkzaamheden hieraan. Bureau OVL fungeert op dit terrein ook als het kenniscentrum voor de deelnemers en voert in opdracht projecten voor de gemeenten uit.
Onzekerheden	<ul style="list-style-type: none"> • Er worden geen risico's genoemd.
Bestuurlijk belang/ zeggenschap gemeente	Vertegenwoordiging in het bestuur (collegelid).
Toekomstperspectief en ontwikkelingen	Bureau OVL neemt deel aan landelijke overleggen van het InterGemeentelijk-overleg Openbare Verlichting (IGOV) welke met ingang van 1 januari 2016 is ondergebracht in de stichting OVLNL.nl. Bureau OVL is van daaruit vertegenwoordiger namens de kleine en middelgrote gemeenten in het landelijk overleg van NetbeheerNederland.
Sturingsarrangement gekoppeld aan risicoprofiel	Arrangement 1: Laag

ROM-D

De ROM-D, de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden, is in 1999 opgericht om als uitvoeringsorganisatie de regionale economie in de Drechtsteden te versterken. In dat kader heeft zij ook als taak bedrijventerreinen te ontwikkelen en te herstructuren/revitaliseren. Daarnaast heeft de ROM-D tot taak bredere regionale economische ontwikkelingen te initiëren en grootschalige woningbouwlocaties te (her)ontwikkelen.

Naam deelneming	Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden (ROM-D)
Vestigingsplaats	Dordrecht
Rechtsvorm	De structuren na invoering van de doorontwikkeling: <ol style="list-style-type: none"> 1. ROM-D Holding N.V. 2. ROM-D Beheer N.V. 3. ROM-D Capital B.V.

	4. ROM-D C.V.
Doel (openbaar belang dat wordt behartigd)	Het versterken van de economische ontwikkeling van de Drechtsteden.
Financieel belang van de gemeente	Kapitaaldeelname met stemrechten via volmacht aan het Drechtstedenbestuur. ROM-D Dordtse Kil III CV: Commanditair kapitaal: 140.989 (1,3%) ROM-D Holding NV: Kapitaal: 109.216 (2,4%)
Bestuurlijk belang/zeggenschap gemeente	Bestuurlijk: Drechtstedenbestuur heeft zitting in de Holding N.V., met gemeentelijke volmacht
Toekomstperspectief en ontwikkelingen	In de Algemene Vereniging van Aandeelhouders is in het najaar van 2017 een statutenwijziging en nieuwe werkwijze ROM-D vastgesteld. De kern is een proactieve en goed functionerende ROM-D die veel meer vraaggestuurd werkt. De besluitvorming wordt daarbij gedelegeerd en sturing vindt plaats op basis van een acquisitie-jaarplan.
Sturingsarrangement gekoppeld aan risicoprofiel	Sturingsarrangement 3 (risicoprofiel gemiddeld)

Eneco

Naam deelneming	Eneco Holding N.V.
Vestigingsplaats	Rotterdam
Rechtsvorm	NV
Doel (openbaar belang dat wordt behartigd)	Waarborg energievoorziening

Financieel belang van de gemeente	Aantal aandelen: 22.495 (0,5%). In 2016 is € 443.602 aan dividend ontvangen over 2015.
Bestuurlijk belang/ zeggenschap gemeente	Als aandeelhouder
Toekomstperspectief en ontwikkelingen	Per 31 jan. 2017 is de Eneco Holding formeel gesplitst. Dit maakt ons als gemeenten (53) per die datum aandeelhouder in het netwerkbedrijf Stedin Holding NV en energiebedrijf Eneco Groep NV. Vooralsnog wordt verwacht dat dit geen invloed heeft op het dividend. Nu de splitsing is afgerond ligt het voor de hand om de publiek belang afweging in beide nieuwe ondernemingen, met elk een eigen risico profiel, opnieuw te maken. Soms ligt hier een motie vanuit een raad aan ten grondslag, zoals in de gemeente Rotterdam. Het gaat hierbij om het opnieuw iken van de eigen publieke en financiële belangen. Hierin is elke gemeente op grond van de wet autonoom. Dit betekent dat gemeenten in staat moeten worden gesteld een eigen afweging te maken ten aanzien van het publiek belang en afhankelijk van deze afweging hun voornemen uitspreken over een eventuele verkoop.

Oasen

Het doel van deze deelneming is het borgen van publieke belangen met betrekking tot drinkwater.

Naam deelneming	Oasen Zuid-Holland
Vestigingsplaats	Gouda
Rechtsvorm	NV
Doel (openbaar belang dat wordt behartigd)	Drinkwater verzorging inwoners Hendrik-Ido-Ambacht
Financieel belang van de gemeente	21 van de 748 uitgegeven aandelen (3%). In 2016 is geen dividend over 2015 ontvangen.
Bestuurlijk belang/ zeggenschap gemeente	Als aandeelhouder
Toekomstperspectief en	-

ontwikkelingen	

BNG

De gemeente heeft een financieel belang in de Bank Nederlandse Gemeenten.

Naam deelneming	Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	NV
Doel (openbaar belang dat wordt behartigd)	De Bank Nederlandse Gemeenten, opgericht in 1914, is een bank van en voor de overheid. De bank biedt financiële diensten aan, zoals kredietverlening, betalingsverkeer en advisering. De BNG heeft de hoogste rating voor kredietwaardigheid (triple A).
Financieel belang van de gemeente	De gemeente heeft 25.818 aandelen (0.05%) in haar bezit. In 2016 is aan dividend € 26.334 ontvangen over 2015.
Bestuurlijk belang/zeggenschap gemeente	Als aandeelhouder neemt de gemeente deel aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders
Toekomstperspectief en ontwikkelingen	In de miljoenennota 2017 wordt door Kremers gerept over een mogelijke omvorming van BNG Bank, de NWB Bank en FMO (een bank voor ontwikkelingshulp) tot één financieringsinstelling.

7. Bedrijfsvoering

Wij stellen in het verkiezingsjaar aan de hand van een nieuw collegewerkprogramma een strategische nota bedrijfsvoering op voor de periode 2018-2022. De notitie, een vervolg op de nota #Bewegen, heeft als doel meerjarige kaders neer te zetten voor de bedrijfsvoering van onze organisatie. De kaders met bijbehorende instrumenten moeten in een dynamische, complexe omgeving blijven zorgen voor een wendbare organisatie. Digitaal, transparant, duurzaam en lokaal acteren in een wereldwijde omgeving zijn hierbij kernthema's. Zo moeten en willen we voortdurend inspelen op ontwikkelingen en trends. De rol van de overheid ontwikkelt zich naar verbinder van maatschappelijke initiatieven en dienstverlener. De digitalisering gaat het werk van een gemeente wezenlijk veranderen. Inzet van data biedt kansen voor een nog betere dienstverlening naar de inwoners. De technische mogelijkheden zijn vaak al bedacht, maar het benutten van deze mogelijkheden is een opgave van mens en organisatie.

Personeel en Organisatie

In een wendbare organisatie denken we continue na over de manier(en) waarop we het werk organiseren. Dit kan per onderwerp verschillen. Teams werken over afdelingen heen en in steeds wisselende samenstellingen. Dit betekent dat we nog meer inzetten op het gebruik van elkaars talenten. Hierbij past een cultuur, waarin ruimte is voor leren, innoveren en verbeteren. Specialisme vliegen we in op juiste moment. Soms hebben we het "in huis", vinden we het bij inwoners of extern, bijv. in ons regionale netwerk. De ontwikkeling van medewerkers is van essentieel belang. We investeren in rolbewustzijn, vaardigheden, vakmanschap, houding en gedrag en persoonlijk leiderschap. Ook het bevorderen van instroom van hoogopgeleide generalisten en de jonge(re) generatie staat hoog op de agenda. Dit doen we bij nieuwe vacatures, door inzet van trainee- en stageprogramma's en het zelf opleiden van medewerkers voor bepaalde taken. In het kader van veilig, gezond en vitaal werken geven we extra aandacht aan de psychosociale werkbelasting en de invloed van de digitalisering op de arbeidsomstandigheden. We stimuleren vitaal werken onder andere door vitaliteitsprogramma's, workshops, coaching en aanbod van bedrijfsfitness. Op 1 januari 2020 wordt de Wet normalisering rechtspositie voor ambtenaren van kracht. Het private arbeidsrecht wordt dan van toepassing. In 2018 zijn we voornamelijk bezig met voorbereidingen. Zo moeten we onze geldende rechtspositieregelingen en beleidsregels gaan vergelijken met een nieuw af te sluiten gemeentelijke cao. Dit doen we in nauwe samenwerking met het regionale netwerk.

Informatisering

Als gemeente beheren we een enorme berg gegevens. Daar zitten ook privacygevoelige gegevens bij. Wij gaan daar op een verantwoorde en veilige manier mee om. Op landelijk niveau hebben alle Nederlandse gemeenten afgesproken om aan de slag te gaan met de Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten (BIG). In 2015 hebben we op Drechtstedelijk niveau ons informatiebeveiligingsbeleid vastgesteld. In eerste instantie zijn we vooral bezig geweest met de technische ICT-aspecten van informatieveiligheid en met de bewustwording daarvan bij onze medewerkers. In 2018 zullen we onze verantwoording over het gevoerde informatieveiligheidsbeleid opnemen in de reguliere P&C-cyclus. We doen dit via de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA). In de jaarstukken 2017 zult u deze verantwoording voor het eerst aantreffen. In 2018 gaan we verder met de uitrol van ons Klant-, Zaak- en Archiefsysteem. In 2017 zijn de eerste zaaktypes uitgerold.

Onze website draait op het Content Management Systeem (CMS) van Waxtrapp. Dit CMS is verouderd. Daarom gaan we ons CMS vervangen. De aanbesteding voeren we regionaal uit. Hiermee voldoet onze website weer aan alle eisen van deze tijd.

Facilitair

De raadzaal krijgt een basis opknapbeurt. Het meubilair en de vloerbedekking die versleten is wordt vervangen. Daarbij wordt rekening gehouden met het multifunctionele gebruik van de raadzaal. De audio en video-apparatuur wordt vernieuwd en eigentijds gemaakt. Omdat de raad na de gemeenteraadsverkiezingen wordt uitgebreid met twee zetels, wordt ernaar gestreefd dit te realiseren vóór de installatie van de nieuwe raad.

Communicatie

Ook voor communicatie staat 2018 in het teken van de verkiezingen. We zorgen voor de juiste communicatie over de verkiezingen. Bij de totstandkoming van het coalitieprogramma ondersteunen we het nieuwe college. Dit ligt in lijn met de communicatievisie 2016-2018: we brengen communicatie in het 'hart van het beleid'. We coachen en adviseren de bestuurders in het proces om een coalitieprogramma te maken dat aansluit bij de gewenste bestuursstijl van het college en de belevingswereld van inwoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven (stakeholders). We bedenken passende communicatiestructuren en reiken instrumenten en interactieve werkvormen aan om dit voor elkaar te krijgen. Zo wordt communicatie echt tweerichtingsverkeer. De creatie en productie van interne en externe communicatie(middelen) blijven we natuurlijk ook in 2018 doen. Highlights voor het komende jaar is communicatie rondom projecten als zwembad De Louwert, Antioniapolder en het waterbusplein, afval en grondstoffen en onderwijshuisvesting. Naast dit reguliere werk verzorgen we ook de communicatie-inzet voor project overstijgende klussen als de CAI-projecten en de invoering van de Omgevingswet.

Financiële begroting

1. Inleiding

De financiële begroting bevat een nadere toelichting op de financiële positie van de gemeente. Begonnen wordt met een uiteenzetting over de ontwikkeling van de financiële positie na vaststelling van de meerjarenbegroting 2017 en verder. Vervolgens komen een aantal specifieke financiële aspecten aan de orde, zoals het totaal van baten en lasten per programma, de incidentele baten en lasten, een samenvatting van nieuwe en/of geïntensiveerde exploitatiekosten, investeringen en de reservepositie.

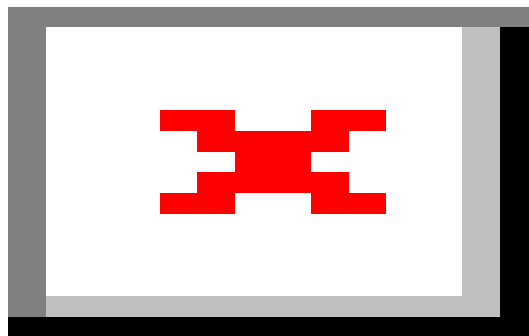
NB In alle financiële tabellen zijn de bedragen afgerond op duizendtallen. Hierdoor kunnen in enkele eindhellingen afrondingsverschillen ontstaan. Dit heeft geen invloed op de daadwerkelijke cijfers.

2. Ontwikkeling financiële positie

Van Meerjarenbegroting 2017 naar Meerjarenbegroting 2018

Het financiële overzicht ziet er als volgt uit:

Tabel 1

Algemene uitkering: De meicirculaire geeft een positief resultaat. Dit heeft voornamelijk te maken met stijging van het aantal bijstandsccliënten, de nieuwe maatstaf loonkostensubsidie en de bijstelling van de inflatie voor alle jaren. Daarnaast loopt de ontwikkeling van de lonen en de prijzen in de CPB-raming in de Voorjaarsnota fors op ten opzichte van de Miljoenennota 2017. Ook de compensatie voor de gestegen ABP-premies voor de rijksambtenaren leidt tot een stijging van het accres. Tevens laat 2016 een overbesteding zien van het Rijk op de rijksuitgaven in plaats van de onderbesteding die de afgelopen jaren te zien was. Hierdoor wordt het structurele accres ook positief beïnvloed.

Financiering: De kosten voor het aantrekken van leningen zijn een afgeleide van hetgeen in de begroting plaatsvindt. Veranderingen in de grondexploitaties en investeringen vinden hun weerslag in de financieringsbehoefte. De rente is momenteel laag

Eneco: In de begroting 2017 was een jaarlijks dividend van € 450.000 opgenomen. Wij gaan er vanuit dat de helft daarvan betrekking heeft op het onderdeel Stedin. Omdat de grote gemeenten de aandelen van Eneco wensen te verkopen, zijn wij in onze cijfers uitgegaan van de verkoop optie. Dan zou het dividend Eneco vervallen, maar verlagen onze rentekosten als gevolg van de financieringsinkomsten uit de verkoop. Een goede schatting van het netto resultaat is lastig te maken, vooralsnog hebben we € 105.000 nadeel opgenomen vanaf 2020 (dividend 2018 wordt nog in 2019 uitbetaald)

Regio: Deze post staat uit diverse bedragen. Zo is de nieuwe verdeelsystematiek van de VRZHZ vastgesteld. Dit geeft voor ons een nadeel van € 240.000 vanaf 2020. Doordat we in 2019 door de voordeelgemeenten nog gecompenseerd worden, is het nadeel in 2019 € 120.000.

Voor het tekort bij de bijstand hebben we in het jaar 2019 € 285.000 opgenomen, 2020 € 190.000 en 2021 € 95.000. We rekenen erop dat de uitgaven zullen dalen en/of anders de rijksuitkering zal stijgen, of een combinatie hiervan, zodat de uitgaven en inkomsten in 2022 weer in evenwicht zijn. (n.b. in de kadernota was al rekening gehouden met een tekort voor 2018 van € 380.000).

Tekort afval: De oplossingen om het tekort op afval terug te dringen vergen een invoeringstermijn, daarom is er in 2018 vooralsnog € 250.000 bijgeraamd. Voor de jaren erna is PM opgenomen, omdat veel zal afhangen van de keuzes die de raad op dit gebied zal moeten gaan maken.

Belastingopbrengst: Actualisatie van de belastingopbrengsten rekening houdend met de nieuwe planning vanuit De Volgerlanden voor wat betreft de groei van het aantal woningen.

Diversen: Diverse kleine wijzigingen.

Kaders scholen Kruiswiel: In de raad van juli 2017 zijn de nieuwe kaders voor de scholen Kruiswiel vastgesteld, deze kaders betekenen circa € 1,6 miljoen aan extra investering. De kapitaallasten van deze extra investering hebben wij in deze meerjarenbegroting verwerkt om alvast de financiële ruimte te creëren om bij de invulling naar de kaders te handelen.

Precario: Volgens het wetsontwerp dat begin 2017 is aangenomen, moet de precario ultimo 2021 zijn afgeschaft. In de Kadernota 2018 is de lijn gekozen om vooralsnog de precario nog 5 jaar te heffen, maar de afhankelijkheid van de dekking in 5 stappen afbouwen. In de tussentijd zijn deze middelen dan beschikbaar als buffer voor incidentele tegenvallers.

Uitgangspunten

Tabel 2

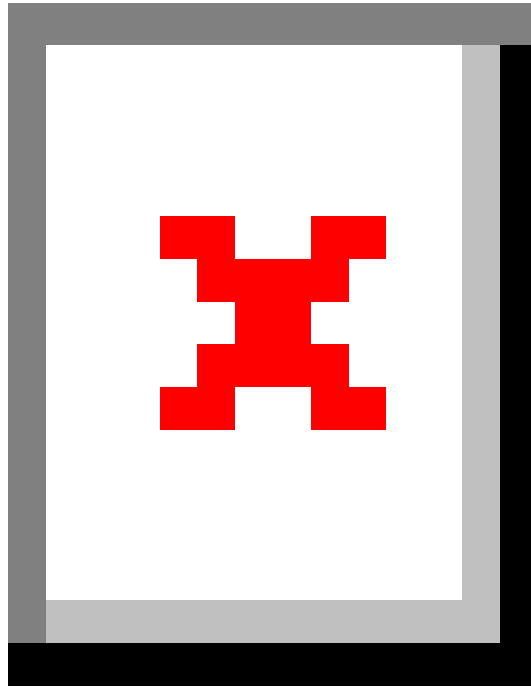
	2018	2019	2020	2021
Woningprognose	12.137	12.187	12.237	12.337
Inwonerprognose	30.342	30.467	30.592	30.842
Prijsstijging	2%	0%	0%	0%
Subsidies	2%	0%	0%	0%
Loonstijging	2%	0%	0%	0%
Omslagrente	2%	2%	2%	2%
Kapitaallasten	Annuïtair	Annuïtair	Annuïtair	Annuïtair
Algemene uitkering (meicirculaire)	Lopende prijzen	Constante prijzen	Constante prijzen	Constante prijzen

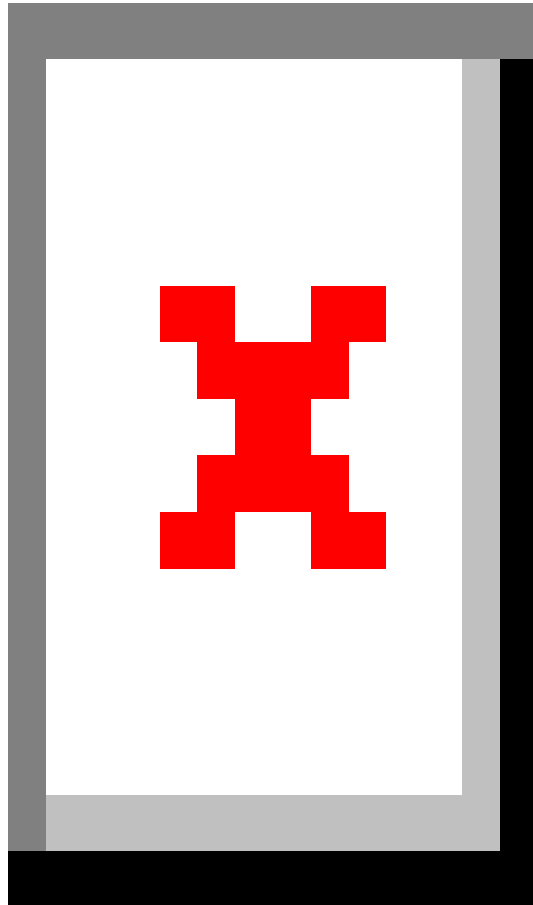
Van realisatie 2016 naar begroting 2017 naar begroting 2018

In navolgend overzicht worden aanmerkelijke verschillen tussen de begroting 2018 en de begroting 2017 en realisatie 2016 toegelicht.

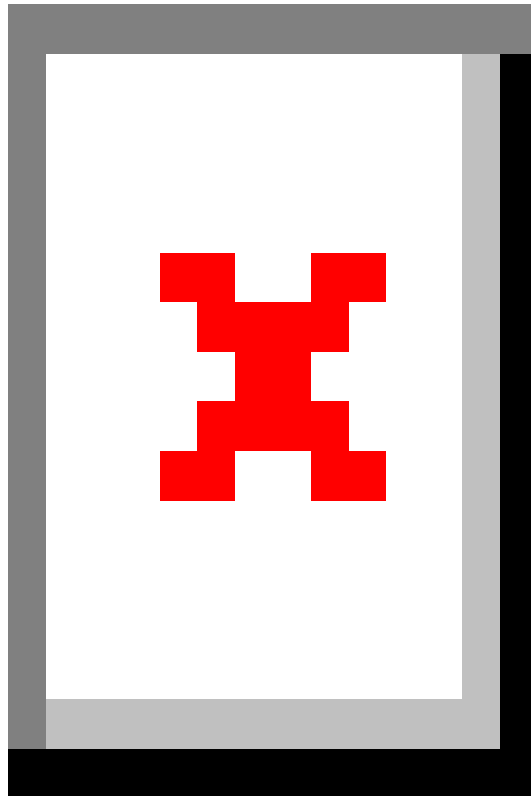
Een aanmerkelijk verschil is een verschil groter dan € 50.000 op taakveldniveau.

Tabel 3

Toelichting:

1. Sociaal, Welzijn en Educatie

Vershil begroting 2018 t.o.v. begroting 2017:

Onderwijsbeleid en leerlingenzaken: In 2018 (en verder) zijn kapitaallasten voor scholen Kruiswiel verwerkt om alvast de financiële ruimte te creëren om bij de invulling naar de kaders te handelen.

Sportaccommodaties: In 2017 is de boekwaarde van het huidige binnenzwembad afgeboekt.

Samenkracht en burgerparticipatie: Het verschil wordt veroorzaakt door de Knoppennotitie Serviceorganisatie Jeugd, vastgesteld op 6 juli 2017: de zorgvraag groeit en tegelijkertijd worden we in 2018 geconfronteerd met een budgetreductie vanuit het Rijk. Daarnaast zijn in 2018 meer uren geraamd.

Wijkteams: In 2018 zijn de kosten geraamd van de notitie evaluatie en doorontwikkeling Sociaal Wijkteam.

Inkomensregelingen: De verschillen worden veroorzaakt doordat voor het sociale domein de meicirculaire is verwerkt welke per jaar fluctueert.

Begeleide participatie: De bijdrage in het tekort op de sociale werkvoorziening neemt toe.

Arbeidsparticipatie: De verschillen worden veroorzaakt doordat voor het sociale domein de meicirculaire is verwerkt welke per jaar fluctueert

Maatwerkvoorzieningen (WMO), Maatwerk dienstverlening 18+, Maatwerk dienstverlening 18- en Geëscaleerde zorg 18-: De verschillen worden veroorzaakt door de verschillen in de begroting van de Dienst Gezondheid & Jeugd o.a. naar aanleiding van de meicirculaire.

Vershil begroting 2018 t.o.v. realisatie 2016:

Onderwijshuisvesting: De nieuwe BBV-regels zorgen voor een verlaging van de rente op investeringen.

Onderwijsbeleid en leerlingenzaken: In 2018 (en verder) zijn kapitaallasten voor scholen Kruiswiel verwerkt om alvast de financiële ruimte te creëren om bij de invulling naar de kaders te handelen. In 2016 waren de huisvestingskosten lokaal onderwijs hoger dan in 2018 is geraamd als gevolg van o.a. schades door vandalisme.

Sportbeleid en activering: in 2016 is een bedrag van € 300.000 beschikbaar gesteld voor de vervanging van drie velden bij HC Derby.

Sportaccommodaties: De nieuwe BBV-regels zorgen voor een verlaging van de rente op investeringen en een verlaging van de personeelslasten in de vorm van overhead. In 2016 zijn de onderhoudskosten voor de gymzalen en sporthal Sophiahall 36K lager dan geraamd in 2018.

Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie: Ook hier zorgen de nieuwe BBV-regels voor een verlaging van de rente op investeringen en een verlaging van de personeelslasten in de vorm van overhead.

(openlucht-)recreatie: In 2016 is een bijdrage gedaan van € 300.000 in de kosten van het zorggebouw op het Jeugdspaelpark ten laste van de reserve Spoorfonds.

Samenkracht en burgerparticipatie: Het verschil wordt veroorzaakt door de Knoppennotitie Serviceorganisatie Jeugd, vastgesteld op 6 juli 2017: de zorgvraag groeit en tegelijkertijd worden we in 2018 geconfronteerd met een budgetreductie vanuit het Rijk. Daarnaast zorgen ook hier de nieuwe BBV-regels voor verschuivingen: de rente over de investeringen is lager en de personeelslasten ook door het ontbreken van overheadkosten.

Wijkteams: In 2016 is er een afrekening over 2015 en 2016 ontvangen voor uitvoering beschermd wonen en opvang voor totaal € 895.000 (Dordrecht is centrum gemeente). Het overige wordt veroorzaakt doordat de meicirculaire is verwerkt, welke per jaar fluctueert.

Inkomensregelingen, Arbeidsparticipatie en Maatwerkvoorzieningen (WMO): De verschillen worden veroorzaakt doordat voor het sociale domein de meicirculaire is verwerkt welke per jaar fluctueert.

Maatwerk dienstverlening 18+ en Geëscaleerde zorg 18-: Het verschil wordt veroorzaakt door de verschillen in de begroting van de Dienst Gezondheid & Jeugd o.a. naar aanleiding van de meicirculaire.

2. Ruimtelijke ordening, economie en wonen

Vershil begroting 2018 t.o.v. begroting 2017:

Fysieke bedrijfsinfrastructuur: De bedragen bestaan uit de geraamde kosten en opbrengsten van de grondexploitaties Ambachtsezoom en Centrumgebied. Deze lasten en baten verschillen doordat de projecten in ontwikkeling zijn. De verschillen lopen binnen het programma budgettair neutraal.

Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen): De bedragen bestaan uit de geraamde kosten en opbrengsten van de grondexploitatie De Volgerlanden. Deze lasten en baten verschillen doordat het project in ontwikkeling is. De verschillen lopen binnen het programma budgettair neutraal. In 2017 is een bijdrage aan Zwijndrecht begroot voor de financiële afhandeling van de afspraken omtrent de verslechtering van de grondexploitatie De Volgerlanden door de toevoeging van extra groen rond het Perenlaantje.

Wonen en bouwen: In 2018 zijn de inkomsten leges bouwvergunningen lager. De apparaatskosten zijn hoger omdat in 2018 meer uren geraamd.

Vershil begroting 2018 t.o.v. realisatie 2016:

Fysieke bedrijfsinfrastructuur: De bedragen bestaan uit de geraamde kosten en opbrengsten van de grondexploitaties Ambachtsezoom en Centrumgebied. Deze lasten en baten verschillen doordat de projecten in ontwikkeling zijn. De verschillen lopen binnen het programma budgettair neutraal.

Milieubeheer: Ook hier wordt het verschil veroorzaakt door lagere personeelskosten door het ontbreken van overhead.

Ruimtelijke Ordening: Het verschil wordt veroorzaakt door lagere personeelslasten door het ontbreken van overhead. De kapitaallasten en rente-inkomsten over de lening ROM-D staan in 2018 op het taakveld 0.5 treasury. In 2016 is de definitieve afrekening op de verhaalbare kosten anterieure overeenkomst met betrekking tot 123 Koopcentrum ontvangen.

Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen): De bedragen bestaan uit de geraamde kosten en opbrengsten van de grondexploitatie De Volgerlanden. Deze lasten en baten verschillen doordat het project in ontwikkeling is. De verschillen lopen binnen het programma budgettair neutraal. In 2016 is de grondexploitatie Zuidwende Noord afgesloten. De boekwaarde van € 231.640 is ten gunste van de exploitatie gebracht.

Wonen en bouwen: De personeelslasten zijn lager door het ontbreken van overhead. In 2016 zijn JFK en Klimop gesloopt. In 2016 zijn de inkomsten op leges bouwvergunningen hoger als gevolg van het verlenen van meer complexe vergunningen.

-

3. Buitenruimte

Vershil begroting 2018 t.o.v. begroting 2017:

Verkeer en vervoer: Het groot onderhoud wegen is in 2018 verhoogd met een prijsindex, dat geldt ook voor het beheer en onderhoud van lichtobjecten. Daarnaast zijn er meer uren toegeschreven om de taken te kunnen uitvoeren.

Riolering: Het verschil tussen de begrote uitgaven voor Riolering in 2018 en 2017 wordt veroorzaakt doordat er meer uren worden toegeschreven. Tegelijkertijd voorzien wij een stijging van de inkomsten op de rioolheffingen in 2018.

Afval: In 2018 is de bedoeling besparingen te realiseren op de uitvoering van het afval. Daarnaast worden er minder uren toegeschreven, dus dalen de personeelslasten. Tegelijkertijd zijn de begrote inkomsten verhoogd met een prijsindex en hogere opbrengsten uit de heffingen.

RO Vastgoedregistratie: De personeelslasten voor de vastgoedregistratie zijn in 2018 lager begroot omdat er minder uren toegeschreven worden

Vershil begroting 2018 t.o.v. realisatie 2016:

Verkeer en vervoer: In 2016 zijn er met incidenteel geld extra parkeerplaatsen aangelegd.

Openbaar vervoer: De bijdrage aan bureau Drechtsteden is vanaf 2017 verdeelt over diverse taakvelden. Waar dat in 2016 nog op programma 4 werd geraamd.

Openbaar groen: In 2016 is er incidenteel geld beschikbaar gesteld voor niet chemische onkruidbestrijding en herplant van bomen. Daarnaast ook hier de BBV- wijzigingen op personeelslasten.

Riolering: De gevolgen van de wijzigingen in de BBV zijn hier nog van invloed. Er is sprake van een verlaging van de rente op de investeringen en een verlaging van de personeelslasten in de vorm van overhead.

Afval: Voor de verwerking van afval in 2018 zijn minder kosten begroot vanwege de voorgenomen besparingsmaatregelen. We voorzien lagere personeelslasten dan in 2016 omdat er minder uren toegeschreven worden. Bovendien verwachten we hogere opbrengsten uit de afvalstoffenheffing als gevolg van de prijsindex en een bijdrage van de GBD die eerder onder een ander programma werd begroot.

Begraafplaatsen: Ook hier zijn de gevolgen van de wijzigingen in de BBV nog van invloed. Er is sprake van een verlaging van de rente op de investeringen en een verlaging van de personeelslasten in de vorm van overhead.

RO Vastgoedregistratie: De personeelslasten voor de vastgoedregistratie zijn in 2018 lager begroot omdat er minder uren toegeschreven worden.

-

4. Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen

Vershil begroting 2018 t.o.v. begroting 2017:

Bestuur: De buffer van precario voor incidentele tegenvallers is opgenomen onder taakveld bestuur.

Overhead: Vanaf 2017 levert een lagere bijdrage aan de GRD door de nieuwe verdeelsystematiek lagere lasten op.

Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds: De uitkomsten van de circulaire verschillen per jaar. De uitkomsten van de meicirculaire zijn hier meerjarig verwerkt.

Overige baten en lasten: Volgens de nieuwe BBV is er een nieuwe toerekening van overhead. Voor de Volgerlanden is de tegenboeking in 2017 op overige lasten en baten gezet

Crisisbeheersing en Brandweer: Het verschil wordt veroorzaakt door het verschil in de begroting van de VRZHZ.

Vershil begroting 2018 t.o.v. realisatie 2016:

Bestuur: De bijdragen aan de gemeenschappelijke belastingdienst Drechtsteden zijn nu verdeeld over de taakvelden 7.2 riolering, 7.3 afval, 8.13 RO-vastgoedregistratie, 0.61 OZB woningen, 0.62 OZB niet-woningen en 0.64 belastingen overig. Daarnaast zijn de apparaatskosten van de afdeling Bestuurszaken niet meer aan het taakveld bestuur toegevoegd, maar deze vallen onder de overhead. Tenslotte is de buffer van precario voor incidentele tegenvallers opgenomen onder taakveld bestuur.

Burgerzaken: De bijdrage aan Dienstverlening Drechtsteden is in 2018 verwerkt. De bijbehorende budgetten vanuit onze eigen begroting zijn afgeraamd. Dit was in 2016 nog niet gebeurd.

Overhead: Op het taakveld overhead staan vanaf 2017 alle kosten die niet direct aan een product toe te rekenen zijn, deze werden voorheen via de kostenverdeelstaat in het uurtarief doorberekend.

Treasury: Hier worden alle kosten voor de leningen, maar ook de doorberekende kapitaallasten op geboekt. Voorheen werd dit allemaal via de kostenverdeelstaat geboekt.

OZB woningen: De inkomsten en uitgaven van de OZB woningen worden vanaf 2017 op een apart taakveld geboekt. In 2016 werden deze inkomsten en uitgaven nog bij belastingen overig geboekt.

OZB niet-woningen: De inkomsten en uitgaven van de OZB niet-woningen worden vanaf 2017 op een apart taakveld geboekt. In 2015 werden deze inkomsten en uitgaven nog bij belastingen overig geboekt.

Belastingen overig: Vanaf 2017 zijn er aparte taakvelden voor OZB woningen en OZB niet-woningen. In 2016 zijn deze inkomsten en uitgaven nog op belastingen overig geboekt. Wat vanaf 2017 overblijft is gebleven op dit taakveld is de hondenbelasting en precario.

Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds: De uitkomsten van de circulaire verschillen per jaar. De uitkomsten van de meicirculaire zijn hier meerjarig verwerkt.

Openbare orde en Veiligheid: De personeelslasten worden hier zonder overhead gepresenteerd. Daarnaast zijn niet alle personeelslasten meer aan dit product toe te rekenen, door de wijziging in de BBV vallen deze uren in de overhead.

3. Financiële aspecten

Overzicht baten en lasten programma's

De volgende tabel toont meerjarig de totale lasten en baten uitgesplitst naar de programma's. In tabel 4 worden de baten en lasten gepresenteerd exclusief de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves, dit leidt tot het geraamde resultaat van baten en lasten.

Ook worden de totale mutaties met de reserves getoond, en dat leidt tot het geraamde resultaat.

In de daarop volgende tabel 5 zijn de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves uitgesplitst per reserve.

Tabel 4

Baten en lasten op programma (*bedragen x € 1.000*)

Programmaplan MJB 2018-2021		R 2016	B 2017	2018	2019	2020	2021
P1. Sociaal, Welzijn en Educatie							
Lasten		26.525	26.997	27.015	26.800	26.713	26.493
Baten		-5.315	-5.286	-5.619	-5.619	-5.619	-5.619
Saldo		21.210	21.711	21.396	21.181	21.093	20.874
P2. Ruimtelijke ordening, economie en wonen							
Beheer overige gebouwen en gronden		391	426	288	289	290	291
Lasten		20.433	22.039	15.428	16.246	22.865	22.425
Baten		-20.225	-18.222	-13.621	-14.249	-20.950	-20.531
Saldo		208	3.817	1.807	1.997	1.915	1.894
P3. Buitenruimte							
Lasten		13.013	11.606	11.619	11.518	11.414	11.513
Baten		-6.466	-6.163	-6.383	-6.544	-6.534	-6.523
Saldo		6.548	5.443	5.236	4.974	4.880	4.990
P4. Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen							
Lasten		8.532	5.660	5.296	5.455	5.566	5.566
Baten		-820	-609	-512	-371	-234	-130
Saldo		7.711	5.051	4.785	5.083	5.331	5.435
A. Totaal raming programma's							
Lasten		68.503	66.302	59.359	60.019	66.557	65.997
Baten		-32.826	-30.280	-26.135	-26.783	-33.337	-32.803
Saldo		35.677	36.022	33.225	33.236	33.220	33.194
Algemene dekkingsmiddelen							
Lasten		26	-4	295	400	655	740
Baten		-37.993	-37.521	-38.892	-39.177	-39.357	-39.536
Saldo		-37.966	-37.525	-38.597	-38.777	-38.703	-38.796
Overhead							
Lasten		241	5.181	5.556	5.644	5.642	5.644
Baten		-1.918	-10	-10	-10	-10	-10
Saldo		-1.677	5.171	5.546	5.634	5.632	5.634
Heffing vennootschapsbelasting							
Lasten							
Baten							
Saldo							
Bedrag onvoorzien							
Lasten		0	25	25	25	25	25
Baten							
Saldo		0	25	25	25	25	25
B. Totaal Alg.dekk.midd-Overhead-Vpb-Onvoorzien							
Lasten		267	5.202	5.875	6.069	6.322	6.409
Baten		-39.911	-37.531	-38.902	-39.187	-39.367	-39.546
Saldo		-39.644	-32.329	-33.027	-33.118	-33.045	-33.137
C. Geraamd saldo van baten en lasten, volgend uit de onderdelen A en B							
Lasten		68.770	71.504	65.234	66.088	72.879	72.406
Baten		-72.737	-67.811	-65.037	-65.970	-72.705	-72.349
Saldo		-3.967	3.693	198	119	175	57
D. Beoogde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves							
Totaal van de toevoegingen		3.968	134	16	6	6	6
Totaal van de onttrekkingen		-3.679	-3.918	-349	-192	-192	-172
Per saldo		289	-3.784	-333	-186	-186	-167
E. Geraamd resultaat, volgend uit de onderdelen C en D							
Lasten		72.738	71.638	65.250	66.094	72.885	72.412
Baten		-76.416	-71.729	-65.386	-66.161	-72.897	-72.522
Saldo (+ is nadelig resultaat)		-3.678	-91	-136	-67	-12	-110

Tabel 5 - Mutaties op de reserves

Uitsplitsing per reserve

D.	Beoogde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves						
	Toevoegingen:						
	Algemene reserve	864					
	Algemene reserve projecten	2.501					
	Effecten nalatensch. mw. Spoor-v.Tichelt		71				
	Reserve 3 decentralisaties		42				
	Onderhoudsreserve MOP Openbare gebouwen	23	6	6	6	6	6
	Egalisatiereserve begraafplaatsen	10	15	10			
	Egalisatiereserve wegbeheer	90					
	Egal. reserve renteschommelingen	481					
	Totaal van de toevoegingen	3.968	134	16	6	6	6
	Onttrekkingen:						
	Algemene reserve	-1.738					
	Grondbedrijf algemeen	-161	-1.763				
	Algemene reserve projecten		-622				
	Effecten nalatensch. mw. Spoor-v.Tichelt	-314	-5	-16	-16	-16	-16
	Rendement nalatensch. mw.Spoor-v.Tichelt **		-83				
	Reserve vakantiegeld	-39	-171				
	Reserve 3 decentralisaties	-45	-290	-86			
	Bestemmingsreserve nieuwbouw/renovatie zwembad		-200				
	Reserve boekwaarde zwembad De Louwert		-642				
	Friciekosten regionale samenwerking	-66					
	Bestemmingsreserve NUP (Nat.Uitk.Programma)	-16					
	Best.reserve beheerskosten startersleningen	-3					
	Bestemm.reserve lokale demografische groei			-72			
	Egalis.reserve bestedingsbeperkingen	-1.101					
	Egalisatiereserve begraafplaatsen	-46		-33	-34	-35	-35
	Egalisatiereserve wegbeheer	-150	-141	-141	-141	-141	-121
	Egalisatiereserve onderhoud openbare verlicht	-1					
	Egal. reserve renteschommelingen						
	Totaal van de onttrekkingen	-3.679	-3.918	-349	-192	-192	-172
	Per saldo	289	-3.784	-333	-186	-186	-167

** Het saldo van de reserve rendement nalatenschap mw. Spoor- van Tichelt is in 2017 toegevoegd aan de reserve nalatenschap mw. Spoor- van Tichelt. De aandelen en obligaties zijn enkele jaren geleden verkocht dus er zal geen rendement meer aan die reserve toegevoegd gaan worden.

Voor de toelichting op de mutaties op de reserves zie de toelichtingen onder tabel 6 en 7. Zie ook tabel 10 voor de standen van de reserves.

Overzicht incidentele baten en lasten

Voor de beoordeling van de meerjarige financiële positie is het belangrijk om inzicht te hebben in de incidentele baten en lasten. Dit zijn posten die niet langer dan 3 jaar in de begroting zijn opgenomen. Structurele lasten dienen gedekt te worden door structurele baten. In navolgende tabel zijn de incidentele baten en lasten (korter dan 4 jaar) opgenomen met een ondergrens van € 50.000.

Tabel 6

(bedragen x € 1.000)

Incidentele baten					Incidentele lasten				
Omschrijving	2018	2019	2020	2021	Omschrijving	2018	2019	2020	2021
Programma 1 - Sociaal, Welzijn en Educatie					Programma 1 - Sociaal, Welzijn en Educatie				
Bijdrage reserve tbv doorontwikkeling sociaal wijkteam	86	0	0	0	Doorontwikkelinkg sociaal wijkteam	86	0	0	0
Bijdrage reserve tbv Impuls statushouders	72	0	0	0	SDD - Impuls statushouders	42	0	0	0
Programma 2 - Ruimtelijke ordening, Economie en Wonen					Programma 2 - Ruimtelijke ordening, Economie en Wonen				
Programma 3 - Buitenruimte					Programma 3 - Buitenruimte				
Programma 4 - Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen					Programma 4 - Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen				
Totaal	158	0	0	0	Totaal	388	0	0	0

Toelichting

In de raad van 1 juni 2017 is besloten een bedrag van € 86.000,- uit de reserve 3D te onttrekken t.b.v. de kosten van de evaluatie en doorontwikkeling van het Sociaal Wijkteam in 2018.

In de begroting van de S.D.D. is een bedrag van € 72.000,- opgenomen ten laste van taakveld 6.5, participatie, "impuls statushouders". De kosten zullen worden gedekt uit de reserve Lokale demografische groei.

Ondanks de te realiseren besparing op afval wordt in 2018 toch nog een tekort op het taakveld afval verwacht en daarom is voor dat jaar de raming verhoogd met € 250.000,-. Met ingang van 2019 moet besparing gerealiseerd zijn.

In 2018 wordt er nog eenmalig een bedrag van € 10.000,- aan de reserve begraafplaatsen toegevoegd ter dekking van de kosten i.v.m. ruiming.

Structurele mutaties reserves

Omdat de financiële positie van de gemeente in gevaar zou kunnen komen wanneer structurele lasten uit een reserve worden gedekt, wordt vanaf 2013 een overzicht van de structurele onttrekkingen uit reserves voorgeschreven. Een onttrekking aan een reserve moet gezien worden als een incidentele baat, omdat een reserve op termijn uitgeput is. Ook hier wordt een periode van 3 jaar of langer als structureel beschouwd.

Tabel 7

(bedragen x € 1.000)

Structurele onttrekkingen aan reserves					Structurele toevoegingen aan reserves				
Omschrijving reserve	2018	2019	2020	2021	Omschrijving reserve	2018	2019	2020	2021
Programma 3 - Buitenruimte					Programma 3 - Buitenruimte				
Begraafplaatsen	33	34	35	35	Begraafplaatsen	0	0	0	0
Egalisatiereserve wegbeheer	141	141	141	121	MOP Openbare gebouwen	6	6	6	6
Wegbeheer	pm	pm	pm	pm	Wegbeheer	pm	pm	pm	pm
Openbare verlichting	pm	pm	pm	pm	Openbare verlichting	pm	pm	pm	pm
Programma 4 - Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen					Programma 4 - Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen				
Reserve nalatenschap Fam.Spoor	16	16	16	16					
Totaal	190	191	192	172	Totaal	6	6	6	6

In de tabel worden zowel de toevoegingen als de onttrekkingen weergegeven. Om een eventueel risico van uitputting van de reserve en ongedekte structurele lasten te duiden, zijn alleen de structurele onttrekkingen van belang.

Onttrekkingen:

Het taakveld Begraafplaats is wat begroting betreft een neutraal taakveld, d.w.z. dat het saldo tussen de inkomsten en uitgaven of nul moet zijn, of een bepaald saldo mag zijn. De komende 4 jaar wordt een bedrag aan de reserve onttrokken om het taakveld neutraal te maken.

Het beleidsplan wegen 2013-2023, vastgesteld in de raad van 13 mei 2013, gaat uit van een jaarlijkse dekking van de extra onderhoudskosten uit de egalisatiereserve wegbeheer. De reserve is toereikend.

De geraamde kosten voor subsidies uit het "familie Spoorfonds" plus de kosten van beheer en verzekering van het familie Spoor antiek, worden gedekt uit de reserve nalatenschap mevrouw Spoor- van Tichelt.

Toevoegingen:

Aan de reserve MOP, meerjarig onderhoudsplan gebouwen, wordt jaarlijks het saldo op de onderhoudsposten van de diverse gemeentelijke gebouwen toegevoegd.

De reserves wegbeheer en openbare verlichting worden jaarlijks gemuteerd met het saldo op de onderhoudsposten. In de uitvoering van de onderhoudsplannen fluctueren de uitgaven. Dit wordt opgevangen door een onttrekking of toevoeging aan de reserve. Het bedrag is op voorhand niet bekend, vandaar de opname als PM.

Investerings

In navolgend overzicht staan de investeringen getotaliseerd naar economisch en maatschappelijk nut en naar programma voor de jaren 2018-2021.

In het raadsbesluit over deze meerjarenbegroting wordt verzocht de routine- en vervangingsinvesteringen voor het dienstjaar beschikbaar te stellen. Ook wordt verzocht de kredieten voor 2018 beschikbaar te stellen zoals aangegeven in het GRP 2014-2018.

Tabel 8

Omschrijving investering	raadsbesluit	2018	2019	2020	2021
<u>INVESTERINGEN MET EEN ECONOMISCH NUT</u>					
Programma 1 - Sociaal, Welzijn en Educatie					
Geen nieuwe investeringen					
Programma 3 - Buitenruimte					
Vervangen riolering	GRP2014-2018	597	597	597	597
Aanleg regenwaterriool	GRP2014-2018	309	309	309	309
Gemalen - vervanging EM	GRP2014-2018	84	-	51	5
Drukriolering-pompunits - vervanging EM	GRP2014-2018	34	34	67	67
Tegengaan grondwateroverlast - aanleg voorzieningen	GRP2014-2018	25	-	-	-
Vervanging grondwatermeetnet	GRP2014-2018	100	-	-	-
Totaal programma 3		1.149	940	1.024	978
Totaal investeringen met een economisch nut		1.149	940	1.024	978
<u>INVESTERINGEN MET EEN MAATSCHAPPELIJK NUT</u>					
Geen nieuwe investeringen					
TOTAAL INVESTERINGEN		1.149	940	1.024	978

Tabel 9

In navolgend overzicht wordt de ontwikkeling van de financiering, de reserves en de voorzieningen weergegeven. Dit geeft een beeld van het financieringstekort c.q. -overschot.

Financieringsoverzicht	1-1-2018	1-1-2019	1-1-2020	1-1-2021	1-1-2022
Investerings					
Immateriële vaste activa					
Bijdragen aan activa in eigendom derden (LOC, Sprong, JSPP)	4.963.231	4.863.098	4.759.260	4.651.580	4.539.915
Materiële vaste activa	70.187.261	77.042.840	75.505.811	74.186.603	72.949.829
- maatschappelijk nut	4.632.192	4.275.178	3.907.465	3.535.322	3.181.114
- economisch nut	61.148.472	60.361.065	59.191.749	58.244.684	57.362.118
- strategische verwervingen	4.406.597	4.406.597	4.406.597	4.406.597	4.406.597
- geplande investeringen	0	8.000.000	8.000.000	8.000.000	8.000.000
Financiële vaste activa	8.997.988	8.916.995	6.629.876	6.550.211	6.471.175
a. kapitaal aan deelnemingen (BNG, Eneco, Evides en ROM-D)	662.877	662.877	662.877	662.877	662.877
b2. leningen aan corporatie Rhiant	59.654	56.798	53.828	50.739	47.526
b3. deelnemingen (ROM-D)	2.206.801	2.206.801	0	0	0
b4. lening Veiligheidsregio	1.402.794	1.373.157	1.342.809	1.311.733	1.279.910
c. overige langlopende leningen u/g (Woningfin., starters)	4.665.862	4.617.362	4.570.362	4.524.862	4.480.862
Totaal vaste activa	84.148.480	90.822.933	86.894.947	85.388.394	83.960.919
Onderhanden werk de Volgerlanden	72.405.353	73.318.846	71.837.068	59.559.932	50.148.105
Voorzien verlies	-2.923.798	-2.923.798	-2.923.798	-2.923.798	-2.923.798
Onderhanden werk overig	15.064.182	17.866.597	17.838.112	15.728.845	13.104.660
Totaal onderhanden werk	84.545.737	88.261.645	86.751.382	72.364.979	60.328.967
Totaal vaste activa en onderhanden werk	168.694.217	179.084.578	173.646.329	157.753.373	144.289.886
Financiering					
Eigen vermogen	23.944.362	23.611.518	23.425.567	23.239.320	23.072.779
Vreemd vermogen	126.350.842	138.857.159	136.101.155	127.054.519	111.619.007
- voorzieningen	3.850.842	3.857.159	3.684.488	3.521.185	3.369.006
- opgenomen langlopende geldleningen	122.500.000	135.000.000	132.416.667	123.533.334	108.250.001
Totaal financieringsmiddelen	150.295.204	162.468.677	159.526.722	150.293.839	134.691.786
Financieringsstekort - / overschot + excl. voorz. verlies	-21.322.811	-19.539.699	-17.043.405	-10.383.332	-12.521.898

Reserves en voorzieningen

In navolgend overzicht wordt de omvang van de reserves en voorzieningen in meerjarig perspectief gepresenteerd.

Tabel 10

Naam Reserve of Voorziening	Begrotingsjaar			2018	2019	2020	2021
	Saldo 31-12-2017	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	saldo 31-12-2018	saldo 31-12-2019	saldo 31-12-2020	saldo 31-12-2021
ALGEMENE RESERVES							
Algemene Reserve	8.915.796			8.915.796	8.915.796	8.915.796	8.915.796
Algemene reserve projecten	1.878.217			1.878.217	1.878.217	1.878.217	1.878.217
Algemene reserve Grondbedrijf	5.147.688			5.147.688	5.147.688	5.147.688	5.147.688
Totaal algemene reserves	15.941.701	0	0	15.941.701	15.941.701	15.941.701	15.941.701
BESTEMMINGSRESERVES							
Effecten nalatensch. mw. Spoor-v.Tichelt	175.767		16.318	159.449	143.131	126.813	110.495
Reserve 3 decentralisaties	1.163.519		86.000	1.077.519	1.077.519	1.077.519	1.077.519
Friciekosten SCD / Bedrijfsvoering	219.000			219.000	219.000	219.000	219.000
Bestemmingsreserve Beheerskosten startersleningen	89.578			89.578	89.578	89.578	89.578
Onderhoudsreserve MOP Openbare gebouwen	56.946	5.927		62.873	68.800	74.727	80.654
Bovenwijkse voorzieningen	357.191			357.191	357.191	357.191	357.191
Reserve lokale demografische groei	202.611		72.000	130.611	130.611	130.611	130.611
Totaal bestemmingsreserves	2.264.612	5.927	174.318	2.096.221	2.085.830	2.075.439	2.065.048
EGALISATIERESERVES							
Egalisatiereserve begraafplaatsen	562.844	10.000	33.183	539.661	505.371	470.785	435.855
Egalisatiereserve wegbeheer	1.604.192		141.270	1.462.922	1.321.652	1.180.382	1.059.162
Egalisatiereserve openbare verlichting	197.321			197.321	197.321	197.321	197.321
Egalisatiereserve renteschommelingen	3.373.692			3.373.692	3.373.692	3.373.692	3.373.692
Totaal egalisatiereserves	5.738.049	10.000	174.453	5.573.596	5.398.036	5.222.180	5.066.030
Totaal Reserves	23.944.362	15.927	348.771	23.611.518	23.425.567	23.239.320	23.072.779
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's							
Voormalig personeel	44.650		12.000	32.650	20.650	8.650	-3.350
Voorziening riolering	3.806.192	18.317	0	3.824.509	3.663.838	3.512.535	3.372.356
Totaal Voorzieningen	3.850.842	18.317	12.000	3.857.159	3.684.488	3.521.185	3.369.006
Totaal Reserves en Voorzieningen	27.795.204	34.244	360.771	27.468.677	27.110.055	26.760.505	26.441.785

Geprognosticeerde balans

Tabel 11

Omschrijving <i>(bedragen × € 1.000)</i>	Realisatie 31-12-16	Begroting 31-12-17	Begroting 31-12-18	Begroting 31-12-19	Begroting 31-12-20
Activa					
Vaste activa:					
Immateriële vaste activa	3.722	4.963	4.863	4.759	4.652
Materiële activa	64.882	70.187	77.043	75.506	74.187
Financiële vaste activa	9.094	8.998	8.917	6.630	6.550
Vlottende activa:					
Vorraden	85.080	84.546	88.262	86.751	72.365
Liquide middelen	975	500	500	500	500
uitzettingen < 1 jr	10.325	9.000	9.000	9.000	9.000
Overlopende activa	2.945	2.500	2.500	2.500	2.500
Totale activa	177.022	180.694	191.085	185.646	169.753
Passiva					
Vaste passiva:					
Eigen vermogen:					
- Algemene reserve	15.484	15.942	15.942	15.942	15.942
- Bestemmingsreserves	8.659	8.003	7.670	7.484	7.298
- resultaat	3.678				
Voorzieningen	3.713	3.851	3.857	3.684	3.521
Langlopende leningen (bestaande portefeuille)	133.000	107.500	94.500	79.917	65.033
Nog aan te trekken langlopende leningen	0	15.000	40.500	52.500	58.500
Totaal vaste passiva	164.534	150.295	162.469	159.527	150.294
Vlottende passiva:					
Kortlopende leningen	7.359	26.399	24.616	22.120	15.460
Overige vlottende passiva	5.129	4.000	4.000	4.000	4.000
Totaal passiva	177.022	180.694	191.085	185.646	169.753

EMU-saldo

Op grond van de Europese begrotingsregels mag het landelijk EMU-tekort (het gezamenlijk tekort van het Rijk, lokale overheden en sociale fondsen) van de landen die participeren in de Economische Monetaire Unie niet boven de 3% uitkomen. Een goede informatievoorziening voor het Rijk is essentieel voor het monitoren en beheersen van het EMU-saldo. In navolgend overzicht wordt deze informatie voor wat betreft Hendrik-Ido-Ambacht gepresenteerd.

Tabel 12

EMU-saldo begroting 2018-2021

(bedragen $\times$ € 1000)

n

		2017	2018	2019	2020	2021
		t/m KN				
1	Exploitatiesaldo voor toevoeging aan cq. onttrekking uit reserves <i>- is negatief en + is positief saldo</i>	-3.693	-198	-119	-175	-57
+	2 Afschrijvingen t.l.v. de exploitatie	2.244	2.345	2.579	2.472	2.350
+	3 Bruto dotaties aan de post voorzieningen t.l.v. de exploitatie	165	18	0	0	0
-	4 Uitgaven aan investeringen in (im)materiele vaste activa die op de balans worden geactiveerd	18.459	1.149	940	1.024	978
+	5 De in mindering op de onder 4 bedoelde investeringen gebrachte ontvangen bijdragen van het Rijk, de Provincies, de Europese Unie en overigen	8.323	0	0	0	0
+	6 Verkoopopbrengsten uit desinvesteringen in (im)materiele vaste activa (tegen verkoopprijs)	0	0	0	0	0
-	7 Uitgaven aan aankoop van grond en de uitgaven aan bouwen woonrijp maken e.d.	16.200	12.425	12.130	5.876	7.788
+	8 Verkoopopbrengsten van grond (tegen verkoopprijs)	15.280	8.709	13.639	20.263	19.822
-	9 Betalingen ten laste van de voorzieningen	12	12	161	151	140
-	10 Betalingen die niet via de exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves worden gebracht en die nog niet vallen onder een van de andere genoemde posten					
+	11b Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen					
Berekend EMU-saldo		-12.352	-2.712	2.868	15.509	13.209

Bijlagen

1. Overzicht baten en lasten op taakveld - programma

Hoofdtakveld	Taak veld		Progra		Lasten	Baten	Saldo
	veld	Omschrijving taakveld	mma	Omschrijving programma			
0 - Bestuur en Ondersteuning	0.1	Bestuur	95-04	Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen	2.224.443	-97.000	2.321.443
	0.10	Mutaties reserves	95-04	Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen	15.927	348.771	-332.844
	0.2	Burgerzaken	95-04	Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen	1.037.315	570.851	466.464
	0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	95-02	Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen	287.265	211.412	75.853
	0.4	Overhead	95-04	Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen	5.555.707	9.962	5.545.745
	0.5	Treasury	95-04	Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen	-157.524	677.786	-835.310
	0.61	OZB woningen	95-04	Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen	39.962	3.631.000	-3.591.038
	0.62	OZB niet-woningen	95-04	Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen	159.870	1.544.000	-1.384.130
	0.64	Belastingen overig	95-04	Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen	8.688	675.408	-666.720
	0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	95-04	Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen	243.639	32.363.954	-32.120.315
	0.8	Overige baten en lasten	95-04	Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen	26.968	0	26.968
	0.81	MJBegrotingssaldo	95-04	Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen			
Totaal 0 - Bestuur en Ondersteuning					9.442.260	39.936.144	-30.493.884
1 - Veiligheid	1.1	Crisisbeheersing en brandweer	95-04	Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen	1.739.745	0	1.739.745
	1.2	Openbare orde en veiligheid	95-04	Veiligheid, dienstverlening, bestuur en middelen	292.887	38.425	254.462
Totaal 1 - Veiligheid					2.032.632	38.425	1.994.207
2 - Verkeer, vervoer en waterstaat	2.1	Verkeer en vervoer	95-03	Buitenruimte	3.786.289	52.684	3.733.605
	2.5	Openbaar vervoer	95-03	Buitenruimte	117.803	0	117.803
Totaal 2 - Verkeer, vervoer en waterstaat					3.904.092	52.684	3.851.408
3 - Economie	3.1	Economische ontwikkeling	95-02	Ruimtelijke ordening, economie en wonen	349.715	0	349.715
	3.2	Fysiske bedrijfsinfrastructuur	95-02	Ruimtelijke ordening, economie en wonen	4.998.397	4.998.397	0
	3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	95-02	Ruimtelijke ordening, economie en wonen	96.394	48.537	47.857
Totaal 3 - Economie					5.444.506	5.046.934	397.572
4 - Onderwijs	4.2	Onderwijshuisvesting	95-01	Sociaal, Welzijn en Eduactie	1.323.106	27.790	1.295.316
	4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	95-01	Sociaal, Welzijn en Eduactie	1.257.909	51.316	1.206.593
Totaal 4 - Onderwijs					2.581.015	79.106	2.501.909

Hoofdtakveld	Taak veld		Progra		Lasten	Baten	Saldo
	veld	Omschrijving taakveld	mma	Omschrijving programma			
5 - Sport, cultuur en recreatie	5.1	Sportbeleid en activering	95-01	Sociaal, Welzijn en Eduactie	987.160	518.469	468.691
	5.2	Sportaccommodaties	95-01	Sociaal, Welzijn en Eduactie	1.157.175	62.704	1.094.471
	5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	95-01	Sociaal, Welzijn en Eduactie	1.079.012	614.633	464.379
	5.5	Cultureel erfgoed	95-02	Ruimtelijke ordening, economie en wonen	12.041		12.041
	5.6	Media	95-01	Sociaal, Welzijn en Eduactie	538.908		538.908
	5.71	(openlucht) recreatie	95-01	Sociaal, Welzijn en Eduactie	554.165		554.165
	5.73	Openbaar groen en waterhuishouding (prog 3)	95-03	Buitenruimte	1.847.091		1.847.091
Totaal 5 - Sport, cultuur en recreatie					6.175.552	1.195.806	4.979.746
6 - Sociaal Domein	6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	95-01	Sociaal, Welzijn en Eduactie	1.544.070	30.377	1.513.693
	6.2	Wijkteams	95-01	Sociaal, Welzijn en Eduactie	1.620.196	58.650	1.561.546
	6.3	Inkomensregelingen	95-01	Sociaal, Welzijn en Eduactie	6.012.476	4.255.000	1.757.476
	6.4	Begeleide participatie	95-01	Sociaal, Welzijn en Eduactie	1.145.201		1.145.201
	6.5	Arbeidsparticipatie	95-01	Sociaal, Welzijn en Eduactie	607.080		607.080
	6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	95-01	Sociaal, Welzijn en Eduactie	263.971		263.971
	6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	95-01	Sociaal, Welzijn en Eduactie	3.028.097		3.028.097
	6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	95-01	Sociaal, Welzijn en Eduactie	3.741.275		3.741.275
	6.81	Geëscaleerde zorg 18+	95-01	Sociaal, Welzijn en Eduactie	49.660		49.660
	6.82	Geëscaleerde zorg 18-	95-01	Sociaal, Welzijn en Eduactie	683.934		683.934
Totaal 6 - Sociaal Domein					18.695.960	4.344.027	14.351.933
7 - Volksgezondheid en milieu	7.1	Volksgezondheid	95-01	Sociaal, Welzijn en Eduactie	1.421.947		1.421.947
	7.2	Riolering	95-03	Buitenruimte	1.815.266	2.271.051	-455.785
	7.3	Afval	95-03	Buitenruimte	3.504.329	3.556.844	-52.515
	7.4	Milieubeheer	95-02	Ruimtelijke ordening, economie en wonen	613.402		613.402
	7.5	Begraafplaatsen en crematoria	95-03	Buitenruimte	401.496	502.368	-100.872
Totaal 7 - Volksgezondheid en milieu					7.756.440	6.330.263	1.426.177
8 - Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	8.1	Ruimtelijke ordening	95-02	Ruimtelijke ordening, economie en wonen	269.132	21.652	247.480
	8.13	RO Vastgoedregistratie (prog 3)	95-03	Buitenruimte	146.643		146.643
	8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	95-02	Ruimtelijke ordening, economie en wonen	7.858.608	7.847.451	11.157
	8.3	Wonen en bouwen	95-02	Ruimtelijke ordening, economie en wonen	942.919	493.733	449.186
Totaal 8 - Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing					9.217.302	8.362.836	854.466
Totaal					65.249.759	65.386.225	-136.466

Taakveld 8.1
begroot saldo

2. Bestuurlijke structuur

SGP-ChristenUnie

L.P. Platschorre (fractievoorzitter)

ing. P. Boudewijn

ir. C.W. Timmers

E. van Hartingsveldt

Drs. K. van der Laan MEd

B.P. van Ginkel

Gemeente Belangen

M.N.P. Vogelaar – Korpershoek (fractievoorzitter)

A. Cramer

M.B. Braber

CDA

drs. S. van Die (fractievoorzitter)

drs. W.P. van der Hee – Pasterkamp

C.H. Nugteren

Ambacht Uw Belang

J. Struik (fractievoorzitter)

J.C.W.H. Groos

J.J.M. Groos

D66

M.C.G. Gommans – Dane (fractievoorzitter)

M. de Groot

VVD

O. Doevendans (fractievoorzitter)

J. Oelfke - ten Seldam

PvdA

E. van der Wulp (fractievoorzitter)

M.J.H. van den Heuvel

Burgerraadsleden:

M.T. Kamphuis-Stuij (SGP-ChristenUnie)

T. van der Hout (Gemeente Belangen)

A.L. Vlasblom - van der Vlies MSc (CDA)

Ing. J.G. Siefkes (Ambacht Uw Belang)

E.G.A. Lips (D66)

mr. J.P. Neijman (D66)

drs. A. Ouwerkerk (VVD)

P. Libregts (PvdA)

A.L. Scheurwater (PvdA)

3. Gebruikte afkortingen

AB	Algemeen bestuur
AWBZ	Algemene wet bijzondere ziektekosten
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
BGT	Basisregistratie
BNG	Grootschalige topografie
Bofv	Bank Nederlandse Gemeenten
BOVL	Bestuurlijk overleg financiële verhoudingen
BTW	Bureau Openbare Verlichting “Lek-Merwede”
CBS	Belasting toegevoegde waarde (omzetbelasting)
COELO	Centraal Bureau voor de Statistiek Centrum voor onderzoek van de economie van de lagere overheden
CROW	Onafhankelijke kennisorganisatie op het gebied van infrastructuur, openbare ruimte en verkeer & vervoer.
DB	
DCMR	Dagelijks bestuur
DGJ	Milieudienst Rijnmond
DUO	Dienst Gezondheid en Jeugd
ECB	Dienst Uitvoering Onderwijs Europese centrale bank
Fido	Wet financiering decentrale overheden
GBD	Gemeentelijke belastingen Drechtsteden
GDU	Gebundelde doeluitkering
Gevudo	Gemeenschappelijke vuilverwerking
GHOR	Dordrecht en omstreken
GMSD	Geneeskundige hulp bij ongevallen en rampen
GR	Gemeentelijke monitor sociaal domein
GRP	Gemeenschappelijke regeling
GRD	Gemeentelijk rioleringsplan
GREX	Gemeenschappelijke regeling Drechtsteden
GVVP	Grondexploitatie

GZH	Gemeentelijk verkeer- en vervoersplan
HVC	Groenservice Zuid Holland
I&A	Huisvuilcentrale
ICT	Informatie en automatisering
IRS	Informatie- en communicatietechnologie
KLPD	Intrest rate swap
LAP	Korps Landelijke Politiediensten
LISA	Landelijk afval beheerplan
m.b.t.	Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen
mln	Met betrekking tot
MT	miljoen
Nb	Managementteam
nmb	Niet bekend
NRIJ	nog nader bepalen
NUP	Natuur- en recreatieschap IJsselmonde Nationaal
NV	Uitvoeringsprogramma Dienstverlening
OCD	Naamloze vennootschap
OV	Onderzoekscentrum Drechtsteden
OZB	Openbare verlichting
P&C	Onroerend zaakbelasting
P&O	Planning en control
PM	Personeel en organisatie
RAV	pro memorie
RIVM	Regionale ambulancevoorziening
RCP	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RO	Regionaal Crisis Plan
ROM- D	Ruimtelijke ordening
RUD	Regionale ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden

RWS	Regionale Uitvoerings Dienst
SCD	Rijkswaterstaat
SDD	Servicecentrum Drechtsteden
SKB	Sociale Dienst Drechtsteden
TNO	Schatkistbankieren
UvW	Toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek
VAO	Unie van Waterschappen
VINEX	Vereniging ambachtse ondernemers
VJI	Vierde nota ruimtelijke ordening extra
VPB	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel Vennootschapsbelasting
VNG	Vennootschapsbelasting
VRZHZ	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VTA	Veiligheidsregio Zuid Holland Zuid
WBW	Visual Tree Assessment
WMO	Wijk- en buurtgericht werken
WOZ	Wet maatschappelijke ondersteuning
WSW	Wet waardering onroerende zaken
Wsw	Waarborgfonds sociale woningbouw
Wvg	Wet sociale werkplaatsen
WWB	Wet voorkeursrecht gemeenten
Wwnv	Wet werk en bijstand
ZHZ	Wet werken naar vermogen Zuid-Holland Zuid

4. Beleidskader begroting

	1. Sociaal, Welzijn en Educatie	2. RO, Economie en Wonen	3. Buitenruimte	4. Veiligheid, Dienstverlening, Bestuur en Middelen
VERORDENINGEN				
Afvalstoffenverordening 2009 van de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht			X	
Algemene plaatselijke verordening, 4e wijziging				X
Algemene Subsidieverordening Hendrik-Ido-Ambacht.	X			
Archiefverordening gemeente Hendrik-Ido-Ambacht				X
Beheersverordening begraafplaatsen Hendrik-Ido-Ambacht2012			X	
Bouwverordening 2012 inclusief 14e wijziging		X		
Brandbeveiligingsverordening 2012				X
Drank- en Horecaverordening Hendrik-Ido-Ambacht 2014		X		
Erfgoedverordening Hendrik-Ido-Ambacht 2010		X		
Exploitatieverordening Hendrik-Ido-Ambacht 2005		X		
Financiële verordening gemeente Hendrik-Ido-Ambacht				X
Huisvestingsverordening gemeente Hendrik-Ido-Ambacht 2015		X		
Inspraakverordening				X

Legesverordening 2015		X	X	X
Leidingenverordening Hendrik-Ido-Ambacht		X	X	
Maatregelenverordening Wet werk en bijstand 2004	X			
Mandaatbesluit beheren BAG Hendrik-Ido-Ambacht			X	
Marktverordening gemeente Hendrik-Ido-Ambacht		X		
Procedureverordening voor advisering tegemoetkoming in planschade gemeente Hendrik-Ido-Ambacht		X		
Reïntegratieverordening Wet werk en bijstand gemeente Hendrik-Ido-Ambacht	X			
Subsidieverordening aangepast sporten in de regio Drechtsteden 2013	X			
Subsidieverordening Familie Spoor-fonds	X			
Telecommunicatieverordening gemeente Hendrik-Ido-Ambacht		X	X	
Verordening afvalstoffenheffing 2015			X	
Verordening Algemene voorzieningen maatschappelijke ondersteuning gemeente Hendrik-Ido-Ambacht	X			
Verordening alleenrecht Drechtwerk inzake catering en schoonmaak	X			
Verordening ambtelijke bijstand en fractieondersteuning 2015				X
VERORDENING AUDITCOMMISSIE HENDRIK-IDO-AMBACHT				X

Verordening belastingen op roerende woon- en bedrijfsruimten 2006		X		X
Verordening Beschermd wonen en opvang.	X			
Verordening binnentreden ter uitvoering van noodverordeningen				X
Verordening burgerinitiatieven Hendrik-Ido-Ambacht 2006				X
Verordening Cliëntenparticipatie Wsw	X			
Verordening commissie bezwaarschriften 2002				X
Verordening eenmalig rioolaansluitingsrecht 2015			X	
Verordening functioneringsgesprekken burgemeester en raad				X
Verordening gegevensverstrekking basisregistratie personen 2014				X
Verordening Gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens				X
Verordening hondenbelasting 2015				X
Verordening inrichting antidiscriminatievoorziening H-I-Ambacht	X			
Verordening inzake de commissie herbenoeming burgemeester				X
Verordening Jeugdhulp Hendrik-Ido-Ambacht	X			
Verordening kwaliteitsregels Peuterspeelzaalwerk 2005	X			
VERORDENING KWIJTSCHELDING GEMEENTELIJKE BELASTINGEN	X			X

2015				
Verordening leerlingenvervoer gemeente Hendrik- Ido-Ambacht	X			
Verordening lijkbezorgingrechten Hendrik-Ido-Ambacht 2015			X	
Verordening marktgeld 2015		X		
Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid van de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht				X
Verordening onroerendezaakbelastingen 2014				X
Verordening op de raadscommissies	X			
Verordening op de WMO-adviesraad				X
Verordening organisatie en werkgeverschap Griffie Hendrik-Ido-Ambacht 2015	X			
Verordening overleg lokaal onderwijsbeleid gemeente Hendrik-Ido-Ambacht	X			
Verordening Persoonsgebonden Budget Begeleid Werken Wsw		X	X	X
Verordening precariobelasting 2014				X
Verordening rechtspositie wethouders, raads- en commissieleden 2006, laatst gewijzigd 10 maart 2014				
Verordening Reglement van Orde voor de raad van Hendrik-Ido-Ambacht.				X
Verordening Reglement van Orde voor de raadscommissies Hendrik-Ido-Ambacht.				X

Verordening Rekenkamercommissie Hendrik-Ido-Ambacht				X
Verordening rioolheffing 2015			X	X
Verordening Starterslening Hendrik-Ido-Ambacht 2013		X		
Verordening straatnaamgeving en huisnummering		X	X	
Verordening toekennen erepenning				X
Verordening toeslagen en verlagingen 2004				X
Verordening tot beperking verstrekking sterke drank Hendrik-Ido-Ambacht 2004				X
Verordening vertrouwenscommissie benoeming burgemeester				X
Verordening voor de raadscommissies Hendrik Ido Ambacht 2015				X
Verordening Voorzieningen huisvesting onderwijs Hendrik-Ido-Ambacht 2010	X	X		
Verordening winkeltijden Hendrik-Ido-Ambacht				X
Wachlijstverordening Wsw	X			
Wegsleepverordening				X
BELEIDSSTUKKEN				
Actieplan Duurzaamheid		X		
Actieplan Lokale economie.		X		

Afvalbeleidsplan 2012-2022			X	
Afwijkingenbeleid (aangepast)				X
Archeologiebeleid.		X		
Baggerplan 2015-2021			X	
Beeldkwaliteitsplan Groen 2015-2019		X	X	
Begraafplaatsenbeleid Achterambacht en Waalhof			X	
Beheerplan Groepsrisico Kijfhoek				X
Beleids- en beheerplan infrastructurele kunstwerken 2015-2023		X	X	
Beleidsnotitie Harmonisatie van peuterwerk in HIA	X			
Beleidsplan begraafplaatsen 2008-2018			X	
Beleidsplan bomen 2009-2019			X	
Beleidsplan Integrale Veiligheid.				X
Beleidsplan Jeugdhulp		X	X	
Beleidsplan Openbare Verlichting 2014 - 2019			X	
Beleidsplan straatmeubilair 2015-2023			X	
Beleidsplan verkeersvoorzieningen 2015-2023			X	
Beleidsplan wegen 2013-2023			X	
Beleidsplan zwerfafval 2008-2018				X
Beleidsregels eenmalige huwelijkslocaties	X			

Beleidsrijk regionaal transitie arrangement (BRTA)		X		
Bestemmingsplan Bedrijvenpark Ambachtsezoom		X		
Bestemmingsplan Bedrijventerrein Antoniapolder +		X		
Bestemmingsplan Centrum		X		
Bestemmingsplan De Volgerlanden-Oost		X		
Bestemmingsplan De Volgerlanden-West		X		
Bestemmingsplan Krommeweg		X		
Bestemmingsplan Sandelingen		X		
Bestemmingsplan Scholencluster Kruiswiel		X		
Bestemmingsplan Sophiapolder		X		
Bestemmingsplan Veersedijk.		X		
Bestemmingsplan Warboutsland		X		
Bestemmingsplan Zone Krommeweg, Langeweg, A16		X		
Bestemmingsplan Zuidwende 4		X		
Bestemmingsplan Zuidwende-Noord		X		
Bestemmingsplan Zuidwende-Zuid - Kerkgebouw		X		
Bestuursakkoord water april 2011		X	X	
Business case Drechtstedelijk Klantcontactcentrum				X

Coalitieprogramma 2014-2018				X
Collegewerkprogramma 2014-2018				X
Communicatievisie 2016-2018				X
Convenant kwaliteit nieuwbouw Drechtsteden		X		
Detailhandelsstructuurvisie Hendrik-Ido-Ambacht		X		
Drugsnota 1999 (deel 1 & deel 2)		X		
Financieringsstatuut HIA				X
Geactualiseerd beleids- en beheerplan water			X	
Gebiedsvisie Deltapoort		X		
Gebiedsvisie Waalzone		X		
Gedragscode politiek ambtsdragers				X
Gemeentelijk rioleringsplan (GRP) 2014-2018			X	
Gemeentelijk Verkeer- en Vervoersplan 2009-2020			X	
Groenstructuurplan 2013- 2023		X	X	
Grondwaterplan 2015-2018			X	
Huisvestingsplan Baxhuis		X		
Inkoop- en aanbestedingsbeleid	X	X	X	X
Inrichtingsplan SO, sturingsnotitie en bestuursopdracht jeugdhulp	X			
Integraal Huisvestingsplan deel 1	X			

Visiedocument				
Integraal Huisvestingsplan deel 2 Kaders voor uitvoering	X			
Integraal Huisvestingsplan Actualisering uitvoeringsdeel	X			
Kadernota Evenementenbeleid	X			
Lokale Visie op Dienstverlening 2010				
Mandaatbesluit	X	X	X	X
Meerjaren Onderhoudsplan 2012-2021			X	
Milieubeleidsplan Drechtsteden 2011-2015		X	X	
Normenkader rechtmatigheid 2009				X
Nota accommodatiebeleid		X		
Nota Afwegingskader Strategische Verwervingen		X		
Nota Borgstellingen				X
Nota bovenplanse voorzieningen 2011		X		
Nota Grondbeleid "Grond voor Beleid"		X		
Nota Grondprijzen 2014		X		
Nota Hondenbeleid			X	
Nota interactief aan de slag in Hendrik-Ido-Ambacht (beleidsnota burgerparticipatie)	X			
Nota reserves, voorzieningen, risico's & Weerstandsvermogen				X

Nota uitgangspunten gemeentelijk gezondheidsbeleid 2012-2015	X			
Nota Verbonden Partijen 2015				X
Nota Waarderen en Afschrijven 2011				X
Notitie bezuinigingen Onderwijs en Welzijn 2012-2014	X			
Notitie Financiën Wmo 2015 en benodigde volmachten en machtigingen	X			
Notitie Mantelzorgwaardering 2015	X			
Notitie Schuldenlast				
Notitie Stimuleringsmaatregelen woningbouw De Volgerlanden		X		
Ontwikkel en Realisatiestrategie Structuurvisie 2011		X		
Preventie- en handhavingsplan alcohol 2014-2016				X
Reclamebeleid 2014-2024		X		
Regionale Detailhandelsvisie Drechtsteden		X		
Regionale Nota Gezondheidsbeleid 2016-2019	X			
Regionale nota gezondheidsbeleid ZHZ 2016-2019	X			
Samenwerkingsovereenkomst Drechtsteden				X
Speelruimteplan 2014-2024		X	X	
Stedelijk waterplan 2004-2012 (Waterplan van H tot Z)			X	

Strategisch Communicatie Beleidsplan 2011-2014				X
Strategische notitie personeel en organisatie 2011-2015				X
Structuurvisie Waar de Waal stroomt		X		
Uitvoeringsplan keten werk en inkomen Drechtsteden	X			
Uitvoeringsprogramma Subsidies 2016	X			
Uitwerking snippergroenregeling		X		
Visie op regionale samenwerking				X
Welstandsnota 2015		X		
Wmo-beleidsplan Drechtsteden 2015-2018	X			